

VALMIUKSIA VASTAANOTTOON, KETTERYYTTÄ KOTOUTTAMISEEN?

Alueellisen maahanmuuton
kehittämishanke Alman väliarviointi

Saara Pakaslahti

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2014
Sosiaalialan koulutusohjelma
Palveluohjauksen ja sosiaali-
työn suuntautumisvaihtoehto

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

PAKASLAHTI, SAARA:

Valmiuksia vastaanottoon, ketteryyttä kotouttamiseen?
Alueellisen maahanmuuton kehittämishanke Alman väliarviointi

Opinnäytetyö 110 sivua, joista liitteitä 11 sivua
Huhtikuu 2014

Alueellisen maahanmuuton kehittämishanke Alma (ESR) on vuodesta 2009 saakka kehittänyt maahanmuuttajille suunnattuja palveluita sekä maahanmuuttajien parissa työskentelevien työntekijöiden osaamista Pirkanmaalla. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on arvioida Alman toiminnan vaikuttavuutta vuodesta 2012 lähtien, hankkeen omien tavoitteiden pohjalta. Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa Alma-hankkeen tuloksia ja vaikuttavuutta sekä kartuttaa tietoa ja kehittämissuhteita hankkeen jatkoa varten.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu maahanmuuton teoretisesta ja maahanmuuttajien kotouttamisesta. Opinnäytetyö vastaa kysymykseen: miten Alma-hanke on vaikuttanut maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluihin Pirkanmaalla? Opinnäytetyössä yhdistyvät määrällinen ja laadullinen tutkimus, sillä tutkimusaineiston hankinnassa käytettiin sekä kyselyä että haastatteluja. Hankkeen vaikuttavuutta arvioitiin Alman erilaisten sidosryhmien eli maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden näkökulmasta. Työn aineistot kerättiin kahdessa vaiheessa. Touko–heinäkuussa 2013 Alman projektityöntekijät tekivät hankkeen sidosryhmien edustajille sähköisen kyselyn. Kysely lähetettiin 92 henkilölle, ja siihen vastasi 38 henkilöä. Kyselyaineistolle tehtiin tilastollinen analyysi suoria jakaumia käyttäen. Haastattelut toteutettiin marras–joulukuussa 2013. Haastateltavina oli 13 maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijaa eri puolilta Pirkanmaata ja kattavasti erilaisista toimipisteistä. Haastattelut olivat puoli-strukturoiduja teemahaastatteluja, jotka nauhoitettiin ja litteroitiin. Aineisto käsiteltiin teoriaohjaavalla, teemoittelevalla sisällönanalyysillä.

Opinnäytetyön tulosten perusteella Alma-hankkeen tärkeimmiksi vaikutuksiksi nousivat Maahanmuuttajaneuvonnan palvelu ja sen vakinaistaminen pysyväksi toiminnaksi, sähköisen kurssihakupalvelun käyttöönotto, kuntayhteistyön kehittäminen ja kuntien avustaminen muun muassa kotouttamisohjelmien laadinnassa sekä maahanmuuttajien parissa työskentelevien työntekijöiden osaamisen ja verkostojen vahvistaminen.

Tämän opinnäytetyön yleisenä johtopäätöksenä Alman voi todeta vaikuttaneen hyvin myönteisesti maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluihin Pirkanmaalla. Alma on onnistunut edistämään erityisesti maahanmuuttajien keskinäistä yhdenvertaisuutta alkuvaiheen vastaanoton palveluissa. Vuosien 2012–2014 toiminnalle asetettuja tavoitteita Alman voi katsoa saavuttaneen osittain. Maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluiden sekä niiden yhdenmukaisuuden alueellinen kehittäminen on kuitenkin vaativaa ja hidasta johtuen jo Pirkanmaan kuntien erilaisuudestakin. Alueellisen maahanmuuton ja kotouttamisen kehittämistä jatkossa helpottaisi hanketoimintojen vakinaistaminen pysyviksi rakenteiksi.

Asiasanat: maahanmuutto, kotouttaminen, alkuvaiheen vastaanotto, väliarviointi

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

PAKASLAHTI, SAARA:

Readiness for Reception of Immigrants, Agility for Integration?

Bachelor's thesis 110 pages, appendices 11 pages
April 2014

Alma, the developmental programme of regional immigration, was established for building up services for immigrants and providing knowledge for employees working with immigrants in the area of Pirkanmaa. The purpose of this thesis was to evaluate effectiveness of the developmental programme Alma since 2012. The objective was to chart outcomes and effectiveness of the programme and increase information and proposals for development.

The quantitative and qualitative methods were combined in this study. The data were collected from the experts working with the immigration in the area of Pirkanmaa. The empirical part consisted of questionnaires and thematic interview. 38 experts answered the questionnaire and 13 experts were interviewed. The data from the questionnaires were analyzed using frequency distributions and the data from the interview were analyzed with content analysis.

The results show that the most important effects of developmental programme Alma are the service of Immigrant advice center and regularizing it. Implementation of the search engine for Finnish courses, improving the cooperation between municipalities and assisting municipalities with their programmes for integration are also important outcomes of Alma.

The findings indicate that Alma has had a very positive influence on the services of reception of immigrants in the area of Pirkanmaa. Alma has promoted especially parity between the immigrants. However, developing the services of reception of immigrants and parity of the services is demanding and time-consuming. To help this work, functions done in the developmental programmes should be turned into permanent structures.

Key words: immigration, integration, reception of immigrants, mid-term evaluation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	MAAHANMUUTTO SUOMESSA JA PIRKANMAALLA	9
2.1	Maahanmuutto ja sen keskeiset käsitteet	9
2.2	Maahanmuuttopolitiikka	13
2.3	Maahanmuuton keskeinen kansallinen lainsäädäntö	14
2.4	Maahanmuutto Pirkanmaalla	15
3	KOTOUTTAMISTYÖ KOTOUTUMISEN ELI INTEGRAATION TUKENA	17
3.1	Kotouttamisen käsite.....	17
3.2	Kotouttamispolitiikka ja -lainsäädäntö	17
3.3	Kotouttamisen tavoitteet	18
3.4	Kotouttamispalvelut ja -toimet	19
3.5	Kotouttamisen hallinto, toimijat ja seuranta	20
3.6	Kotouttamisen kehittämishankkeet.....	22
4	ALMA, ALUEELLISEN MAAHANMUUTON KEHITTÄMISHANKE	24
4.1	Alman nykytilanne.....	24
4.1.1	Alman yleiset tavoitteet, kohderyhmät ja jäsenkunnat	24
4.1.2	Alman työntekijät.....	25
4.1.3	Alman keskeiset sidosryhmät ja yhteistyökumppanit.....	25
4.1.4	Alman ohjausryhmä ja kolme kehittämisyhmää.....	26
4.1.5	Alman hallinto ja rahoitus	27
4.1.6	Alman tavoitteet vuosille 2012–2014	28
4.2	Alma ennen kautta 2012–2014 ja sen jälkeen.....	28
4.2.1	Kehittämisyksikköhanke ESR-Alman edeltäjänä	28
4.2.2	ESR-rahoitus huhtikuun 2015 loppuun saakka	29
4.3	Alman tarjoamia ja kehittämiä palveluita	30
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSASETELMA	33
5.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite.....	33
5.2	Tehtävänä hankkeen vaikuttavuuden arvioiminen	33
5.2.1	Arviointi tutkimuksen muotona	34
5.2.2	Väliarviointi arvioinnin muotona.....	36
5.2.3	Vaikuttavuuden käsite ja sen arvioinnin merkitys	36
5.2.4	Vaikuttavuuden arviointi käytännön tasolla	38
5.3	Tutkimustehtävä ja tarkentavat tutkimuskysymykset.....	39
5.4	Tutkimusmenetelmänä menetelmätriangulaatio	39
5.5	Aineiston hankinta	40
5.5.1	Määrällinen aineisto Alman työntekijöiden keräämänä.....	41

5.5.2	Laadullinen aineisto yksilöhaastatteluina	42
5.6	Aineiston analyysi.....	43
6	ALMA-HANKKEEN VAIKUTTAVUUDEN TARKASTELUA	45
6.1	Maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palvelut Pirkanmaalla	45
6.1.1	Alkuvaiheen palveluiden yhdenvertaisuus.....	48
6.1.2	Alkukartoituskäytäntöjen kehittäminen	51
6.1.3	Maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalvelut.....	53
6.1.4	Maahanmuuttajien suomen kielen opintoihin ohjautuminen	58
6.2	Alman kehittämien ja tarjoamien palveluiden saatavuus.....	62
6.3	Maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden osaaminen ja verkostot.....	64
6.4	Kuntien ja muiden verkostojen välinen yhteistyö.....	69
6.5	Hyvien käytäntöjen levittäminen, mallit ja ohjeistukset.....	72
6.5.1	Tampereen alkuhaastattelumalli ja Alman alkuhaastattelulomake	72
6.5.2	Alman viranomaisohjeistus	73
6.6	Alma-hankkeen viestintä	74
6.7	Muut haastatteluista esille nousseet teemat	76
6.7.1	Alman mukanaolo valtakunnallisessa kehittämistyössä	76
6.7.2	Hanketoiminnan suhde kotouttamislakiin ja ELY-keskukseen	78
6.7.3	Työperusteisen maahanmuuton pientyöryhmä	80
6.7.4	Alman apu kotouttamisohjelmatyössä	81
6.7.5	TE-toimistouudistuksen vaikutus kotouttamistyön verkostoihin.....	82
6.7.6	Kolmas sektori kotouttamispalveluissa.....	83
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	85
7.1	Eettiset näkökulmat ja luotettavuus	90
7.2	Mahdolliset jatkotutkimusaiheet.....	92
	LÄHTEET	93
	LIITTEET	100
	Liite 1. Alman Suunta 2012–2014 -työkalu	100
	Liite 2. Alman sidosryhmille lähetetty kyselylomake.....	101
	Liite 3. Sidosryhmien edustajien haastattelukysymykset.....	106
	Liite 4. Haastateltavien kehittämis ehdotukset Alman kaudelle 2014–2015	109

1 JOHDANTO

Maahanmuutto Suomeen kasvaa vuosi vuodelta. 2000-luvulla ulkomaalaisväestön määrä maassamme lähes kaksinkertaistui: vuonna 2000 Suomessa asui noin 92 000 ja vuonna 2010 noin 168 000 ulkomaan kansalaista. Vuoden 2012 loppuun mennessä ulkomaalaisväestön määrä oli noussut noin 195 500:aan. Ennusteiden mukaan ulkomaalaisten määrä kasvaa puoleen miljoonaan vuoteen 2030 mennessä. (Valtion kotouttamisohjelma 2012–2015 2012, 9; Maahanmuuton vuosikatsaus 2012 2013, 4.) Maahanmuutto myös monipuolistuu, sillä yhä useammat maahanmuuttajat tulevat maahan työ- tai opintojen takia. Suurin osa saapuu perhesiteiden vuoksi, vähemmistö humanitäärisistä syistä. (Sisäministeriö 2013b, 6.)

Taustasta ja tulosyistä riippumatta maahanmuuttaja voi hyötyä saadessaan erilaisia palveluita sekä tietoa Suomesta uuteen kulttuuriin asettumisen alkuvaiheessa. Hyvien alkuvaiheen vastaanoton palveluiden avulla on mahdollista edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja sen myötä heidän elämänlaatuaan, yhdenvertaisuuttaan sekä osallisuuttaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Laki kotoutumisen edistämisestä (2010) määrittelee kotoutumisen olevan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Toisaalta kotoutuminen on aina yksilöllinen, henkilökohtainen prosessi, eikä kukaan muu voi kotouttaa toista. Kotoutumista pyritään kuitenkin tukemaan viranomaisten ja muiden maahanmuuton parissa työskentelevien ammattilaisten tekemällä kotouttamistyöllä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010; Kotoutumiskaari, 1.)

Tämä opinnäytetyö on alueellisen maahanmuuton kehittämishanke Alman (ESR) väliarviointi. Alman tavoitteena on ollut Pirkanmaan kotouttamistyön kehittäminen. Hankkeen tehtävänä on ollut kehittää maahanmuuttajiin liittyviä palveluja sekä osamista maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanotossa, neuvonnassa ja palveluohjauksessa. Alma on myös pyrkinyt vahvistamaan työntekijöiden ja työyhteisöjen tietotaitoa maahanmuuttaja-asiakkaisiin liittyen. (Tampereen kaupunki 2013a.) Opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa Alma-hankkeen tuloksia ja vaikuttavuutta sekä kartuttaa tietoa ja kehittämis ehdotuksia hankkeen jatkoa varten. Alman työntekijät sekä ohjausryhmä voivat hyödyntää tutkimuksen tuloksia ja kehittämis ehdotuksia tulevan toiminnan suunnit-

telussa ja toteuttamisessa. Opinnäytetyöstä on hyötyä myös Maahanmuuttajaneuvonnalle ja Alman sidosryhmille sekä Tampereen kaupungille ja Pirkanmaan muille kunnille.

Raportissa on arvioitu Alman tuloksia ja vaikuttavuutta hankkeen jatkokaudella 2012–2014. Vaikuttavuutta on arvioitu hankkeen omien tavoitteiden pohjalta. Tutkimuksessa on siis tarkasteltu, kuinka hyvin Alma-hanke onnistui saavuttamaan sille asetetut tavoitteet. Alman neljä keskeistä tavoitetta on määritelty hankkeen Suunta 2012–2014 -työkaluun (liite 1). Tavoitteiden saavuttamista tarkasteltiin maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden näkökulmasta. Tässä opinnäytetyössä maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoilla tarkoitetaan muun muassa kuntien, aluehallinnon sekä kolmannen sektorin edustajia, jotka työskentelevät maahanmuuton parissa ja toimivat näin yhteistyössä myös Alma-hankkeen kanssa.

Opinnäytetyössä keskeistä oli selvittää, millainen vaikutus Alma-hankkeella on ollut maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluihin Pirkanmaalla. Haluttiin myös tietää, millainen vaikutus Alman tarjoamilla ja kehittämällä palveluilla, eli Finnishcourses.fi-kurssihakupalvelulla sekä Maahanmuuttajaneuvonnalla, on ollut maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen. Lisäksi tutkittiin, millaisia valmiuksia Alma on antanut Pirkanmaalla kotouttamistyötä tekeville tahoille – onko hanke onnistunut lisäämään kotouttamistoimijoiden valmiuksia maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanottoon ja auttanut ketteröittämään kotouttamisprosesseja?

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys tulee maahanmuuton ja kotouttamisen käsitteistä. Tutkimuksen keskeiset käsitteet määritellään tämän raportin alussa. Samalla kuvataan maahanmuuttajien määriä Suomessa ja Pirkanmaalla. Raportissa esitellään myös Alma-hankkeen taustaa, hallintoa, rahoitusta sekä hankkeen tarjoamia ja kehittämiä palveluita. Opinnäytetyön metodologista taustaa käsitellään raportin viidennessä luvussa. Luvussa kuusi esitellään opinnäytetyön tulokset maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden näkemyksinä Alma-hankkeen vaikuttavuudesta. Tutkimustehtävään ja tarkentaviin tutkimuskysymyksiin vastataan seitsemännessä luvussa, jossa tehdään yhteenvetoa tutkimuksesta ja kirjoitetaan johtopäätöksiä auki. Samassa yhteydessä pohditaan myös opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta sekä esitetään mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Arviointiprosessissa muodostuneet, maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden haastatteluihin perustuvat kehittämis ehdotukset on koottu raportin neljänteen liitteeseen.

Opinnäytetyössä yhdistyvät määrällinen ja laadullinen tutkimusmenetelmä. Tutkimuksen empiiriset aineistot on siis koottu ja analysoitu kahdella eri tavalla: Alman projektityöntekijät keräsivät määrällisen aineiston sähköisellä kyselyllä touko–heinäkuussa 2013 ja opinnäytetyön tekijä kokosi laadullisen aineiston puolistrukturoiduilla teema-haastatteluilla marras–joulukuun 2013 aikana. Kyselyaineistolle tehtiin tilastollinen analyysi suoria jakaumia käyttäen. Haastattelut analysoitiin teoriaohjaavalla, teemoittelevalle sisällönanalyysillä.

Sekä kyselyssä että haastatteluissa tiedonantajiksi valittiin maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijat, koska Alma-hanke on tehnyt läheisintä yhteistyötä maahanmuuton parissa työskentelevien henkilöiden kanssa. Maahanmuuttajille hankkeen voi katsoa näkyneen epäsuorasti: ei niinkään hankkeena itsessään, vaan sen luomien palveluiden kuten Maahanmuuttajaneuvonnan kautta. Tästä syystä Alman vaikuttavuutta on arvioitu maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden näkökulmasta, eikä varsinaisten maahanmuuttajaasiakkaiden ääni kuulu raportissa.

2 MAAHANMUUTTO SUOMESSA JA PIRKANMAALLA

2.1 Maahanmuutto ja sen keskeiset käsitteet

Maahan- ja maastamuuttoa on aina tapahtunut Suomessa, mutta Suomeen kohdistuneen maahanmuuton kehitys on ollut selkeimmin havaittavissa viimeisten 40 vuoden aikana. Muuttoliike Suomeen alkoi 1970-luvun alussa hyvin pienimuotoisena pakolaisten vastaanottona. 1990-luvun alussa pakolaisten ja inkeriläisten paluumuuttajien vastaanotto kasvoi tuntuvasti. Sen sijaan työperäinen maahanmuutto Suomeen alkoi varsinaisesti vasta 2000-luvulla, sen jälkeen kun Suomi oli liittynyt Euroopan unioniin (EU) ja selviytynyt 1990-luvun alun lamavuosista. Mattila ja Björklund (2013, 26) arvelevatkin, että edellä kuvattu maahanmuuton historiallinen kehitys on aiheuttanut sen, että suomalaisen maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liitetään edelleen voimakkaasti pakolaisuus. Sen sijaan maahanmuuton pääasialliset syyt – perhesuhteet, työ ja opiskelu – ovat vasta murtautumassa yleiseen tietoisuuteen maahanmuuton perusteina. (Mattila & Björklund 2013, 25–26.) Yhteiskunnan yleisen keskustelun painopistettä on myös tietoisesti haluttu muuttaa työvoiman maahanmuuton suuntaan (Pehkonen 2006, 71).

Maahanmuuttoa tapahtuu silloin kun muutetaan väliaikaisesti tai pysyvästi johonkin toiseen maahan. Tällaiseen ratkaisuun syystä tai toisesta päätyvä henkilö on maahanmuuttaja. Maahanmuuttaja on yleiskäsite, ja se koskee kaikkia eri perustein muuttavia henkilöitä. Kotouttamislaissa (2010) maahanmuuttaja määritellään Suomeen muuttaneeksi henkilöksi, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnettyllä luvalla tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity taikka jolle on myönnetty oleskelukortti. Siirtolainen on henkilö, joka muuttaa maasta toiseen asumaan ja työskentelemään rakentaakseen uudessa maassa itselleen uuden elämän. Paluumuuttajasta puhutaan silloin, kun pidemmän tai lyhyemmän aikaa Suomen rajojen ulkopuolella asunut ulkosuomalainen palaa takaisin Suomeen. Käsitettä sovelletaan entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleviin henkilöihin, kuten inkerinsuomalaisiin, joilla on suomalainen syntyperä. (Maahanmuuttovirasto 2014a.)

Ulkomaalaisella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen. Vuoden 2012 lopussa Suomessa oli ulkomaalaisia eli vakituisesti maassamme asuvia ulkomaan kansa-

laisia noin 195 500, mikä oli tuolloin 3,6 prosenttia koko maan väestöstä. Luku ei sisällä Suomen kansalaisuuden saaneita turvapaikanhakijoita. Maahanmuuttajien määrä ja tausta vaihtelevatkin sen mukaan, arvioidaanko ulkomaalaisia kansalaisuuden, äidinkielen tai syntymämaan perusteella tai näiden yhdistelmänä. Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrä on siis todellisuudessa suurempi kuin ulkomaan kansalaisten määrä, kun otetaan huomioon ulkomailla syntyneet, Suomen kansalaisuuden saaneet henkilöt. Vuoden 2012 lopussa Suomessa asui 285 471 ulkomailla syntynyttä (5,3 prosenttia väestöstä). Vieraskielisiä oli Suomessa vuoden 2012 lopussa yhteensä 266 949 (4,9 prosenttia väestöstä). Ulkomaalaistaustaisesta väestöstä osa viipyy Suomessa vain muutaman vuoden, osa taas hakee kansalaisuutta ja asettuu maahan pysyvästi. (Maahanmuuton vuosikatsaus 2012 2013, 4–6; Maahanmuuttovirasto 2014a; Sisäministeriö 2014c; Suomen Kuntaliitto 2014; Väestöliitto 2014.)

Suomeen muutetaan pääasiassa perhesyistä, opiskelun tai töiden takia. Pieni osa maahanmuuttajista tulee Suomeen kansainvälisen suojelutarpeen perusteella. (Sisäministeriö 2013b, 6.) Kansainvälisellä suojelulla tarkoitetaan Suomessa pakolaisasemaa, toissijaisista suojeluasemaa tai humanitäärisen suojelun perusteella myönnettävää oleskelulupaa. Pakolainen on ulkomaalainen, jolla on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen takia. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin toinen valtio antaa turvapaikan, tai jonka YK:n pakolaisjärjestö UNHCR toteaa olevan pakolainen. (Maahanmuuttovirasto 2014a; Sisäministeriö 2014e.)

Suomessa pakolaisaseman saa kolmella tavalla: ulkomaalainen saatuaan maasta turvapaikan, kiintiöpakolainen, jolle on myönnetty maahantulolupa budjetissa vahvistetun pakolaiskiintiön puitteissa ja jolla on UNHCR:n myöntämä pakolaisstatus sekä edellä mainitun ulkomaalaisen perheenjäsen, joka on saanut oleskeluluvan perhesiteen perusteella ja on katsottava pakolaiseksi. Eduskunta päättää kiintiöpakolaisten määrästä vuosittain budjettikäsittelyn yhteydessä. Viime vuodet Suomen pakolaiskiintiö on ollut 750 henkilöä, mutta Syyrian konfliktin ja humanitäärisen kriisin vuoksi pakolaiskiintiö nostettiin 1 050 henkilöön vuodelle 2014. (Sisäministeriö 2013a, 2014a; Maahanmuuttovirasto 2014b.)

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta toisesta valtiosta. Turvapaikanhakija ei ole sama asia kuin pakolainen, sillä hänen pakolaisuutensa ratkais-

taan turvapaikkamenettelyssä. Vasta turvapaikan saatuaan henkilöstä tulee pakolainen. Jos turvapaikan ja pakolaisstatuksen saamisen edellytykset eivät täyty, turvapaikanhakijalla saattaa olla mahdollisuus saada oleskelulupa toissijaisen suojeluaseman, humanitaarisen suojeluaseman tai muun perusteen nojalla. (Maahanmuuttovirasto 2014a, 2014c.)

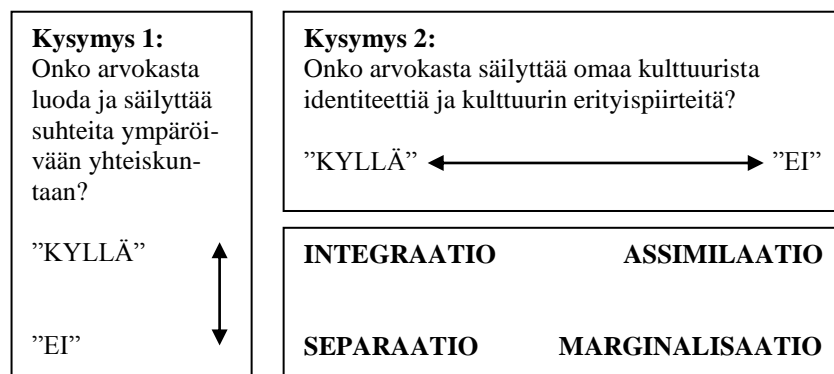
EU-kansalaiset voivat tietyin edellytyksin oleskella Suomessa enintään kolme kuukautta rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan, mutta sen jälkeen heidän on rekisteröitävä oleskelunsa maassa. EU:n ulkopuolelta tulevat sen sijaan tarvitsevat Suomeen oleskeluluvan pitkäaikaista oleskelua tai työntekoa varten. Esimerkiksi vuonna 2011 myönneisiä oleskelulupapäätöksiä ja EU-kansalaisten rekisteröintejä tehtiin yhteensä 33 325 kappaletta. Määrästä ylivoimainen enemmistö, 41 prosenttia, oli EU-kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä rekisteröintejä. Perhesiteiden perusteella myönnettiin oleskelulupa 18 prosentille ja opiskelun perusteella 16 prosentille. Niin ikään 16 prosentille oleskeluluvan saantiperusteena oli työnteko ja elinkeinonharjoittaminen. Kansainvälinen suojelu oli oleskeluluvan saannin perusteena ainoastaan 6 prosentille kaikista myönnetyistä luvista. (Sisäministeriö 2013b, 6.)

Maahanmuuttajan elämänlaadun kannalta keskeinen käsite on kotoutuminen, suomalainen uudissana 1990-luvulta (Mäkisalo-Ropponen 2012, 22). Kotoutumisen käsitteellä haluttiin aikoinaan korvata vierasperäinen integraation termi. Ensimmäisessä kotouttamislaissa integraatio suomennettiin kotoutumiseksi ja integroitumisen edistäminen kotouttamiseksi. (Valtioneuvosto 2008, 15.) Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan sopeutumista uuteen maahansa, sen kulttuuriin ja yhteiskunnan toimintatapoihin. Kotoutumisen tavoitteena on hyvän elämän saavuttaminen uudessa maassa. Kotoutumiseen vaikuttaa muun muassa se, millaiset ovat maahanmuuttajan toimintaresurssit: omaksuuko hän uusia tietoja, taitoja sekä toimintatapoja, jotka auttavat häntä osallistumaan uuden kotimaansa elämänmenoon? (Pehkonen 2006, 76; Sisäministeriö 2014b.) Uuteen kulttuuriin ja toimintaympäristöön sopeutuminen tapahtuu vähitellen, yksilöllisen, henkilökohtaisen ja usein hyvin monivaiheisen kotoutumisprosessin myötä (Kotoutumiskaari, 1).

Laki kotoutumisen edistämisestä (2010) määrittelee kotoutumisen olevan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tue-

taan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Kotoutuminen on siis myös kaksisuuntainen prosessi, jossa maahanmuuttajien ja kantaväestön suhteet syvenevät ja molemmissa väestöryhmissä tapahtuu muutoksia sekä oivalluksia (Kotoutumiskaari, 2). Kaksisuuntaisen kotoutumisen myötä myös suomalaisen yhteiskunnan ja kantaväestön edustajien tulee oppia elämään uudessa tilanteessa, jota määrittää kulttuurisen yhdenmukaisuuden sijaan pikemminkin monimuotoisuus (Saukkonen 2013, 93).

Kotoutumiselle läheinen käsite – ellei peräti sen synonyymi – on siis integraatio (Valtioneuvosto 2008, 15). Integraation käsite tulee usein esille akkulturaatioteorian ja erityisesti John W. Berryn (1997, 10) nelikenttämallin yhteydessä. Berry on tutkinut uransa aikana akkulturaatiota, eli sitä millaisia tapoja vieraaseen maahan muuttavalla, erityisesti vähemmistöryhmään kuuluvalla, on sopeutua maan valtakulttuuriin. Näitä tapoja Berry on hahmottanut neljän akkulturaatiostrategian avulla. Berryn nelikenttämallin akkulturaatiostrategiat ovat integraatio (suuntautuminen molempiin kulttuureihin), assimilaatio (suuntautuminen vain enemmistökulttuuriin), separaatio (suuntautuminen vain omaan kulttuuriin) sekä marginalisaatio (eristäytyminen molemmista kulttuureista). Kuviossa 1 on mallinnettu akkulturaatiostrategioiden sijoittuminen suhteessa siihen, kuinka paljon maahanmuuttaja haluaa sopeutua vieraan maan valtakulttuuriin ja kuinka paljon hän haluaa säilyttää omaa kulttuuriaan. (Berry 1997, 1, 10; Suomen sosiaalipsykologit ry 2012; Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 254.)

KUVIO 1. Akkulturaatiostrategiat (Berry 1997, 10, muokattu).

Tutkimusten mukaan integraatio on sekä vähemmistö- että enemmistöryhmien suhteiden ja hyvinvoinnin kannalta paras ja menestyksekkäin vaihtoehto, marginalisaatio puolestaan on maahanmuuttajan sopeutumisen kannalta vaihtoehtoista kehnoin (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 254). Maahanmuuttajan integraatio merkitsee sitä, että henkilö pyrkii säilyttä-

mään oman kulttuuriperinteensä samalla kun hän luo yhteyksiä enemmistökulttuuriin ja sopeutuu ympäröivään yhteiskuntaan. Himasen ja Könösen (2010, 50) mukaan viranomaiset ja poliitikot käsittelevät kotoutumista riskialttiina prosessina, jossa maahanmuuttajaa uhkaa oman kulttuurisen identiteetin menettäminen tai toisessa ääripäässä syrjäytyminen yhteiskunnasta. Jotta integraatio olisi mahdollista saavuttaa, molempipuolinen mukautuminen sekä erilaisuuden hyväksyntä ja arvostaminen ovat välttämättömiä kantaväestön ja maahanmuuttajien vuorovaikutuksessa. Kaksisuuntaisella kotoutumisella on siis suuri merkitys integraatiossa. (Berry 1997, 10; Työperusteisen maahanmuuton sanasto 2010, 30; Suomen sosiaalipsykologit ry 2012.)

Sekä integraation mahdollistavana tekijänä että tavoitteena voidaan ajatella olevan monikulttuurisuuden ideologia. Kyseinen ideologia kiteytyy ajatukseen siitä, että kulttuurinen moninaisuus on rikkaus, jota pitää ja kannattaa tukea. (Suomen sosiaalipsykologit ry 2012.) Puurosen (2011, 255) mukaan monikulttuurisuutta käytetään kuvailevana ja normatiivisena käsitteenä. Kuvailevana käsitteenä monikulttuurisuus tarkoittaa, että maassa asuu useisiin eri kansoihin tai etnisiin ryhmiin kuuluvia ihmisiä, joilla on keskenään erilaisia kulttuureja – tässä mielessä Suomi on aina ollut monikulttuurinen, mutta aiheesta alettiin keskustella vasta 1990-luvulla. Tuolloin maassamme alettiin harjoittaa myös monikulttuurisuuspolitiikkaa, joka puolestaan liittyy käsitteen normatiivisuuteen. Normatiivisena käsitteenä monikulttuurisuus tarkoittaa toivottavaa tai tavoiteltavaa asiaintilaa. (Puuronen 2011, 255.) Monikulttuurisella yhteiskunnalla tarkoitetaan yleisesti yhteiskuntaa, jossa eri kulttuurien edustajat pyrkivät elämään tasa-arvoisina rinnakkain (Hiltunen 2012, 10). Aidon monikulttuurisuuden toteutumiseksi eri kulttuurien tulisi olla myös vuorovaikutuksessa keskenään siten, että ne muodostavat toimivan ja kaikkien yhteiskunnan jäsenten oikeuksia kunnioittavan kokonaisuuden (Räty 2002, Hiltusen 2012, 10 mukaan).

2.2 Maahanmuuttopolitiikka

Suomen maahanmuuttopolitiikkaa ja -hallintoa ohjaa valtioneuvosto. Ohjaustyössä ovat apuna hallitusohjelmaan sisältyvät tavoitteet sekä valtioneuvoston omat linjaukset. Maahanmuuttoa koskevan lainsäädännön valmistelu sekä maahanmuuttohallinnon ohjaaminen ja kehittäminen ovat sisäministeriön vastuulla. Sisäministeriö vastaa myös Maahanmuuttoviraston tulosohtauksesta. Lisäksi ministeriö edustaa Suomea maahanmuuttoasioissa EU:ssa sekä kansainvälisessä yhteistyössä ja huolehtii maahanmuuttoasioihin liittyvän toiminnan yhteensovittamisesta eri hallinnonalojen välillä. (Sisäminis-

teriö 2014c.) Maahanmuuton kasvuun ja monipuolistumiseen on aiheellisesti reagoitu maahanmuuttopolitiikan tasolla. Kesäkuussa 2013 julkaistiin Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia, jonka tavoitteena on viitoittaa tietä aktiivisemmalle ja ennakkoivammalle maahanmuuttopolitiikalle. Strategiaa valmistelleeseen hankkeeseen osallistui eri viranomaisia sekä kansalais-, maahanmuuttaja- ja työmarkkinajärjestöjen edustajia. Hankkeen tavoitteena oli arvioida Suomeen kohdistuvan maahanmuuton määrää ja laatua tulevina vuosina sekä maahanmuuton vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan. (Sisäministeriö 2013b, 3, 2014d.)

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan maahanmuuttajat ovat pysyvä ja tervetullut osa suomalaista yhteiskuntaa. Hallituksen tavoitteena on suvaitsevan, turvallisen sekä moniarvoista Suomea rakentavan ja maan kansainvälistä kilpailukykyä lisäävän maahanmuuttopolitiikan linja. Kataisen hallituksen yksi keskeinen päämäärä on ollut tehostaa maahanmuuttajataustaisten työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Maahanmuuttopolitiikan linjauksiin kuuluukin kotouttamisasioiden liittäminen työllisyyspolitiikkaan, joten kotouttamisasiat siirtyivät vuoden 2012 alussa sisäministeriöltä työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) vastuulle. Myös ulkomaalaisia Suomessa opiskelleita korkeakouluopiskelijoita yritetään kannustaa jäämään Suomeen töihin. (Sisäministeriö 2014d.)

Saukkonen (2013, 88–89) katsoo vuosituhaten vaihteen olleen merkittävä käänne suomalaisessa maahanmuuttopolitiikassa: tuolloin alettiin korostaa humanitääristen kysymysten rinnalla aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa, jonka tarkoituksena oli saada Suomeen lisää työvoimaa. Kansallisessa maahanmuuttopolitiikassa on toki muitakin tavoitteita kuin työvoiman saaminen. Suomi osallistuu myös EU:n yhteisen turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikan kehittämiseen. Hallituksen tavoitteena on ollut myös muun muassa turvapaikkahakemusten jonojen purkaminen sekä kansainvälistä suojelua saaneiden perheen yhdistämisen kriteerien tarkentaminen. (Sisäministeriö 2014d.)

2.3 Maahanmuuton keskeinen kansallinen lainsäädäntö

Suomalaista maahanmuuton lainsäädäntöä kehitetään hallituksen linjaamien tavoitteiden, EU:n lainsäädännön sekä Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten pohjalta. Sopimuksista tärkeimpiä ovat Euroopan ihmisoikeussopimus, kidutuksen vastainen

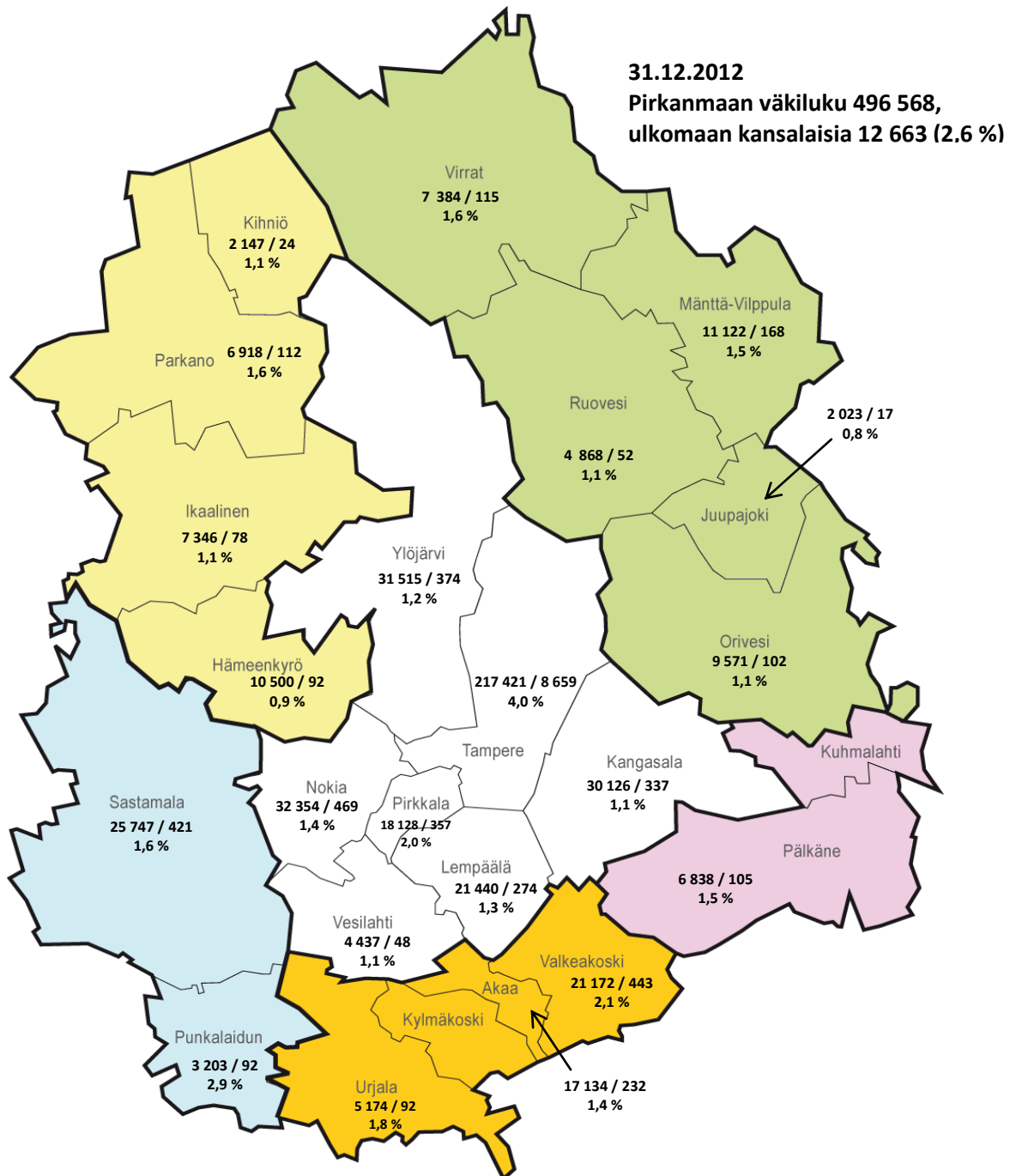
yleissopimus, lapsen oikeuksien sopimus sekä Geneven pakolaissopimus. (Sisäministeriö 2014d.) Keskeiset maahanmuuttoon liittyvät sekä maahanmuuttajien oikeuksia koskevat kansalliset lait ovat ulkomaalaislaki ja laki kansainvälistä suojelua hakevien vastaanotosta sekä kansalaisuuslaki, kotouttamislaki ja yhdenvertaisuuslaki. Näihin lakeihin liittyviä asioita ja toimia hoitavat sekä niistä päättävät lukuisat eri viranomaiset. (Makkonen & Koskenniemi 2013, 71.) Tämän opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen kannalta keskeinen on laki kotoutumisen edistämisestä. Kyseisen lain sisältöä käsitellään tarkemmin luvussa 3.2. Tässä raportissa laista käytetään lyhennettyä nimeä kotouttamislaki. Tutkimusaineistossa laki esiintyi myös kotoutumislain nimellä, sillä jotkut maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoista sanoivat lakia kotoutumislaksi tai vielä lyhyemmin kotolaksi.

2.4 Maahanmuutto Pirkanmaalla

Vuoden 2012 lopussa Pirkanmaalla oli 496 568 asukasta. Näistä ulkomaan kansalaisia oli 12 663 (2,6 prosenttia) ja loput Suomen kansalaisia (kuvio 2). Vuonna 1992 Pirkanmaalla asui yhteensä 430 739 asukasta, joista 2 507 oli ulkomaan kansalaisia. Vuoteen 2002 mennessä Pirkanmaan kokonaisväestömäärä oli noussut 457 186:een. Tästä määrästä ulkomaan kansalaisia oli 7 076. Vuosina 1992–2002 Pirkanmaan ulkomaalaisväestön määrä siis melkein kolminkertaistui, ja vuosina 2002–2012 se lähes kaksinkertaistui. Vuonna 2012 Pirkanmaalle suuntautui maahanmuuttoa 1 407 henkilön verran ja maastamuttoa 392 henkilön verran. Täten maakunnan nettomaahanmuuton määräksi muodostui 1 015. (Suomen virallinen tilasto 2013; Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2012 2013, 41, 46.)

Vuonna 2012 ulkomaan kansalaisia oli eniten Uudenmaan maakunnassa, 102 118 henkilöä. Itse asiassa hieman yli puolet Suomen kaikista ulkomaalaisista oli keskittynyt Uudellemaalle. Toiseksi eniten ulkomaalaisia oli Varsinais-Suomessa, 16 443. Pirkanmaa tuli tässä tilastossa kolmantena. Pirkanmaan kunnista eniten maahanmuuttajia veti Tampere. Vuonna 2012 ulkomaan kansalaisia asui Tampereella 8 659, mikä oli 4,0 prosenttia kaupungin koko väkimäärästä. Tällä määrällä Tampere oli Suomen kaupungeista viidenneksi suurin ulkomaan kansalaisten asuinpaikka Helsingin johtaessa tilastoa 50 661 ulkomaan kansalaisella. Tampereen lisäksi Pirkanmaalla ulkomaan kansalaisia asui vuoden 2012 lopussa eniten Nokialla, Valkeakoskella, Sastamalassa, Ylöjärvellä

sekä Pirkkalassa. Sen sijaan maakunnan reuna-alueen kunnissa ulkomaalaisten määrä oli vähäisempi. Pirkanmaan kunnista vähiten ulkomaalaisia vuoden 2012 lopussa asui Juupajoella, 17 henkilöä. (Kuvio 2; Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2012 2013, 41, 44, 78.)

KUVIO 2. Kuntien väkiluku, ulkomaan kansalaisten määrä ja prosenttiosuus 31.12.2012 (Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2012 2013, 78; Pirkanmaan ELY-keskus 2013, muokattu).

3 KOTOUTTAMISTYÖ KOTOUTUMISEN ELI INTEGRAATION TUKENA

3.1 Kotouttamisen käsite

Kotoutumisen käsitteen tapaan myös kotouttaminen on suomalainen uudissana 1990-luvulta. Molemmat käsitteet olivat aluksi maahanmuuttohallinnon kieltä, mutta vähitellen sanat ovat löytäneet tiensä myös yleiskieleen maahanmuuttokysymysten noustessa laajemman huomion kohteeksi. (Mäkisalo-Ropponen 2012, 22.) Kotouttamisella tarkoitetaan maahanmuuttajan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisien sekä muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010).

3.2 Kotouttamispolitiikka ja -lainsäädäntö

Valtakunnallisesti kotouttamista ohjaa syksyllä 2011 voimaan tullut laki kotoutumisen edistämisestä. Lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista sekä maahanmuuttajan mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010; Sisäministeriö 2014b.)

Kotouttamislain tavoitteita ja sisältöä avataan valtion kotouttamisohjelmassa, joka laadittiin ensi kertaa vuosille 2012–2015. Ohjelmalla pyritään tehostamaan kotouttamistoimien suunnittelua, toimeenpanoa ja seurantaa Suomessa. Ohjelman yleisenä tavoitteena on maahanmuuttajien osallisuuden tukeminen yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla sekä eri väestöryhmien välisen toimivan vuorovaikutuksen ja hyvien etnisten suhteiden vahvistaminen. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 3, 4.) Uusi kotouttamislaki velvoittaa valtioneuvostoa laatimaan valtion kotouttamisohjelman jatkossa neljäksi vuodeksi kerrallaan (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010).

Saukkosta (2013, 92–93) mukailten suomalaisen kotouttamispolitiikan lähtökohtia ovat olleet ajatus kaksisuuntaisesta kotoutumisesta sekä tavoite siitä, että maahanmuuttaja sijoittuu uuteen yhteiskuntaan alkuperäisestä kielestään ja kulttuuristaan luopumatta.

Suomalaista kotouttamispolitiikkaa voi siis luonnehtia multikulturalistiseksi ainakin virallisten asiakirjatekstien ja lainsäädännön perusteella (Saukkonen 2013, 97).

Ensimmäinen kotouttamislaki Suomessa tuli voimaan vuonna 1999. Kun maahanmuutto Suomeen alkoi monipuolistua vuosituhannen vaihteen jälkeen, syntyi tarve aktiiviselle, työvoimaa rekrytoivalle maahanmuuttopolitiikalle. Tällä oli vaikutuksensa myös kotouttamispolitiikkaan ja sen kohteisiin. Vuoden 2006 maahanmuuttoliittisessä ohjelmassa linjattiin, että pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden ohella myös muista syistä Suomeen muuttavat henkilöt perheenjäsenineen tarvitsevat opastusta ja tukea suomalaiseen yhteiskuntaan asettumisessa. Kyseisen linjauksen kunnollinen toteuttaminen vaati kotouttamislain uudistusta. Syksyllä 2011 voimaan tulleen uuden kotouttamislain keskeinen tavoite onkin ollut tuoda kotouttamistoimet ja -palvelut kaikkien niitä tarvitsevien maahanmuuttajien saataville maahanmuuttajan tulositystä tai oleskelun perusteesta riippumatta. (Saukkonen 2013, 92, 95.)

3.3 Kotouttamisen tavoitteet

Sekä kotouttamislakiin että valtion kotouttamisohjelmaan on kirjattu tavoitteeksi maahanmuuttajien osallisuuden vahvistaminen yhteiskunnan kaikilla sektoreilla, erityisesti työelämässä ja koulutuksessa (Hammar, Marjamäki, Petrovskaja, Leinonen, Anis, Laiho, Aalto-Siiro & Komulainen 2012, 9; Valtion kotouttamisohjelma 2012, 11). Kotouttamisen tavoitteena nähdäänkin ennen muuta maahanmuuttajan kiinnittyminen suomalaiseen työelämään. Esimerkiksi Oivo (2013, 1) toteaa maahanmuuttajien työllistymisen olevan kotouttamispolitiikassa keskeinen tavoite, mutta tärkeää olevan myös maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen ja seuranta muillakin elämän osa-alueilla. Kotouttamispolitiikan tavoitteena on tukea myös maahanmuuttajien yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta ja kotoutumisen kaksisuuntaisuutta asuntopolitiikan keinoin sekä kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön avulla (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 11).

Kotouttamistoimien tavoitteena on myös, että maahanmuuttaja tietää yhteiskunnalliset oikeutensa ja velvollisuutensa sekä tuntee olevansa suomalaisen yhteiskunnan tervetullut jäsen (Sisäministeriö 2014b). Valtion kotouttamisohjelman (2012, 9) mukaan maamme kotoutumispolitiikan onnistumisen edellytyksenä on, että maahanmuuttajat kokevat olevansa pysyvä, yhdenvertainen ja tervetullut osa suomalaista yhteiskuntaa.

Toisin sanoen tämä on samalla myös kotouttamistyön tavoite ja indikaattori siitä, että kotouttamisessa on onnistuttu.

Kotouttamislakiin (2010) on määritelty kotouttamisen yleiset tavoitteet paikallistasolla. Kunnan ja muiden paikallisten viranomaisten kotouttamistyön tavoitteena on tukea paikallisesti tai seudullisesti kansainvälisyyttä, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä edistää myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. Lisäksi tavoitteena on edistää hyviä etnisiä suhteita, kulttuurien välistä vuoropuhelua ja maahanmuuttajaryhmien osallisuutta sekä tukea mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin säilyttämiseen. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010.)

3.4 Kotouttamispalvelut ja -toimet

Keskeisimpiä kotoutumista edistäviä palveluita ovat maahanmuuttajien alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalvelut. Valtion kotouttamisohjelmassakin (2012, 41) todetaan, että kotoutuminen käynnistyy nopeasti, jos alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalveluita on saatavilla ja ne vastaavat erilaisista kulttuureista ja kieliryhmistä tulevien maahanmuuttajien tarpeisiin. Sille, mitä maahanmuuttajien alkuvaiheella ajallisesti tarkoitetaan, ei löytynyt täsmällistä määritelmää. On kuitenkin varmasti niin, että pian maahantulon jälkeen maahanmuuttajilla on akuutein tarve saada perustietoa uudesta kulttuurista sekä ohjausta, neuvontaa ja psykososiaalista tukea sopeutumiseen. Alkuvaihe on hyvin kriittinen ja oleellinen osa kotoutumisprosessia.

Alkuvaiheen pituus samoin kuin koko kotoutumisprosessin kesto vaihtelee yksilöllisesti. Kuten esimerkiksi Punaisen Ristin mallintamasta Kotoutumiskaaresta (Kotoutumiskaari, 1) voi havaita, kotoutuminen on yksilöllinen ja monivaiheinen prosessi. Kotoutumiseen vaikuttavat muun muassa maahanmuuttajan ikä sekä kieli-, kulttuuri-, koulutus-, ammatti- ja perhetausta. Sinänsä kotoutuminen ei koskaan olekaan saavutettu asiantila vaan prosessi. Suomalainen yhteiskunta tukee kotoutumista pääsääntöisesti kolme vuotta maahantulosta, mutta useinkaan maahanmuuttajan kotoutumisprosessi ei pääty tähän, vaan saattaa jatkua läpi koko elämän. (Valtioneuvosto 2008, 15.)

Kotouttamistoimien ja -palveluiden keskeinen sisältö niin paikallisesti kuin kansallisesti on määritelty lakiin kotoutumisen edistämisestä (2010). Tärkeimpiä maahanmuuttajan

kotouttamiseen osallistuvia paikallisviranomaisia ovat kunnat, jotka tarjoavat maahanmuuttajille peruspalveluja ja erityisiä kotoutumispalveluita, sekä työ- ja elinkeinotoimistot eli TE-toimistot (Asa 2012, 45). Lain mukaan kunnan, TE-toimiston sekä muiden viranomaisten on annettava maahanmuuttajalle asianmukaista ohjausta ja neuvontaa kotoutumista edistävistä toimenpiteistä ja palveluista sekä työelämästä. Alkuvaiheen ohjauksessa kunnilla ja TE-toimistoilla on työkalunaan käytössä alkukartoitus, jossa arvioidaan alustavasti maahanmuuttajan kotoutumista ja työllistymistä edistävien toimenpiteiden sekä palveluiden tarve. TE-toimisto tai kunta tekee alkukartoituksen maahanmuuttajan tullessa paikkakunnalle. Alkukartoitukseen sisältyy alkuhaastattelu sekä tarvittaessa tarkentavia toimenpiteitä (Valtioneuvoston asetus kotoutumisen edistämiseen liittyvästä alkukartoituksesta 2011). Alkukartoituksen perusteella maahanmuuttaja voi saada yksilöllisen kotoutumissuunnitelman. Suunnitelmaan kirjataan muun muassa maahanmuuttajan omat kotoutumista edistävät tavoitteet sekä opiskeluun ja työllistymiseen liittyvät toimenpiteet ja palvelut. Kotoutumissuunnitelma voidaan myös tarvittaessa laatia perheelle. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010.)

Omakielisyys liittyy olennaisesti kotouttamispalveluihin. Tulkkipalveluita tarvitaan, sillä esimerkiksi alkukartoitukseen liittyvä alkuhaastattelu tehdään maahanmuuttajan äidinkielellä tai kielellä, jota maahanmuuttajan voidaan todeta ymmärtävän riittävästi, jos maahanmuuttaja ei osaa suomea tai ruotsia (Valtioneuvoston asetus kotoutumisen edistämiseen liittyvästä alkukartoituksesta 2011). Myös maahanmuuttajille tarkoitetut tiedotuspisteet ovat tarpeellisia, sillä monet tarvitsevat etenkin alkuvaiheessa neuvontaa ja keskusteluapua omalla kielellään (Mikkonen 2005, 61).

Kotouttamislaki velvoittaa kuntaa tai kuntia yhdessä laatimaan kotouttamisohjelmia, joissa määritellään kyseisellä alueella käytössä olevat tukitoimet maahanmuuttajille. Alueellinen tai kunnallinen kotouttamisohjelma tulee tarkistaa ja tarvittaessa päivittää vähintään kerran valtuustokaudessa, eli neljän vuoden välein. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010.)

3.5 Kotouttamisen hallinto, toimijat ja seuranta

Kotouttamiseen liittyvien asioiden valmistelu ja koordinointi siirtyi vuoden 2012 alussa sisäministeriöltä työ- ja elinkeinoministeriön vastuulle. Täten kotouttamisasiosta vastaa

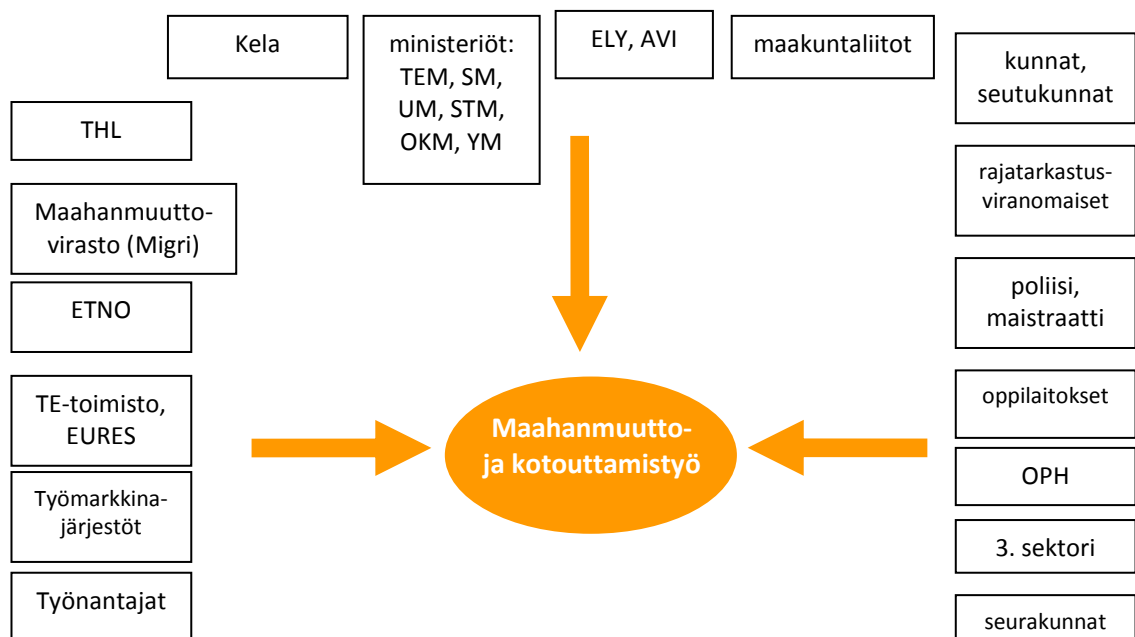
työministeri Lauri Ihalainen. TEM suunnittelee ja kehittää maahanmuuttajien kotouttamista ja vastaa kotouttamisasioiden johtamisesta Suomessa. Ministeriö vastaa myös kotouttamisen, kotoutumisen ja etnisten suhteiden seurannasta. Seurantajärjestelmä rakentuu maahanmuuttajien elinoloja kuvaavista indikaattoreista, maahanmuuttajabarometrista sekä kunnille ja TE-toimistoille suunnatuista palvelukyselyistä. Lisäksi ministeriö ohjaa kotouttamisasiossa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskusten) toimintaa. Alueellinen vastuu maahanmuutto- ja kotouttamisasiosta on ELY-keskuksilla. Ne muun muassa tukevat kuntia kotouttamisohjelmien valmistelussa sekä ohjaavat TE-toimistoja maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvissä asioissa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013a, 2013c; Sisäministeriö 2014b.)

Käytännön kotouttamistoimia ja -palveluja järjestetään siis ensisijaisesti osana kunnallisia peruspalveluja sekä työ- ja elinkeinohallinnon palveluja (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014b). Kunnilla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta. Kunnat myös vastaavat alueellaan kotouttamisohjelman laatimisesta, toimeenpanosta, kehittämisestä sekä ohjelman toteutumisen ja vaikutusten seurannasta. TE-toimistoilla puolestaan on päävastuu työnhakijoiksi ilmoittautuneiden maahanmuuttajien kotouttamisesta. TE-toimistot vastaavat yhdessä ELY-keskusten kanssa kotoutumista edistävien ja tukevien työvoimapalveluiden, luku- ja kirjoitustaidon opetuksen sekä perusopetuksen järjestämisestä työnhakijaksi rekisteröityneille maahanmuuttajille. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013a.)

Kaiken kaikkiaan kotouttaminen on kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteiden sekä palvelujen avulla (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010). Kotouttamista tehdään poikkihallinnollisena ja moniammatillisena yhteistyönä niin paikallisesti, alueellisesti kuin kansallisestikin. Keskushallinnossa kotouttamiseen ovat osallistuneet erityisesti työ- ja elinkeinoministeriö, sisäministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä ympäristöministeriö. Myös näiden ministeriöiden alaisuudessa toimivat virastot ja laitokset ovat keskeisiä maahanmuuttajien perus- ja kotoutumispalveluiden järjestäjiä ja kehittäjiä. Julkisen sektorin lisäksi kolmas sektori on tärkeässä roolissa kotoutumisen edistämisessä. (Pöyhönen, Tarnanen, Vehviläinen, Virtanen & Pihlaja 2010, 48; Saukkonen 2013, 93.)

Moninaisten kotouttamistoimijoiden kentän kokoajaksi sekä työkaluksi on TEM:n alaisuuteen perusteilla kotouttamisen osaamiskeskus. Sen tavoitteena on vahvistaa suoma-

laisen kotouttamistyön pitkäjänteisyyttä ja vaikuttavuutta. Osaamiskeskuksen päätehtävä on kotouttamislain ja valtion kotouttamisohjelman toimeenpanon tukeminen poikkihallinnollisesti sekä paikallistasolla. Toimintamuotoja ovat informaatio-ohjaus, arviointi ja seuranta sekä hyvien käytäntöjen levittäminen ja juurruttaminen. Käytännössä keskuksen avulla halutaan tarjota tietoa ja työvälineitä, joista on jokapäiväistä ja konkreettista hyötyä maahanmuuttajien parissa työskenteleville. (Monitori-lehti 2013; Valtion talousarvioesitys 2014 2013.) Kuviossa 3 on esitelty kotouttamistyön ja maahanmuuton valtakunnallisia toimijoita vuoden 2014 alussa.

KUVIO 3. Maahanmuutto- ja kotouttamistyön toimijoita (Pöyhönen ym. 2013, 72, muokattu).

3.6 Kotouttamisen kehittämishankkeet

Työ- ja elinkeinoministeriö hallinnoi laajoja kotouttamishankkeita, joiden tarkoituksena on kehittää maahanmuuttajien kotouttamispalveluja sekä niihin liittyviä hyviä käytäntöjä. Näiden hankkeiden joukossa on Alpo-hanke (Alkuvaiheen polku Suomessa), jonka tavoitteena on maahanmuuttajien alkuvaiheen neuvonnan ja ohjauksen kehittäminen sekä kotouttamispalveluiden yhdenmukaistaminen ja asiantuntijaverkoston vahvistaminen. Alpo on valtakunnallinen tukirakenne, joka toimii maahanmuuttajien alkuvaiheen ohjauspalveluita ja osaamista kehittävien hankkeiden tukena. Vuoden 2013 lopussa Al-

polla oli 23 alueellista kumppaniprojektia eri puolilta Suomea. Yksi näistä kumppaniprojekteista on ollut Alma-hanke. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013b, 2014a.)

Alpon tavoitteena on ollut valtakunnallinen maahanmuuttajien alkuvaiheen ohjausjärjestelmän käyttöönotto. Sen tiimoilta kehittämisen kohteita ovat olleet matalan kynnyksen neuvonta- ja ohjauspisteet, sähköiset palvelut, kielipalvelut (omakieliset palvelut; suomen/ruotsin opiskelu) sekä palvelurakenteen kehittäminen ja toimijoiden verkottuminen valtakunnallisesti. Kuten Pietiläinen (2013, 7) toteaa, työ- ja elinkeinoministeriö on muodostanut Alpo-verkoston hankkeineen, jotta alueellisesti voitaisiin rakentaa maahanmuuttajille alkuvaiheen ohjauspalveluiden malleja, joita TEM voisi hyödyntää valtakunnallisen mallin kehittämisessä. Alpon tehtävänä onkin ollut seurata ja mallintaa näitä alueellisen kehittämisen tuloksia yhteistyössä hankeverkoston asiantuntijoiden kanssa. Alpo on myös koonnut hyviä käytäntöjä ja kokemuksia alkuvaiheen palvelumallin kehittämiseksi. (Alpo-esittely.)

4 ALMA, ALUEELLISEN MAAHANMUUTON KEHITTÄMISHANKE

4.1 Alman nykytilanne

4.1.1 Alman yleiset tavoitteet, kohderyhmät ja jäsenkunnat

Alman yleisenä tavoitteena on ollut kehittää palveluja ja osaamista maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanotossa, neuvonnassa ja palveluohjauksessa. Alusta alkaen Alman avulla on haluttu kehittää maahanmuuttajille matalan kynnyksen neuvontaa ja ohjausta. Hankkeen välittömäksi kohderyhmäksi on määritelty eri syistä kuntiin muuttava työikäinen ulkomaalaisväestö perheineen (lähinnä humanitaarinen sekä työn perusteella ja perhesyistä tapahtuva muutto), jonka asuminen kunnassa on pysyvää tai pysyväisluonteista. Toisena kohderyhmänä ovat maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden parissa työskentelevät työntekijät kuntien, valtion ja kolmannen sektorin palveluissa. Tavoitteena on ollut tukea maahanmuuttajien parissa työskentelevien valmiuksia ja osaamista sekä vahvistaa työntekijöiden ja työyhteisöjen tietotaitoa maahanmuuttaja-asiakkaisiin liittyen. (ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013a, 1–2; Tampereen kaupunki 2013a.)

Uuden kotouttamislain tultua voimaan syyskuussa 2011 hankkeen ensisijaiseksi kohderyhmäksi terävöityi joukko palvelujen piiriin kuuluvia maahanmuuttajia: kotona olevat puoliset, jotka eivät kuulu TE-toimiston palvelujen piiriin, töissä käyvät sekä opiskelijat. Uuden lain myötä myös työntekijöiden koulutuksen ja konsultaation merkitys Alman toiminnassa korostui entisestään. Lisäksi hankkeella on pyritty tehostamaan kuntien vastaanottovalmiuksia ja kotouttamiskäytäntöjä, joten kuntienkin voidaan katsoa olevan Alman asiakkaita. Kuntien määrä ja kokoonpano Alma-hankkeessa on vaihdellut vuosittain. Alusta asti hanketta on hallinnoinut Tampereen kaupunki (katso luku 4.1.5). Vuoden 2013 alussa Alma-hankkeessa oli mukana 12 kuntaa sekä Pirkanmaan liitto. Hankekuntia olivat Akaa, Hämeenkyrö, Juupajoki, Lempäälä, Nokia, Parkano, Punkalaidun, Sastamala, Tampere, Urjala, Valkeakoski sekä Virrat. (ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013a, 1–2; Tampereen kaupunki 2013a.)

4.1.2 Alman työntekijät

Hankkeessa on neljä työntekijää. Alman projektipäällikkönä on joulukuusta 2011 lähtien toiminut Päivi Sinkkonen. Hänen vastuullaan on kuntien valmiuksien kehittäminen. Projektikoordinaattori Sanni Ojanen on työskennellyt Almassa niin ikään joulukuusta 2011 lähtien. Hän vastaa talous- ja projektihallinnosta sekä tiedotuksesta. Tammikuussa 2013 hankkeen aluekoordinaattorina aloitti Katariina Tcheuffa. Hänen tehtävänä on alueellinen kuntakoordinointi Etelä- ja Lounais-Pirkanmaalla. Maaliskuussa 2013 työssä Almassa aloitti projektikoordinaattori Lilli Rasilainen, jonka tehtävänä on sähköisen kurssihakujärjestelmän luominen Pirkanmaalle sekä oppilaitosyhteistyö. (ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2012, 2; ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013b, 2; Tampereen kaupunki 2013a.)

4.1.3 Alman keskeiset sidosryhmät ja yhteistyökumppanit

Toimintakauden 2012–2014 aikana Alman tiimi on tehnyt monitahoista yhteistyötä paikallisella, alueellisella, valtakunnallisella ja kansainvälisellä tasolla. Hankkeen lähimpänä sidosryhmänä voitaneen pitää maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoita eli julkisella sekä kolmannella sektorilla maahanmuuton parissa työskenteleviä henkilöitä. Maahanmuuttajaneuvonnan voidaan myös katsoa olevan keskeinen yhteistyökumppani neuvontapisteiden irtauduttua hankkeesta ja vakinaistuttua osaksi Tampereen kaupungin palveluita vuoden 2013 alussa. (Tampereen kaupunki 2013a; ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013b, 1–2.)

Keskeinen yhteistyökumppani on alueellista kotouttamista koordinoiva Pirkanmaan ELY-keskus, jonka kautta on haettu ja saatu myös ESR-projektirahoitus. Alueellisessa kehittämisessä Alman tukena on tietysti ollut hankkeen osarahoittaja Pirkanmaan liitto. Erityisesti työperäisen maahanmuuton kehittämiseen liittyen Alma on tehnyt yhteistyötä Pirkanmaan alueellisen elinkeinoyhtiö Tredean kanssa. Suomen kielen kurseille ohjautumista Alma on pyrkinyt kehittämään oppilaitosten ja työvoimapalvelujen kanssa. Alman merkittäviä yhteistyökumppaneita ovat maahanmuuttajien parissa työskentelevät järjestöt kuten Settlementti Naapuri ry, Suomen Pakolaisapu sekä Suomen Punaisen Ristin (SPR) Hämeen piiri. Yhteistyötä Alma on tehnyt myös Pirkanmaan tulkkikeskuksen kanssa. (ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013b, 1–3, 8.)

Alman toimintaan on kuulunut lisäksi yhteistyö muiden kehittämisprojektien sekä erilaisten kotimaisten ja ulkomaisten verkostojen kanssa. Yhteistyöverkostoista keskeisin on ollut TEM:n valtakunnallinen Alpo-tukirakenne. Alman projektikoordinaattori on ollut jäsenenä myös Alueellisessa ETNO:ssa (Etnisten suhteiden neuvottelukunta) ja toinen koordinaattori osallistuu aktiivisesti rasmin vastaiseen toimintaan RASMUS-verkostossa Tampereella. (ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013b, 7, 9; Tampereen kaupunki 2013a; Työ- ja elinkeinoministeriö 2014a.)

4.1.4 Alman ohjausryhmä ja kolme kehittämisryhmää

Alman toimintaa suunnittelee ja ohjaa ohjausryhmä. Se muodostettiin jo ennen ESR-rahoitteista Almaa, kehittämisyksikköhankeen aikana (katso luku 4.2.1). Ohjausryhmän rooli ei ole noista ajoista olennaisesti muuttunut, vaan sen tehtävänä on edelleenkin hankkeen ohjaus ja seuranta hankesuunnitelman mukaisesti. Ohjausryhmä ottaa kantaa hankkeen toteutukseen sekä esittää tarvittaessa parannuksia ja tarkennuksia suunnitelmiin. Ohjausryhmä on osaltaan vastannut hankkeen vaikuttavuudesta sekä tuloksellisuudesta ja seurannut, että hankkeelle osoitettu rahoitus käytetään tarkoituksenmukaisesti. Ohjausryhmällä on ollut myös hankkeen toimintaa arvioiva rooli: kokousten yhteydessä ryhmän jäsenet ovat voineet ottaa kantaa hankkeen toimintoihin ja työsuunnitelmiin. Lisäksi ohjausryhmän tarkoituksena on ollut edistää Alman verkostoitumista ja toimia linkkinä sidosryhmiin. (Alueellinen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämisyksikkö (ALMA) / Tampereen seutukunta 2009, 3; Alueellinen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämisyksikkö ALMA 2009, 25.)

Ohjausryhmän jäsenenä on ollut laaja-alainen ja moniammatillinen joukko työntekijöitä ja toimijoita hankekunnista, Pirkanmaan ELY-keskuksesta, kolmannelta sektorilta sekä sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oy:stä. Ryhmän jäsenten rooliin on kuulunut, että jäsenet tiedottavat Almasta omissa organisaatioissaan ja tuovat ohjausryhmässä esille oman substanssialansa sekä organisaationsa näkemyksiä hankkeeseen liittyen. (Alueellinen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämisyksikkö (ALMA) / Tampereen seutukunta 2009, 3; Alueellinen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämisyksikkö ALMA 2009, 6.)

Ohjausryhmän lisäksi hankkeen toimintoja on pyritty suunnittelemaan ja ohjaamaan kolmessa sisällöllisessä kehittämisryhmässä, joita ovat olleet neuvonnan ja ohjauksen

kehittämisryhmä, kuntaryhmä sekä suomen kielen opintoihin ohjautumisen kehittämisryhmä. Ryhmissä on käsitelty muun muassa alueellisia maahanmuuttotyön toimintamalleja, maahanmuuttajiin liittyviä erityiskysymyksiä sekä suomen kielen kursseille ohjautumista. (ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013a, 2.) Toimintakaudella 2012–2014 merkittävässä roolissa on ollut suomen kielen ohjautumisen kehittämisryhmä, joka on ollut apuna tiivistämässä Tampereen ja Pirkanmaan alueen koulutuksenjärjestäjien yhteistyötä maahanmuuttajille suunnatun suomen kielen kurssitarjonnan osalta. Yhteistyö on auttanut Alma-hanketta pääsemään yhteen tavoitteistaan, joka on ollut sähköisen kurssihakupalvelun tuominen Pirkanmaalle (katso luku 4.3) ja siihen liittyvä oppilaitosyhteistyö. (ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013b, 4.)

4.1.5 Alman hallinto ja rahoitus

Alma-hanketta on alusta alkaen hallinnoinut Tampereen kaupunki, jonka konsernihallinnon tilaajaryhmässä hanke toimii (ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013a, 2). Tampereen kaupungin tilaaja-tuottajamallin mukaisesti Alma on tilaajaryhmän hallinnoima, mutta koska hanke on luonteeltaan kehittämishanke, se ei vielä kehittämisvaiheessa ole tuotannossa. Alma-hankkeen sisällöstä vastaavana yhteyshenkilönä tilaajaryhmässä toimii Tampereen kaupungin maahanmuuttajatyön pääkoordinaattori Marja Nyrhinen. Hankkeen hallinnollinen esimiestyö on tilaajajohtaja Kari Hakarin vastuulla. Käytännössä Alma-hankkeen lähiesimiehenä toimii kuitenkin Marja Nyrhinen. (Nyrhinen 2014.)

Marraskuun 2009 alusta alkaen Alma-hanketta on rahoitettu Euroopan sosiaalirahastosta (ESR). Euroopan unionin rakennerahastokaudella 2007–2013 Euroopan sosiaalirahaston ohjelman tavoite on ollut tukea työllisyyttä ja työllistymisedellytyksiä osaamista ja palvelurakenteita kehittämällä. Alma-hankkeen toimintalinjana ESR-ohjelman sisällä on ollut työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. (EU:n rakennerahasto-ohjelmat 2011; Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin kuvaus 2014.)

EU- ja valtion rahoitusta Alma-hankkeelle oli tammikuuhun 2014 mennessä myönnetty noin 928 000 euroa. Toteutunut EU- ja valtion rahoitus oli tammikuuhun 2014 menses-

sä noin 567 000 euroa. Julkista rahoitusta hankkeelle on suunniteltu yhteensä noin 1 211 000 euroa, ja tammikuuhun 2014 mennessä sitä oli toteutunut yhteensä noin 687 000 euron edestä. (Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin kuvaus 2014.)

4.1.6 Alman tavoitteet vuosille 2012–2014

Alma-hankkeen vuosien 2012–2014 toiminnan tavoitteet on määritelty Suunta 2012–2014 -työkaluun. Jatkokauden toiminnan taustalla on ollut edelleen tarve kehittää maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluita. Hankekaudella on ollut kaksi päämäärää: kuntien maahanmuuttajille tarjoamat yhtenäiset palvelut sekä vertailukelpoiset ja helposti saavutettavat suomen kielen koulutus ja kotoutumiskoulutukset Pirkanmaalla. Vuosien 2012–2014 toiminnalle on määritelty neljä tarkempaa tavoitetta. Ensimmäinen tavoite on, että maahanmuuttajien alkukartoitus ja alkuinfon paikallinen osuus ovat käytössä kaikissa Pirkanmaan kunnissa. Toisena tavoitteena on se, että maahanmuuttajille suunnatut ohjaus- ja neuvontapalvelut ovat käytössä kaikissa kunnissa tai on osoitettu taho josta palveluita saa. Kolmanneksi tavoitteeksi on kirjattu, että Pirkanmaalla on käytössä avoin sähköinen kurssihakujärjestelmä, jonka kurssikuvaukset ovat yhteneväiset ja jota kouluttajat itse päivittävät. Neljäntenä tavoitteena on, että Alma-hankkeessa aiemmin kehitetyt hyvät käytännöt ovat levinneet ja juurtuneet Pirkanmaan kuntiin, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti ja viestintä tavoittaa pirkanmaalaiset toimijat.

4.2 Alma ennen kautta 2012–2014 ja sen jälkeen

4.2.1 Kehittämisyksikköhanke ESR-Alman edeltäjänä

Alman juuret juontavat heinäkuuhun 2007. Silloin alueellisen maahanmuuton kehittäminen Pirkanmaalla alkoi Tampereen kaupunkiseudun kahdeksan kunnan yhteisenä alueellisen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämysyksikkönä. Alueellisen kehittämysyksikön toimintaa käynnistettäessä sen tavoitteita olivat maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton kehittäminen/tehostaminen ja seututyö (seudullinen vastaanotto), maahanmuuttajien tehostettu ja selkeämpi palveluohjaus ja yleinen neuvonta, haavoittu-

vien ryhmien tunnistaminen ajoissa ja palveluihin ohjaaminen sekä ennaltaehkäisevä työ ja moniammatilliset verkostot. Lisäksi tavoitteena oli maahanmuuttaja-asiakkaisiin liittyvän, erilaisuuden huomioon ottavan palveluosaamisen levittäminen ja tiedon lisääminen kuntien peruspalveluihin. (Hankesuunnitelma 2007, 6–7; Alueellinen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämissyksikkö ALMA 2009, 4.)

Alueellisen kehittämissyksikön rahoitus tuli pääosin sosiaali- ja terveysministeriöltä, sosiaalialan kehittämishankkeesta. Yksikön toimintaa käynnistettäessä tavoite oli muodostaa siitä alueelle pysyvä maahanmuuttajatyön asiakastyön kehittämisrakenne ja saada yksikölle myös pysyvä valtionavustus vuoden 2008 jälkeen. Sitten alueellisesta kehittämissyksiköstä alettiin puhua Alma-hankkeen nimellä. Kehittämissyksikköhanke kesti lokakuuhun 2009. Hankkeessa kehitettiin ja testattiin useita palvelumalleja sekä -menetelmiä niin maahanmuuttaja-asiakkaita kuin heidän parissaan työskenteleviä varten. Osa käytännöistä syntyi muualta saatujen mallien jatkokehittelyn tuloksena, mutta eräitä käytäntöjä vasta pilotoitiin ja otettiin käyttöön ensimmäistä kertaa. Hankkeen vuosien 2007–2009 kehittämistyön tuloksina elämään jäivät muun muassa maahanmuuttajien omakielisen neuvonnan toimintamalli, teemalliset infotilaisuudet maahanmuuttajille sekä paikallinen maahanmuuttaja-asiakastyön konsultaatioverkosto *Expertus*. (Hankesuunnitelma 2007, 3; Alueellinen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämissyksikkö ALMA 2009, 3, 4.)

4.2.2 ESR-rahoitus huhtikuun 2015 loppuun saakka

Marraskuussa 2009 Alma sai jatkoa Euroopan sosiaalirahaston rahoituksen turvin. Tämä Alma-hankkeen jatkokausi kesti lokakuuhun 2012. Seuraava jatkokausi alkoi heti marraskuussa 2012 ja jatkuu ESR-rahoituskauden päättymiseen saakka eli kesäkuun 2014 loppuun. Alma tulee toimimaan vielä tämän jälkeenkin, sillä hanke on saanut Alpo-tukirakenteen kautta suunnatun ESR-rahoituserän huhtikuun 2015 loppuun. Projektin välittömänä kohderyhmänä vuosina 2014–2015 ovat maahanmuuttajataustaiset nuoret perheineen sekä suomen kieliopintoja tarvitsevat maahanmuuttajat. Jatkokauden toisena kohderyhmänä ovat oppilaitokset, joiden kanssa kehitetään etäopintoja. (Pirkanmaan ELY-keskus 2012, 1; ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013a, 1, 3, 2013c, 3; Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin kuvaus 2014.)

Jatkokaudella Alma keskittyy Finnishcourses.fi-palvelun vakinaistamiseen sekä maahanmuuttajanuorten tilanteen selvittämiseen Pirkanmaalla. Maahanmuuttajanuorille ja heidän perheilleen tarjotaan Mistä nuorelle ammatti? -tilaisuuksia eri kielillä. Yhteistyössä maahanmuuttajayhdistysten ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden kanssa nuorille pyritään tarjoamaan myös vertaistukea. 2014–2015 hankkeessa jatkavat kunnat ovat Hämeenkyrö, Nokia, Parkano, Punkalaidun, Sastamala, Tampere ja Urjala. Uutena kuntana mukaan tulee Ikaalinen. (Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin kuvaus 2014.)

4.3 Alman tarjoamia ja kehittämiä palveluita

Alma-hanke on koko historiansa aikana tarjonnut ja kehittänyt monia erilaisia palveluja. Suurin osa palveluista on suunnattu maahanmuuttajien parissa työskenteleville, mutta jotkut palveluista ovat olleet joko suoraan tai välillisesti myös maahanmuuttajien hyödynnettävissä. Alman kehittämät ja tarjoamat palvelut ovat olleet tarjolla kaikille Pirkanmaan kunnille, ei pelkästään hankkeen jäsenkunnille.

Alman tärkeimpiä ja ulospäin näkyvimpiä tuloksia on Tampereen keskustassa Tuomiokirkonkadulla sijaitseva Maahanmuuttajaneuvonta. Palvelun kehittäminen aloitettiin Alma-hankkeessa vuonna 2008, ja vuoden 2013 alussa Maahanmuuttajaneuvonta vakinaistettiin Tampereen kaupungin pysyväksi palveluksi. Maahanmuuttajat saavat neuvontapisteestä opastusta arjen eri asioihin, esimerkiksi asumiseen, työhön sekä koulutukseen ja terveyteen liittyviin kysymyksiin. Maahanmuuttajaneuvonnan palvelu on avoin ja ilmainen kaikille taustasta ja maahantulosyystä riippumatta. Neuvonta toimii ilman ajanvarausta, ja siellä asiakkaita palvelee 12 neuvojaa 16 eri kielellä. Kaikki neuvojat palvelevat asiakkaita myös suomeksi. Maahanmuuttajaneuvonta tunnettiin aiemmin omakielisen neuvonnan nimellä, ja joulukuussa 2013 sen nimeksi tuli Maahanmuuttajainfo Mainio. Tässä raportissa paikasta käytetään kuitenkin nimeä Maahanmuuttajaneuvonta. (Tampereen kaupunki 2012; Tampereen kaupunki 2014.)

Alma-hankkeen internetsivuilla oli aiemmin tekstitiedostomuotoon koostettu suomen kielen kurssikalenteri, jota hankkeen projektityöntekijä päivitti. Kurssikalenterissa oli tiedot Pirkanmaan alueen omaehtoisista, ei-työvoimapolitiittisista koulutuksista. Tämän kurssikalenterin tilalle otettiin Alma-hankkeen kautta elokuussa 2013 käyttöön sähköi-

nen kurssihakupalvelu Finnishcourses.fi. Kurssihakupalveluun kerättiin ensimmäistä kertaa yhteen seudulla tarjolla olevat, kaikille avoimet aikuisten suomen kielen kurssit. Finnishcourses.fi-palvelua julkaisee Helsingin kaupunki, ja palvelu toimii Infopankin yhteydessä. Alma-hanke ylläpitää kurssihakupalvelua Pirkanmaalla toistaiseksi, mutta hankkeen jatkokaudella 2014–2015 tavoitteena on palvelun vakinaistaminen. (Tampereen kaupunki 2013b; Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin kuvaus 2014.) Tampereen seudun syksyn 2013 kurssit syötettiin Finnishcourses.fi-palveluun elokuun 2013 puolivälissä. Elokuun puolesta välistä joulukuun 2013 loppuun mennessä kävijöitä eli vierailuja Tampereen seutu -sivuilla oli 9 652, joista venäjänkielisessä osiossa reilut 1 000 käyntiä. Eniten oli kiinnostanut Tampereen kurssitarjonta; siitä palvelusta haki tietoa 6 686 kävijää. (Rasilainen 2014c.)

Alman jatkokaudella 2012–2014 hankkeessa on pilotoitu aluekoordinaattorin tehtävää. Aluekoordinaattorin työhön on kuulunut alueellisten kotouttamisohjelmien laatiminen yhteistyössä kaupunkien ja kuntien eri toimialojen edustajien kanssa sekä kuntien konsultointi ja tiedottaminen maahanmuuttoon liittyvissä kysymyksissä. Aluekoordinaattorin tehtävissä vuoden 2013 alusta on toiminut Katariina Tcheuffa. Hänen toimialueitaan ovat olleet Etelä- ja Lounais-Pirkanmaa ja työpisteitään Sastamalan kaupungintalo sekä Valkeakoskella Hämeen ammattikorkeakoulun (HAMK) Campus Center. (ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013b, 2.)

Maahanmuuttajien parissa työskentelevien seminaarit ja koulutukset ovat olleet keskeinen palvelu Alma-hankkeessa läpi vuosien. Koulutustilaisuuksia on voitu järjestää eri ammattiryhmille tai teemoittain. Hanke on järjestänyt kyseisiä tapahtumia sekä yksin että yhteistyössä sidosryhmäkumppaniensa kanssa. Alma on myös järjestänyt kunnille ja kuntalaisille tarpeen ja toiveiden mukaan info- ja koulutustilaisuuksia. Infotilaisuuksia on järjestetty erikielisille kuntalaisille myös kohdennetusti niin, että kutsut on lähetetty valittujen kieliryhmien edustajille suorapostituksena. (Uutiskirje Alma toukokuu 2013, 2.)

Yhteistyössä Tampereen Maahanmuuttajaneuvonnan kanssa Alma on myös järjestänyt nuorille ja heidän vanhemmilleen Mistä nuorelle ammatti? -tilaisuuksia eri kielillä. Kolme infotilaisuutta järjestettiin marras-joulukuussa 2013 Tampereella, Tesoman ja Hervannan kirjastoissa sekä Metso-kirjastossa. (Tampereen Maahanmuuttajaneuvonta 2013b.) Marraskuussa 2013 Alma-hanke ja Maahanmuuttajaneuvonta järjestivät Her-

vannan kirjastossa infotilaisuuden myös suomen kielen kurseista (Tampereen Maahanmuuttajaneuvonta 2013a).

Alma-hanke on historiansa aikana käynnistänyt ja/tai vetänyt myös useita maahanmuuttajatyötä tekevien substanssiverkostoja kuten Expertus, Ammat, viranomaisverkosto sekä monikulttuurisen sosiaalityön verkosto. Expertus on maahanmuuttaja-asiakastyön asiantuntijaryhmä, jossa toimii julkisen ja kolmannen sektorin ammattilaisia Tampereen seudulta. Expertuksen jäsenet konsultoivat maahanmuuttajiin liittyvissä asioissa osana omaa työtään. Ammat eli Ammattina maahanmuuttajat -verkosto on toiminut koulutusverkostona. Viranomaisverkostossa mukana ovat olleet muun muassa Kela, maistraatti ja poliisi. Monikulttuurisen sosiaalityön verkostoon puolestaan on kuulunut maahanmuuttajien parissa asiakastyötä tekeviä henkilöitä eri kunnista. Vuosien mittaan Alma on pyrkinyt siirtämään vetovastuuta näistä verkostoista vakituisille toimijoille. (ALMA – Alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2011, 1, 4; Asiakkaana maahanmuuttaja?, 1; ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013a, 2; 2013b, 2.)

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Tämä opinnäytetyö on Alma-hankkeen väliarviointi. Opinnäytetyön tilaaja on Alma-hanke ja tarkemmin sanoen projektipäällikkö Päivi Sinkkonen. Työn tarkoituksena oli kartoittaa Alma-hankkeen tuloksia ja vaikuttavuutta hankkeen jatkokaudella 2012–2014. Vaikuttavuutta arvioitiin hankkeen omien tavoitteiden pohjalta. Alman neljä keskeistä tavoitetta on määritelty hankkeen Suunta 2012–2014 -työkaluun. Tavoitteena oli kartuttaa tietoa ja kehittämisehdotuksia hankkeen jatkoa varten. Hankkeen ohjausryhmä sekä työntekijät voivat hyödyntää opinnäytetyön tuloksia ja kehittämisehdotuksia tulevan toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Almaa on sen toiminnan aikana arvioitu aiemminkin. Kehittämisyksikköhankeen väliarviointi tehtiin syyskuussa 2008. Kehittämisyksikön loppuarviointi puolestaan tehtiin kyselynä syys-lokakuussa 2009. Loppuarvioinnin vastaajina olivat hankkeen ohjausryhmä, yhteistyökumppanit sekä sidosryhmät. ESR-rahoitukseen siirtyneen Alman toinen väliarviointi tehtiin maaliskuussa 2011. Molemmat väliarvioinnit toteutettiin ryhmähaastatteluina erillisissä väliarviointitilaisuuksissa, joihin oli kutsuttu hankkeen ohjausryhmän lisäksi olennaisimmat yhteistyötahot. Tämä opinnäytetyö on Alman koko historian kolmas väliarviointi, mutta se on ensimmäinen väliarviointi, joka on toteutettu sekä määrällisen että laadullisen empiirisen aineiston pohjalta sekä raportoitu systemaattisesti ja kattavasti. (Alueellinen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämisyksikkö (ALMA) / Tampereen seutukunta 2009, 16; Alueellinen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämisyksikkö ALMA 2009, 25; ALMA – Alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2011, 1–2.)

5.2 Tehtävänä hankkeen vaikuttavuuden arvioiminen

Tehtävänä oli tutkia Alman vaikuttavuutta ja hankkeelle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Vaikuttavuuden arviointi tapahtui siis tavoiteperusteisesti (THL 2013). Arvioinnin lähtökohtana olivat hankkeen vuosien 2012–2014 toiminnalle asetetut tavoitteet. Alman vaikuttavuutta arvioitiin maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden näkökul-

masta. Tässä yhteydessä maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoilla tarkoitetaan maahanmuuttajien parissa työskenteleviä kuntien edustajia, maahanmuuttokoordinaattoreita, ELY-keskuksen maahanmuuttoasiantuntijoita sekä kolmannen sektorin edustajia. Arvioinnissa lähemmän tarkastelun kohteena olivat Alman kehittämät ja/tai tarjoamat palvelut sekä se, kuinka hankkeen sidosryhmät näitä palveluja hyödyntävät.

Tutkimuksessa kartoitettiin myös, kuinka maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijat hyödyntävät Tampereen Maahanmuuttajaneuvonnan palveluita ja millaiseksi he kokevat kyseisten palveluiden laadun. Lisäksi arvioinnissa selvitettiin, kuinka maahanmuuttajien parissa työskentelevät ohjaavat asiakkaitaan suomen kielen opintoihin. Elokuussa 2013 Alma-hanke avasi pirkanmaalaisten toimijoiden käyttöön sähköisen kurssihakupalvelun osoitteessa www.finnishcourses.fi. Palvelusta löytyvät Tampereen seudulla ja Pirkanmaalla tarjolla olevat suomen kielen kurssit. (Tampereen kaupunki 2013b.) Vaikka palvelu on uusi, väliarvioinnilla haluttiin saada tietoa kurssihakupalvelun käytöstä sekä maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden tyytyväisyydestä siihen. Väliarvioinnilla koottiin maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden kokemuksia myös siitä, kuinka Alma on vaikuttanut heidän osaamiseensa. Arvioitavana olivat Alma-hankkeen tarjoamat koulutus, konsultaatio ja tuki sekä vielä tarkemmin maahanmuuttajien alkukartoitukseen liittyvä tiedotus ynnä koulutus. Lisäksi arvioinnista haluttiin maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden kokemuksia, miten hanke on vaikuttanut kuntien ja muiden verkostojen väliseen yhteistyöhön ja millainen on ollut Alman rooli kunta- ja asiantuntijayhteistyössä.

5.2.1 Arviointi tutkimuksen muotona

Oli kyse mistä tahansa ammatillisesta kehittämistoiminnasta, pelkkä asioiden toteuttaminen ei riitä, vaan on myös arvioitava, kuinka kehittämisessä on onnistuttu. Arvioinnissa määritetään arvo, merkitys tai ansio jollekin kohteelle. Olennaista on, että arvioinnin kohdetta tarkastellaan suhteessa tiettyyn arviointiperusteeseen tai kriteeriin – kuten tässä Alman tuloksia suhteessa hankkeen omiin tavoitteisiin. Arvioinnin johtopäätösten ja kehittämis ehdotusten puolestaan tulee perustua kyseistä työtä varten kerättyyn empiriseen aineistoon. (Virtanen 2007, 16; Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2012.)

Arviointia voidaan tehdä virallisesti ja epävirallisesti, tutkimuksellisesti tai ilman tutkimusta. Arviointi ja tutkimus kannattaa yhdistää, mikäli pyrkii laadukkaaseen arviointiin. Korkeatasoinen arviointi edellyttää huolellisesti harkittua tutkimusasetelmaa, havaintoaineiston keräämistä, analyysiä ja tulkintaa. (Robson 2001, 25, 26.) Kun arvioinnin johdopäätökset ja kehittämissuositukset perustuvat täsmällisesti nimenomaan kyseistä työtä varten kerättyyn empiiriseen aineistoon, arvioinnin mielivaltaisuuden mahdollisuuskin pienenee (Virtanen 2007, 16).

Arvioinnin tyyppejä on erilaisia. Robson (2001, 77) listaa, että arviointi voi kohdistua tarpeisiin, prosesseihin, vaikutuksiin ja tehokkuuteen. Kuten Virtanen (2007, 93) toteaa, arvioinnin luonne on sidoksissa siihen, miten se ajoittuu suhteessa arvioitavaan toimintaan ja kuinka arviointitehtävän tutkimusasetelma ratkaistaan. Tässä suhteessa Alma-hankkeen väliarviointi on ensisijaisesti vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointi. Työn avulla haluttiin tietää, miten hankkeen toiminta on vaikuttanut Pirkanmaan alueen kotoittamistyöhön ja millaisia tuloksia hankkeella on saavutettu. Toinen tapa jaotella arviointeja on tehdä jako formatiiviseen ja summatiiviseen arviointiin. Formattiivinen arviointi keskittyy pääasiassa meneillään olevien prosessien arviointiin, ja tavoitteena on muokata tai kehittää toimintaa. Summatiivisen arvioinnin tavoitteena on jo tapahtuneen projektin tai palvelun vaikutusten arviointi. Tavoitteena voi olla esimerkiksi todentaa se, saavutettiinkö projektin tavoitteet vai ei ja vastattiinko projektin kohderyhmän tarpeisiin. Summatiivinen arviointi on luonteeltaan tilintekovastuullista, koska arvioinnissa ollaan kiinnostuneita ensisijaisesti siitä, kuinka toiminta on täyttänyt sille asetetut tavoitteet. (Robson 2001, 80–81, 83, 93; Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2012.)

Arvioinneissa käytetyt menetelmätkin eroavat toisistaan: formatiivisessa arvioinnissa käytetään pääosin laadullista tutkimusotetta, kun taas summatiivisen arvioinnin tutkimusmenetelmä on pääosin määrällinen. Käytännössä useimmista arvioinneista löytyy kuitenkin sekä formatiivisen että summatiivisen arvioinnin elementtejä. Monet palveluiden tuottajista tahtovat tietoa kuinka he voisivat parantaa palveluaan, mutta samalla he haluavat tietää myös, mitä vaikutuksia palvelulla on. Todennäköisimmin arvioinnin painotus on kuitenkin joko formatiivisessa tai summatiivisessa arvioinnissa. Vaikka Alma-hankkeenkin väliarvioinnissa on piirteitä formatiivisesta eli kehittävästä arvioinnista, on painotus summatiivisessa eli vaikutusten arvioinnissa. (Robson 2001, 80–81, 83, 93; Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2012.)

5.2.2 Väliarviointi arvioinnin muotona

Alma-hankkeen nykyinen kausi päättyy siis kesäkuun 2014 lopussa, mutta hanke saa lisärahoitusta ja sen myötä jatkoaikaa huhtikuun 2015 loppuun (Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin kuvaus 2014). Hankkeen tilatessa opinnäytetyötä oli jo olemassa tietoa siitä, että Alma saa mahdollisesti vielä jatkoa. Tästä syystä arviointi päätettiin toteuttaa väliarviointina, eli arvioida Alman vaikutuksia hankkeen vielä kestäessä. Onkin hyvä, että tässä väliarvioinnissa on myös formatiivisen arvioinnin piirteitä. Etenkin työn edetessä kehittävän arvioinnin näkökulma korostui: kun hankkeen jatko varmistui, tulevaisuuden tarkastelu ja kehittämisehdotukset saivat opinnäytetyön tilaajan toivomuksesta lisää painoarvoa muun muassa työn laadullisessa osuudessa eli käytännössä haastattelukysymyksissä.

Väliarviointi (mid-term evaluation) voidaan käsitteenä purkaa kahteen osaan: väli ja arviointi. Väliarvioinnin ajallinen ulottuvuus on siis jossain *välissä*, sellaisessa tilanteessa, jossa hanke tai palvelu on toiminut jo jonkin aikaa ja tulee vielä toimimaankin. Väliarvioinnin tarkoituksena on tuottaa tietoa, joka tukee hankkeen, ohjelman tai palvelun loppukautta (Valtakari, Arnkil, Riipinen & Kesä 2011, 3). Tietoa voidaan käyttää erilaisiin tarkoituksiin, esimerkiksi palvelujen tai verkostojen kehittämiseen. Väliarvioinnin taustalla saattaa myös olla esimerkiksi tarve systematisoida hankkeen tai palvelun toimintaa ja tehdä sitä entistä tavoitteellisemmaksi (Kiiskinen & Palenius 2011, 7).

5.2.3 Vaikuttavuuden käsite ja sen arvioinnin merkitys

Marketta Rajavaara (2007, 17) on osuvasti todennut: ”Ei ole kuitenkaan yksiselitteisiä vastauksia siihen, mitä vaikuttavuus tarkoittaa, mistä arvioinnissa on kyse tai mitä arvioinnin velvoitteiden avulla tavoitellaan yhteiskunnassa.” Vaikuttavuuden käsitteelle sekä sen arvioinnille on siis löydettävissä erilaisia määritelmiä, mutta tähän lukuun on pyritty kiteyttämään vaikuttavuuden käsite ja sen arvioinnin merkitys sellaisesta näkökulmasta, joka parhaiten palvelee tätä tutkimusta.

Vaikuttavuus (effectiveness) on yksi arvioinnin sanaston avainkäsitteistä, ja sitä alettiin käyttää valtion ja kuntien hallinnossa yleisesti 1980-luvun lopulla (Rajavaara 2007, 14). Vaikuttavuuden käsite kytkeytyy olennaisesti vaikutukseen ja vaikutuksiin. Usein niin-

kin olennaisesti, että nämä käsitteet sulautuvat toisiinsa. Rajavaara (2007, 170) luonnehtii vaikutuksen ja vaikutusten käsitteiden venähtäneen vaikuttavuudeksi 1990-luvulla. Robsonin (2001, 85) mukaan jonkin intervention, esimerkiksi palvelujen vaikutusten arviointi on usein pyydetty arviointitehtävä, mutta pyyntö saatetaan esittää esimerkiksi vaikuttavuus- tai tuloksellisuusarviointina. Robsonia (2001, 85–86) edelleen mukailleen perusmääritelmä vaikuttavuuden arvioinnissa kuitenkin on, että likimain kaikissa palveluissa tai ohjelmissa odotetaan jonkin asian muuttuvan toiminnan seurauksena, ja vaikuttavuuden arvioinnilla pyritään selvittämään, onko näin tapahtunut vai ei.

Rajavaara (2007, 4) on paikantanut kahdeksan erilaista tapaa toteuttaa vaikutusten arviointia: tilastollinen, tavoiteperusteinen, tarveperusteinen, kokeellinen, vuorovaikutteinen, tuloksellisuuden ja auditoinnin sekä näyttöperusteinen järkeilytyyli. Tässä opinnäytetyössä vaikuttavuutta on arvioitu tavoiteperusteisesti, eli toiminnan tuotokset ja vaikutukset on suhteutettu tavoitteisiin, ja toiminnan onnistuneisuus on tavoitteiden saavuttamisasteen maksimointia (Rajavaara 2007, 107). Tavoiteperusteisen arvioinnin näkökulmasta vaikuttavuuden käsite kuvaa sitä, missä määrin palvelu tai hanke saavuttaa sille ennalta asetetut tavoitteensa. Vaikuttavuutta voidaan pitää hyvänä silloin kun tavoitteet on saavutettu. Toisaalta vaikuttavuuden ollessa sidoksissa tavoitteiden asettamiseen, vaikuttavuus voi olla hyvä siinäkin tapauksessa, vaikka hanke ei saisikaan aikaan merkittäviä tuloksia. (Virtanen & Tonttila 2005, 51.)

Virtanen (2007, 89) puolestaan puhuu kokonaisvaikuttavuudesta ja toteaa käsitteellä tarkoitettavan sen arvioimista, missä määrin toiminnan tavoitteet on saavutettu ja missä määrin vaikutukset vastaavat kyseiselle toiminnalle asetettuja tavoitteita. Dahler-Larsenin (2005, 7) mukaan vaikuttavuus kuvaa tulosta, vaikutusta ja vaikuttamisen prosessia jonkin intervention kohdalla.

Virtanen (2007, 12) toteaa, että arvioinnista on tullut muotisana viimeisten lähes kahdenkymmenen vuoden aikana. Rajavaara (2007, 4, 12) puolestaan kuvaa arvioinnin käytäntöjen levinneen laajalle suomalaisen yhteiskuntaan sekä valtion hallinnointiin – niin toimintoihin, palveluihin kuin etuiksiinkin. Kyse ei ole pelkästään arvioinnin halusta, vaan vaatimuksista ja velvoitteista: jo vuonna 2006 suomalaisessa lainsäädännössä oli ainakin 80 arviointiin velvoittavaa säädöstä. Valtion virastojen ja laitosten toimintaan liittyy erottamattomasti kustannusten, toiminnallisen tuloksellisuuden sekä vaikuttavuuden seuraaminen. (Rajavaara 2007, 12.) Arviointi ei rajoitu pelkästään julkiselle sekto-

rille, sillä samalla tavalla jo vakiintunut vaatimus ja käytäntö on, että yksityisenkin sektorin organisaatioiden toimintaa seurataan, tarkastellaan ja arvioidaan (Robson 2001, 23).

Arviointikäytäntöjen levittäytyessä kaikkeen julkiseen toimintaan myös vaikuttavuuden käsite on saanut sananvaltaa. Vaikuttavuuden arvioinnilla tavoitellaan todisteita siitä, että toiminta vastaa tavoitteita, toisin sanoen pyritään selvittämään, onko onnistuttu siinä mihin pyrittiin, ja jos, niin kuinka hyvin. Toiminnan aikaansaamat muutokset pyritään tavalla tai toisella mittaamaan ja näitä tuloksia verrataan alkutilanteeseen. Jo lähtökohtaisesti siis pyritään vaikuttavuuteen, ja toimintaa ohjataan vaikuttavuustavoitteiden kautta. Koska elämme tilivelvollisuuden aikaa ja olemme velvoitettuja huolehtimaan siitä, että julkisvaroilta tulee vastinetta, arviointi on olennainen osa myös julkiseen rahoitukseen perustuvien ohjelmien ja hankkeiden toimintaa. EU:n rakennerahasto-ohjelmienkin toimiin on aina liitetty korostettu vaatimus toiminnan arvioinnista ennen toteutusta, toteutuksen aikana ja toteutuksen päättyessä. Toiminnan vastikkeellisuudesta tarvitaan näyttöä, ja tällainen näyttö pyritään usein saavuttamaan vaikuttavuuden arvioinnin avulla. (Robson 2001, 23; Rajavaara 2007, 4, 105; Virtanen 2007, 13, 27.)

Marketta Rajavaara on analysoinut laajasti vaikutusten tietokäytäntöjen ja järkeilypolitiikan ilmaantumista suomalaisen yhteiskuntaan tutkimuksessaan *Vaikuttavuusyhteiskunta. Sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutusten todentamiseen*. Rajavaara (2007, 14) toteaa muun muassa, että vaikuttavuuden kautta perustelemista käytetään monesti julkisen toiminnan ja etenkin työntekijöiden moraalisisessa sääntelyssä. Vaikuttavuuden käsite ei siis ole pelkästään tiedonmuodostuksen väline, vaan sitä käytetään myös ihmisten, yhteisöjen ja organisaatioiden hallintaan sekä moraaliseen sääntelyyn. Vaikuttavuuden ympärille muotoutuneet käytännöt muokkaavat niin yhteiskuntaa, ihmisten oloja kuin yhteiskuntapolitiikkaakin, joten vaikuttavuuden käsitteen ilmaantuminen suomalaiseen hallintoon ja tiedonmuodostukseen ei ole yhdentekevä seikka. (Rajavaara 2007, 17.)

5.2.4 Vaikuttavuuden arviointi käytännön tasolla

Tässä opinnäytetyössä Alma-hankkeen vaikuttavuutta pyrittiin arvioimaan hyvin käytännönläheisellä tasolla. Kokeilevan tai vertailevan vaikutusten arvioinnin sijaan valittiin yksinkertainen ja selkeä tavoiteperusteisen arvioinnin järkeilytyyli. Hankkeen vai-

kuttavuutta arvioitiin yhden ryhmän, maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden näkökulmasta ja pelkästään jälkikäteen, ilman että samaa ryhmää olisi systemaattisesti testattu ennen hanketta. Kuten Robson (2001, 88) toteaa, tällainen arviointiasetelma on kaikkein yksinkertaisin, mutta edellyttää täydentävää tietoa ollakseen hyödyllinen.

Arvioinnin luotettavuutta ja hyödyllisyyttä pyrittiinkin lisäämään yhdistämällä opinnäytetyössä sekä määrällinen että laadullinen menetelmä. Näiden kautta saatujen aineistojen lisäksi arvioinnin tueksi haettiin täydentävää tietoa Alman työntekijöiltä sekä hankkeen seuranta-aineistoista, muun muassa aiemmista väliarvioinneista sekä ESR-hankeraporteista. Vertailevaa näkökulmaa haettiin myös esimerkiksi muiden maahanmuuttoa kehittäneiden ESR-hankkeiden loppuraporteista.

5.3 Tutkimustehtävä ja tarkentavat tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tutkimustehtävä ja tarkentavat tutkimuskysymykset muodostettiin Alma-hankkeen tavoitteiden (liite 1) sekä hankkeen työntekijöiden laatiman sähköisen kyselyn (liite 2) pohjalta. Opinnäytetyöllä etsittiin vastausta seuraavaan tutkimustehtävään: Miten Alma-hanke on vaikuttanut maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluihin Pirkanmaalla? Opinnäytetyön tarkentavia tutkimuskysymyksiä olivat: Millainen vaikutus Alman tarjoamilla/kehittämällä palveluilla (Finnishcourses.fi, Maahanmuuttajaneuvonta) on ollut maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen? Miten Alma-hanke on vaikuttanut maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden osaamiseen? Miten Alma-hanke on vaikuttanut Pirkanmaan kuntien ja muiden verkostojen väliseen yhteistyöhön?

5.4 Tutkimusmenetelmänä menetelmätriangulaatio

Opinnäytetyössä yhdistyivät määrällinen (kvantitatiivinen) ja laadullinen (kvalitatiivinen) tutkimusmenetelmä. Tällöin puhutaan menetelmätriangulaatiosta. Aineiston hankinnassa käytettiin sekä sähköistä kyselyä että puolistrukturoitua teemahaastattelua. Määrällinen tutkimusote antoi yleiskuvan Alma-hankkeen kehittämien palvelujen vaikutuksesta ja käytöstä, mutta laadullisen tutkimuksen keinoin väliarviointiin haluttiin saada syvällisempää ja yksityiskohtaisempaa, haastateltavien kokemuksiin ja näkökul-

miin pohjaavaa tietoa. Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimusotteen yhdistämisen odotettiin lisäävän tutkimuksen validiutta sekä antavan luotettavampaa ja monipuolisempaa tietoa hankkeen vaikuttavuudesta. (Virtanen 2007, 156; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164, 233.) Kuten Robson (2001, 125) toteaa, toiset ihmiset luottavat enemmän kvantitatiivisen aineiston tarjoamiin tunnuslukuihin ja tilastollisiin analyysiin, toiset taas vakuuttuvat kvalitatiivisen tutkimusotteen kuvauksista ja suorista tekstilainauksista.

5.5 Aineiston hankinta

Sekä kyselyssä että haastatteluissa tiedonantajiksi valittiin maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijat: Alma-hankkeessa mukana olevien kuntien edustajat, maahanmuuttokoordinaattorit, ELY-keskuksen maahanmuuttoasiantuntijat sekä kolmannen sektorin edustajat. Tämä valinta tehtiin siksi, että Alma-hanke on tehnyt läheisintä yhteistyötä maahanmuuton parissa työskentelevien henkilöiden kanssa. Melko pitkään Alma-hanke teki myös asiakastyötä, toimien ikään kuin konsulttiapuna maahanmuuttajille. Alman edellinen projektipäällikkö Virpi Tolonen luonnehti Alman roolia aikoinaan seuraavasti:

Olemme siis osaltamme halunneet tukea sekä maahanmuuttajataustaisia asiakkaita että erilaisissa tilanteissa heitä kohtaavia ammattilaisia. Kehittämistyön punaisena lankana molempien kohderyhmien osalta on ollut matalan kynnyksen periaate: ohjeiden, neuvojen, konsultaation ja vertais-tuen tulisi olla helposti ja nopeasti saavutettavissa, ilman turhaa miettimistä sen suhteen, miten ja kehen missäkin asiassa ja tilanteessa pitäisi tai voi kääntyä. Eli jos ei tiedä keneltä kysyä, niin meiltä voi – tai näin ainakin olemme toivoneet. (Alueellinen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämisyksikkö ALMA 2009, 3.)

Vuoden 2013 alussa Alma-hankkeen toiminnan luonne kuitenkin muuttui merkittävästi: asiakastyö jäi pois ja resurssit suunnattiin kuntien palvelujen kehittämiseen ja sähköisen kurssihakujärjestelmän luomiseen Pirkanmaalle (ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013b, 2). Maahanmuuttajille Alman voi katsoa näkyneen enimmäkseen epäsuorasti: ei niinkään hankkeena itsessään, vaan sen luomien palveluiden kuten Maahanmuuttajaneuvonnan kautta. Maahanmuuttajaneuvonnan kävijätietoja on kerätty ja tilastoitu puolivuositain Alpo-tukirakenteen asiakasrekisteriin, ja tietoja on tuotu julki muun muassa Alma-hankkeen ESR-väliraporteissa (esim. ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013a, 6). Maahanmuuttajaneuvonta on myös teettänyt

säännöllisesti asiakastyytyväisyyskyselyitä eri kielillä. Kävijätiedoista koostettuja tilastoja on käytetty perusteena tarpeelle vakinaistaa Maahanmuuttajaneuvonnan toiminta ja asiakastyytyväisyyskyselyiden tuloksia on käytetty Maahanmuuttajaneuvonnan toiminnan kehittämiseen. (Rasilainen 2014d.) Alma-hankkeen arviointien yhteydessä ei ole kuitenkaan keskitytty maahanmuuttaja-asiakkaiden näkökulmaan.

5.5.1 Määrällinen aineisto Alman työntekijöiden keräämänä

Alman projektityöntekijät laativat hankkeen väliarviointia varten sähköisen kyselylomakkeen alkuvuodesta 2013 (liite 2). Ennen kyselyn lähettämistä vastaajille opinnäytetyön tekijä sekä opinnäytetyön ohjaava opettaja Merja Sinkkonen saivat nähdä kyselyn ja esittää siihen muutoksia. Kyselylomake oli lähes kokonaan strukturoitu, ainoastaan yksi kyselyn kysymyksistä oli avoin. Lomakkeessa oli kaikkiaan 26 eri kohtaa. Kysymykset liittyivät Maahanmuuttajaneuvontaan, suomen kielen opintoihin ohjautumiseen, alkukartoitukseen, työntekijöiden osaamisen kehittämiseen sekä kunta- ja muuhun verkostoyhteistyöhön.

Työntekijät teettivät kyselyn hankkeen sidosryhmien edustajille eli maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoille touko–heinäkuussa 2013. Linkki kyselylomakkeeseen lähetettiin sähköpostin kautta kaikkiaan 92 henkilölle. Kyselyyn vastasi 38 henkilöä (Rasilainen 2013a). Vastausprosentiksi muodostui täten 41. Kvantitatiivisen tutkimuksen perusjoukko tässä tutkimuksessa oli siis Alma-hankkeen sidosryhmien edustajat eli maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijat. Otos oli kokonaisotanta, sillä Alma-hankkeen henkilökunta lähetti kyselyn kaikille sidosryhmien edustajille. Siten perusjoukko ja tutkimusjoukko olivat samat. Vilkan (2007, 17) mukaan vastaajien minimimäärän kvantitatiivisessä tutkimuksessa pitäisi olla vähintään 99, jotta otos edustaisi mahdollisimman hyvin perusjoukon keskimääräistä mielipidettä, asennetta tai kokemusta tutkittavasta asiasta. Tässä kyselyssä vaatimus suuresta vastaajamäärästä ei täytynyt, sillä varsinainen perusjoukkokin oli kooltaan alle 99 henkilöä. Lisäksi kyselyssä tuli vastaajakato, eli noin 59 prosenttia kyselyn vastaanottajista ei vastannut siihen.

5.5.2 Laadullinen aineisto yksilöhaastatteluina

Opinnäytetyön laadullinen aineisto koottiin haastattelemalla 13 maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijaa yksilöhaastatteluina. Haastattelumenetelmänä oli puolistrukturoitu teemahaastattelu. Varsinaisia haastattelukysymyksiä oli kymmenen. Haastateltavia pyydettiin arvioimaan muun muassa Alma-hankkeen vaikutusta maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluihin sekä niiden yhdenvertaisuuteen Pirkanmaalla. Haastattelukysymykset olivat avoimia, eli haastattelussa ei ollut lainkaan strukturoituja kysymyksiä valmiine vastausvaihtoehtoineen. Haastattelukysymysten teemat, sisältö, määrä ja järjestys olivat kuitenkin kaikille vastaajille samat. Lisäksi haastattelun alussa oli viisi orientoivaa kysymystä, jotka tuottivat taustatietoa laadullisen aineiston analyysiä varten. Haastattelukysymykset ovat tämän raportin kolmannessa liitteessä.

Tutkimuksen laadullisessa osuudessa vastaajajoukko oli siis huomattavasti määrällisen tutkimuksen vastaajajoukkoa pienempi: haastattelut tehtiin vain valituille maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoille. Haastateltavat eli informantit valitsi Alma-hankkeen henkilökunta. Valintakriteeri haastateltaville oli, että he ovat Alman sidosryhmien edustajia, jotka ovat olleet mukana Alma-hankkeen kehityksessä ja toteutuksessa ja pystyvät siltä pohjalta arvioimaan hanketta pidemmällä aikavälillä (Rasilainen 2013b). Monet haastateltavista olivat sikäläkin kiinteästi sidoksissa Almaan, että heillä oli joko varsinaisen tai varajäsenyyden ohjausryhmässä, kuntakehitysryhmässä, suomen kielen opintoihin ohjautumisen kehittämisryhmässä tai nyttemmin jo toimintansa lopettaneessa neuvonnan kehittämisryhmässä. Haastateltaviksi saatiin maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoita kattavasti erilaisista toimipisteistä ja eri puolilta Pirkanmaata. Tutkimuseettisistä syistä haastateltujen henkilöllisyyttä tai muuta tietoa, josta henkilö olisi tunnistettavissa, ei tässä opinnäytetyössä julkaista. Myös henkilöiden suorat sitaatit on pyritty valitsemaan niin, ettei niistä voisi tunnistaa haastateltua.

Laadullista tutkimusta tehtäessä haastateltavien lukumäärää ei aina voi tai ei kannata päättää etukäteen. Ennakolta ei välttämättä voi tietää, missä vaiheessa aineisto saavuttaa saturaatio- eli kylläntymispisteen, toisin sanoen missä vaiheessa aineisto antaa riittävästi uutta tietoa tutkimustehtävän kannalta. Saturaatio tapahtuu silloin, kun samat asiat alkavat kertautua haastatteluissa. Tällöin aineiston voi katsoa olevan riittävä. Lokakuussa 2013 Alma-hankkeen kanssa kuitenkin sovittiin, että opinnäytetyötä varten haastatellaan kaikkiaan 14 maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijaa. Kaikki kaavailut asiantun-

tijat suostuivat haastateltaviksi, mutta sittemmin yksi henkilöistä vetäytyi haastattelusta, eikä hänen tilalleen enää etsitty uutta informanttia. Niinpä haastateltavien kokonaismäärä jäi lopulta 13:een. Tämän voi katsoa olleen riittävä haastateltavien määrä, sillä aineiston hankinnan edetessä aineistossa oli havaittavissa kylläntymistä. Toki jo kysymysten teemallisen asettelun takia oli odotettavissa, että vastaajat pitäytyvät kysymysten aihepiireissä. Silti vastauksista nousi esille myös muutamia täysin uusia ja ennakoimattomia teemoja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 182.)

Opinnäytetyön työelämäohjaajana toiminut Alma-hankkeen projektikoordinaattori Lilli Rasilainen kontaktoi haastateltavat ja varmisti heidän suostumuksensa. Tämän jälkeen opinnäytetyön tekijä otti itse yhteyttä haastateltaviin sekä puhelimitse että sähköpostilla ja sopi haastatteluajoista. Tässä yhteydessä opinnäytetyön tekijä esitteli tutkimuksen tarkoituksen ja taustan sekä kertoi haastateltavien roolista. Haastattelukysymykset lähetettiin sähköpostilla haastateltavien luettavaksi ennen haastattelutilannetta.

Haastattelut tehtiin marras–joulukuussa 2013. Haastateltavat olivat eri puolilta Pirkanmaata, mutta kaikki haastattelut tehtiin Tampereella, joko asiantuntijoiden omilla työpaikoilla tai Alma-hankkeen osoittamissa tiloissa. Haastattelut olivat kasvokkain tehtyjä yksilöhaastatteluja. Haastattelut nauhoitettiin haastateltavien luvalla. Haastattelut kestivät keskimäärin 45 minuuttia. Pisin haastattelu kesti yhden tunnin ja 15 minuuttia, lyhin 31 minuuttia. Nauhoitettua materiaalia kertyi lähes 10 tuntia. Haastattelut litteroitiin kirjalliseen muotoon. Puhtaaksi kirjoitettua tekstiä haastatteluista kertyi yhteensä noin 63 A4-arkin verran.

5.6 Aineiston analyysi

Määrällinen aineisto eli sähköisestä kyselylomakkeesta palautuneet vastaukset analysoitiin syys–lokakuussa 2013. Kyselystä saadulle aineistolle tehtiin tilastollinen analyysi Tixel-ohjelmalla, suoria jakaumia käyttäen. Suora jakauma tunnetaan myös frekvenssi-jakaumana. Kyse oli hyvin yksinkertaisesta tilastollisesta analyysistä. Suora jakauma on yleensä muuttujan jakauman ensimmäinen esittämistapa ja sellaisenaan yksinkertainen tapa järjestää määrällinen aineisto ymmärrettävään muotoon. Tosin, kuten Robson (2002, 391) toteaa, tilastollisen aineiston analyysissä voidaan edetä hyvin vaativaankin analyysiin. Tässä opinnäytetyössä kaikkein tarkoituksenmukaisinta oli kuitenkin analy-

soida ja esittää kyselyn tulokset mahdollisimman yksinkertaisessa ja selkeässä muodossa. Tyypillistä on, että muuttujan frekvenssijakauman sisältämä tieto voidaan helposti ilmaista taulukoilla tai kuvioilla, jotka havainnollistavat informaatiota. (KvantiMOTV 2008.)

Laadullisen aineiston eli haastattelujen vastaukset käsiteltiin joulukuussa 2013 teoriaohjauksella, teemoittelevalla sisällönanalyysillä. Kyseinen analyysimenetelmä valittiin, koska sillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysi on joustava ja monenlaisiin tutkimuksiin soveltuva menetelmä. Monet sisällönanalyysin avulla toteutetut tutkimukset ovat kuitenkin saaneet kritiikkiä siitä, että tutkimukset ovat jääneet keskeneräisiksi: aineisto on vain järjestetty ja järjestetty aineisto esitetty tuloksina, mutta mielekkäät johtopäätökset ovat jääneet tekemättä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 103.)

Tässä opinnäytetyössä kuitenkin pyrittiin tekemään empiiristä tarkastelua ja tuomaan haastateltavien ajatukset ja näkemykset Alma-hankkeen vaikutuksista selkeästi esiin. Myös raportin seitsemännessä luvussa esiteltävät johtopäätökset pohjautuvat ensisijaisesti maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden näkemyksiin. Haastateltavien suorilla lainauksilla haluttiin tuoda maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden näkemykset esiin tarkkoina ja autenttisina. Sitaatit valittiin sen perusteella, että ne havainnollistavat hyvin kulloinkin käsiteltävää teemaa. Merkintä – – kertoo, että suoran lainauksen alusta, välistä tai lopusta on jätetty jotain pois. Sitaatin sisällä sulkeissa olevat kursivoimattomat tekstit ovat opinnäytetyön tekijän omia lisäyksiä, joilla on pyritty selventämään asiaa, johon haastateltava viittaa. Haastateltavien sitaatit on numeroitu numeroilla 1–13. Sama numero sitaatin lopussa viittaa aina samaan haastateltavaan.

Haastattelujen litteroinnin jälkeen aineisto käytiin läpi ja koodattiin. Varsinainen sisällönanalyysi tehtiin teemoitellen. Tämä oli luonnollinen ratkaisu, koska aineiston keruukin tapahtui puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Näin ollen jo haastattelun teemalliset kysymykset itsessään muodostivat aineistoon valmiin jäsennyksen. Tässä työssä teemoittelu oli periaatteessa luokittelun kaltaista, mutta teemojen esiintyvyyden lisäksi merkittävää oli se, mitä kustakin teemasta sanottiin aineistossa. Analyysi eteni aineiston ehdoilla, mutta saatu aineisto liitettiin lopuksi olemassa oleviin käsitteisiin sekä maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvään aiempaan teoriaan. Analyysin päättelyn logiikka oli siis induktiivinen, eli haastattelujen analyysissä edettiin yksittäisestä kohti yleistä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93, 95, 99.)

6 ALMA-HANKKEEN VAIKUTTAVUUDEN TARKASTELUA

6.1 Maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palvelut Pirkanmaalla

Maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden näkemyksiä siitä, miten Alma-hanke on vaikuttanut maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluihin Pirkanmaalla, selvitettiin haastatteluissa. Haastateltavat arvioivat asiaa eri näkökulmista: osa henkilökohtaisesta tai paikallisesta perspektiivistä, osa alueellisesta, toiset julkisen sektorin, toiset taas esimerkiksi kolmannen sektorin näkökulmasta. 13 haastateltavasta 12 näki Alma-hankkeen vaikuttaneen maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluihin joko yksilötasolla, paikallisesti, alueellisesti tai valtakunnallisesti.

Kaikki 12 haastateltavaa, jotka kokivat Alman vaikuttaneen maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluihin Pirkanmaalla, tulkitsivat hankkeen vaikuttaneen positiivisesti. Yksi haastateltavista pohti hankkeen vaikuttavuutta maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanottoon maahanmuuttajien näkökulmasta. Haastateltava arvioi, että samoin kuin hän itse, maahanmuuttajat näkevät palvelujärjestelmän kokonaisuuden sekavana, eivätkä tunnista, mikä taho tuottaa minkäkin palvelun. Kyseinen haastateltava uskoi Alma-hankkeen olevan kuitenkin omalla paikallaan palvelujärjestelmän kokonaisuudessa.

Hankkeen ansioksi ja merkittäväksi vaikutukseksi maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluissa ylipäätään katsottiin kuntien valmiuksien parantaminen niin mikro- kuin mesotasollakin. Mikrotasolla tarkoitetaan tässä yksittäisten työntekijöiden tietotaidollisen osaamisen sekä verkostojen kehittämistä ja mesotasolla maahanmuuttajiin liittyvien tiedon, käytäntöjen, toimintatapojen sekä yhteistyön kehittämistä kunnissa. Monet haastateltavista näkivät Alman roolin tietotaidollisen osaamisen sekä yhteisten käytäntöjen levittäjänä. Alma on myös hankkeena teroittanut sitä viestiä, että työ maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi on tärkeää. Eräs haastateltava arvioi Alman saaneen levitettyä tietoisuutta kotouttamislaista sekä lain vaikutuksesta alkuvaiheen vastaanottoon. Toinen haastateltavista tiivistä seuraavasti:

Ainakin tietoisuus on varmasti lisääntynyt, niin Tampereella kuin muualla Pirkanmaalla tästä, että tää alkuvaiheen vastaanotto on tärkeää, että se

niinkun, kun se hoidetaan hyvin niin sillon vähenee ehkä jatkossa niiden palvelujen tarve ja pystytään ehkäiseen ongelmiä. (haastateltava 6)

Eräs haastateltava luonnehti Alman antaneen toimijoille paikallisesti ”tietoa, selkänjojaa ja sellaista turvallista oloa”. Hankkeen kautta järjestettyjen yhteisten kokoontumisten ja koulutusten lisäksi merkityksellisinä koettiin Alman luomat verkostot, erityisesti maahanmuuttaja-asiakastyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden verkosto eli monikulttuurisen sosiaalityön verkosto. Kaksi haastateltavaa nosti kyseisen verkoston yhdeksi Alman vaikutukseksi.

Almaan sidoksissa olleiden kuntien edustajien katsottiin vieneen maahanmuuttajiin liittyvää osaamista ja ajattelua edelleen kuntiin ja eri toimialoille. Tämän voi katsoa tapahtuneen muidenkin kuin ensisijaisesti maahanmuuttajien parissa työskentelevien työntekijöiden kautta. Yhtenä välittävänä kanavana on toiminut muun muassa hankkeen ohjausryhmä:

– – myös siinä ohjausryhmässä mä oon tavannu aika monta eri niinku kunnan edustajaa, ja ne on hyvin, siel on koulujen rehtoreita ja siel on soite-johtajia ja, ja siel on elinkeinohmisiäki mukana ja, ja tota, et riippuen vähän kunnasta niin kyllähän se heidän kautta on tullu niinku sitten se ajattelu menny sinne kuntaan et täähän on niinku heidän tavallaan arkipäivän työtä. (haastateltava 8)

Muutamien haastateltujen kommentoissa korostui Tampereen asema alueellisen maahanmuuton keskuskaupunkina, josta jo entuudestaan löytyy osaamista ja palveluita maahanmuuttajiin liittyen. Yksi haastateltava totesi seuraavasti:

Kyllä se (Alma-hanke) on vaikuttanu (maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluihin Pirkanmaalla). Tosin ehkä Tampereella vähemmän kun naapurikunnissa, mutta sellanen käsitys mulla on, että osaamista ja semmosia yhtenäisiä käytäntöjä on saatu levitettyä. (haastateltava 7)

Haastateltavat arvioivatkin Alman parantaneen erityisesti pienempien kuntien valmiuksia maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanottoon. Vielä spesifimmin hankkeen arvioitiin antaneen valmiuksia varsinkin sellaisille pienille kunnille, joissa maahanmuuttajia on vain pieni osa väestöstä. Muuan haastateltava ajatteli Alman selkiyttäneen maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton koko palvelujärjestelmää Pirkanmaalla.

No mun mielestä niinkun Alma on saanu ne jotenkin koottua, et se on paljon niinku semmosta selkeempää, et se on niinku selkeytyny se palvelujär-

jestelmä ja sitä kautta sitten näitä asiakkaita on helpompi myöskin ohjata. (haastateltava 4)

Vaikka haastattelun kysymyksenasettelulla pyrittiin selvittämään ensisijaisesti, kuinka Alma-hanke on vaikuttanut maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluihin Pirkanmaalla, hankkeen arvioitiin vaikuttaneen valtakunnallisellakin tasolla (katso luku 6.7.1).

Yksittäisenä, tärkeimpänä vaikutuksena maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluihin nousi esiin Alma-hankkeessa käynnistetty Maahanmuuttajaneuvonta sekä se, että neuvonta saatiin vakinaistettua Tampereen kaupungin pysyväksi toiminnaksi. Haastateltavista kuusi mainitsi Maahanmuuttajaneuvonnan yhtenä hankkeen tärkeimmistä vaikutuksista. Tavallaan Maahanmuuttajaneuvonta onkin ollut koko Alma-hankkeen kärkituotos ja kruununjalokivi, tai kuten eräs haastateltavista asian ilmaisi:

– – se omakielinen neuvonta niin, niin onhan se niinku semmonen ihan, semmonen, miten sen nyt sanoo, huippujuttu. (haastateltava 10)

Maahanmuuttajaneuvonnan palveluiden vaikutus näkyi haastateltavien mukaan muun muassa siinä, että neuvonnan kautta on ollut mahdollista saada lainmukaista neuvontaa maahanmuuttajan tulosityhyn tai oleskelun perusteeseen katsomatta. Maahanmuuttajaneuvonta koettiin merkitykselliseksi Pirkanmaan maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluissa myös siksi, että sieltä on mahdollista saada ohjausta sekä alkukartoituksen kokonaisuuteen kuuluvia alkuhaastatteluja. Toisaalta yksi haastateltavista totesi, ettei Maahanmuuttajaneuvonnan palvelu ole ”ihan sillai niinku yksinkertanen juttu tonne maakunnan syrjäalueille”. (Maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluiden yhdenvertaisuutta sekä saatavuutta on tarkemmin käsitelty alaluvuissa 6.1.1 sekä 6.2.) Kaksi haastateltavista mainitsi myös Alman sähköisillä kurssikalentereilla sekä Finnishcourses.fi-palvelulla olleen merkitystä maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluihin.

Neljä haastateltavaa mainitsi vaikutukseksi myös Alman työn kuntien kotouttamisohjelmien päivittämiseksi. Hankkeen apu kuntien kotouttamisohjelmien valmistuksessa ja päivittämisessä koettiin merkitykselliseksi, kuten käy ilmi seuraavasta sitaatista:

Ja myöskin se levitystyö muihin kuntiin, kuntien yhteistyöhön, niinku muun muassa tää kotouttamisohjelmatyö, joka on sitten levittänyt sitä tietoisuutta niinku tän lain niinku muun muassa eteenpäinviemiseksi ja tota kuntien omien ohjelmien päivityksessä että, on erittäinkin iso. (haastateltava 5)

Alman vaikutukseksi katsottiin myös aluekoordinaattorikokeilu ja aluekoordinaattorin aikaansaannokset muun muassa juuri kotouttamisohjelmatyön osalta. Haastateltavista kolme viittasi aluekoordinaattorin vaikutukseen. Yksi haastateltavista koki aluekoordinaattorin edistäneen maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanottoa Lounais- ja Etelä-Pirkanmaalla: haastateltava arvioi aluekoordinaattorin toimineen konkreettisenä lisäresurssina kunnille. Toinen haastateltavista puolestaan koki alueellisen tiedonsaannin parantuneen aluekoordinaattorin tultua hankkeeseen. Kolmas haastateltava mainitsi Sastamalaan perustetun työperusteisen maahanmuuton pientyöryhmän, jonka vetäjänä ja yhteistyötahona etenkin kunnan suuntaan Alman aluekoordinaattori Katariina Tcheuffa on toiminut. Haastateltava koki pientyöryhmän työn merkittävänä ja vaikuttavuuden välittömänä Sastamalassa, ja totesi, että malli olisi käyttökelpoinen muissakin kunnissa, joissa tapahtuu kansainvälisiä rekrytointeja. Sastamalan työperusteisen maahanmuuton pientyöryhmästä lisää luvussa 6.7.3.

6.1.1 Alkuvaiheen palveluiden yhdenvertaisuus

Alma-hankkeen vaikutusta maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluiden yhdenvertaisuuteen Pirkanmaalla oli haastattelujen perusteella vaikea arvioida. Haastatteluja tehdessä kävi ilmi, että haastattelukysymyksen muotoilua olisi kenties pitänyt tarkentaa siltä osin, tarkoitetaanko palveluiden yhdenvertaisuudella maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluiden yhdenvertaisuutta kantaväestön palveluihin nähden, maahanmuuttajien keskinäistä yhdenvertaisuutta alkuvaiheen palveluissa vai niitä molempia. Kuitenkin tällä kysymyksellä haettiin vastausta siihen, onko Alma-hanke edistänyt maahanmuuttajille suunnattujen alkuvaiheen palveluiden yhdenvertaisuutta tai yhdenmukaisuutta Pirkanmaan kunnissa.

Kotouttamislain toisen luvun kahdeksannessa pykälässä säädetään, että kunnan, TE-toimiston sekä muiden viranomaisten tulee antaa maahanmuuttajalle asianmukaista ohjausta ja neuvontaa kotoutumista edistäviin toimiin, palveluihin sekä työelämään liittyen (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010). Laki velvoittaa ohjaus- ja neuvontapalveluiden tarjoamiseen, mutta siitä, kuinka kyseiset palvelut tuotetaan, ei ole tarkkoja ohjeistuksia. Kunnat ovat siis saaneet järjestää maahanmuuttajien alkuvaiheen palvelut haluamallaan tavalla ja haluamassaan laajuudessa. Muutenkin Pirkanmaan kunnat ovat jo lähtökohtaisesti hyvin erilaisia muun muassa väestömääränsä ja -rakenteensa takia. Käytännössä

palveluiden yhdenvertaisuutta eri kuntien välillä on siis hankala verrata ja mitata. Eräs haastateltavista totesikin seuraavaa:

Se on vähän problemaattinen kysymyksenasettelu ehkä toi palveluiden yhdenvertaisuus sinänsä että se, siinä mennään niin laajoihin sfääreihin – –. Ja jos on erilaisia palveluita, ni onks ne sitte eriarvoisia, vai onko ne yhdenvertaisia siinä erilaisuudessaan et. Jos jossain Mäntässä tehdään asiat eri lailla ku meillä, ni ollaanks me silti yhdenvertasessa tilanteessa? Vaikka joku valtion ELY-keskus ja työvoimahallinto vähentää palveluita maaseudulta ja tekee niinkun uutta rakennetta siellä, niin ne on sit taas semmosia kysymyksiä mihin ei ehkä joku Alma-hanke paljon enää pysty vaikuttamaan, että jos joku ELY-keskus vie vaikka nyt alkukartoituspalvelut keskittää johonki Tampereen keskustaan, niin, niin tota miten ne sieltä Virroilta, onks ne sitten yhdenvertasia vai ei, niin siinäpä kysymys. (haastateltava 7)

Sama haastateltava arvelikin Alma-hankkeen edistäneen enemmän maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluita kuin niiden yhdenvertaisuutta. Haastateltavan mielestä maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluissa ei Pirkanmaalla olla vielä niin pitkällä, että voitaisiin puhua palveluiden vertailukelpoisuudesta tai yhdenvertaisuudesta. Haastateltava kuitenkin arvioi, että yhdenvertaisuutta on kenties lisännyt maahanmuuttajiin liittyvän tiedon ja osaamisen leviäminen Tampereen lisäksi Pirkanmaan muihinkin kuntiin.

Samaa problematiikkaa maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluiden yhdenvertaisuudessa ja niiden vertailukelpoisuudessa näki toinenkin haastateltava. Haastateltava pohti, että palveluiden yhdenvertaisuuden toteutuminen on osaltaan kiinni kunnan koosta ja resursseista, mutta myös maahanmuuttajia kohtaavan työntekijän asenteesta ja motivaatiosta palveluilla maahanmuuttajia.

Kunnissa ne (maahanmuuttajien alkuvaiheen palvelut) on hirveen erilaiset sit taas. Ja palvelut, mitä pienempi kunta, niin tai mikä niiden taloudellinen tilanne on esimerkiksi, tai resurssi, ihmisresurssi, henkilöresurssi, ja sit viel se millanen persoona siel kunnassa niinkun on, et kiinnostaako sitä oikeesti nää maahanmuuttojutut. Jos se on semmonen jo väkisin negatiivinen niin se vaikka muuten resurssit ois ja talous ois kohallaan, ni kyllähän se estää sen tasavertaisuuden siis et kuitenkin sillä asenteella. – – Kyllähän Pirkanmaata on kehattu siinä mielessä niinkun, et se on hyvä niinkun hyvä kotouttamaan, täällä on hyvä kotouttamisessa niinku tää juttu. Mutta että sit taas että verrataan niinku mihin? Siihenkö tulokseen, et kuinka maahanmuuttajat pärjää sen jälkeen, vai mihin se niinku tavallaan kompensoidaan?(haastateltava 3)

Toisaalta toinen haastateltava näki asian niin, että pienessä kunnassa maahanmuuttajan alkuvaiheen palvelut voidaan hoitaa hyvin, koska maahanmuuttajien määrä ja tulossyyt tiedetään, ja työntekijä voi kehittää työskentelytapaansa maahanmuuttajien tarpeiden mukaan. Siitä kyseinen haastateltava oli samaa mieltä, että yksittäinen työntekijä voi vaikuttaa palvelujen yhdenvertaisuuteen paljon.

Ylipäättään haastateltavat arvioivat Alman edistäneen maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluiden yhdenvertaisuutta jonkin verran alueellisesti, mutta etenkin eri syistä Suomeen tulleiden maahanmuuttajien kesken. Tämä onkin relevanttia, sillä syyskuussa 2011 voimaan tulleen uuden kotouttamislain mukaisesti kotouttamispalvelut tarjotaan kaikille maahanmuuttajille, kun ne aiemmin suunnattiin lähinnä vain työttömille maahanmuuttajataustaisille henkilöille (Sisäministeriö 2011).

– – voidaan sanoa että, et Alma on kyllä tehny sen eteen että kaikki, niinku taustasta riippumatta eri maahanmuuttajaryhmät olis niinku, otettais huomioon, ainaki jollain tavalla et siinäähän on eroja niinkun. Yhdenvertaisuus kuitenkin on se että jokainen saa sen mitä tarvitsee eikä, eikä niinkun samalla mitalla, sanotaan näin, niin, niin siinä mielessä ehkä, et kun se uus kotoutumislakikin enemmän sinne suuntaan painottuu että, et, et kuitenkin jokaiselle tulijalle annetaan jonkunlaisia välineitä kotoutumiseen. Et toiset sitten tarvii tietenkkin enemmän ja pidemmälle ja toiset vaan ihan alkuun. (haastateltava 12)

Yleisesti ottaen haastateltavat arvelivat hankkeen edistäneen maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluiden yhdenvertaisuutta mukana olleiden kuntien kautta. Yhdenvertaisempiin palveluihin on pyritty kuntien kotouttamisohjelmia työstämällä. Alma on myös välittänyt kunnille tietoa siitä, miten ja millaisilla malleilla alkukartoitusta voi järjestää. Käytännön tasollakin Alma on ollut mukana kuntien alkukartoitusten suunnittelussa. Kunnat ovat saaneet itse vapauden rakentaa alkuvaiheen palvelukokonaisuutta, mutta Alman kautta kuntien tietoisuuteen on tullut se, että alkuvaiheen neuvonta, ohjaus ja alkuhaastattelu on mahdollista tehdä myös Maahanmuuttajaneuvonnan kanssa yhteistyössä. Vaikka kuntien koettiin jakaneen keskenään tietoa ja luoneen yhteneviä käytäntöjä sekä toimintaperiaatteita alkuvaiheen vastaanoton palveluihin liittyen, myös Alman apu koettiin tärkeäksi.

Alma-hankkeen miellettiin edistäneen maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluiden yhdenvertaisuutta kotouttamistoimijoiden tietoisuuden kasvattamisella, maahanmuuttajien palveluihin liittyvien aiheiden esilletuonnilla ja niistä keskustelemisellä. Myös Alman

koulutukset mainittiin yhtenä yhdenvertaisuutta edistäneenä osatekijänä. Haastatteluista nousivat esiin etenkin maahanmuuttotietouden lisääminen sekä maahanmuuttajien kohtaamiseen valmentava tieto. Eräs haastateltavista mainitsi yhdenvertaisuuden ja syrjinnävastaisuuden teemojen olleen Alman toiminnassa mukana heti ensimmäisestä kehityksikköhankkeesta lähtien.

Et niinku laajemmin ehkä tosta yhdenvertaisuudesta, että, et tämmöst niinku syrjinnävastaista neuvontaahan ihan siitä ekasta Almasta pyrittiin saamaan mukaan tähän, tähän asiakastoimintaan ja sitten, et myöhemmin varmaan on niinku toi muulla tasolla sitten taas Alma-hankkeessa projektipäällikkö ollut, ollut tota yhdenvertaisuussuunnitelmaa tekemässä ja, ja näin pois päin että. Että se on ollu niinku koko ajan mukana siinä Alman suunnitelmassa. (haastateltava 12)

Yksittäisistä Alman kehittämistä tai tarjoamista palveluista Maahanmuuttajaneuvonnan koettiin edistäneen maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluiden yhdenvertaisuutta alueellisesti sekä eri syistä Suomeen tulleiden maahanmuuttajien välillä. Tosin täydellisesti yhdenvertaisuus ei ole toteutunut Maahanmuuttajaneuvonnankaan kohdalla, sillä kieli- valikoimasta puuttuu ainakin kaksi sellaista kieltä, joita Pirkanmaalla asuvat maahanmuuttajat puhuvat. Maahanmuuttajaneuvonta koettiin hyvänä palveluna, mutta samalla miellettiin, että välimatkojen takia erityisesti Pirkanmaan reuna-alueilla asuvilla voi olla vaikeuksia hyödyntää Maahanmuuttajaneuvontaa. Myös Finnishcourses.fi-palvelu mainittiin yhdenvertaisuutta edistävänä tekijänä, koska palvelun kautta maahanmuuttajalla itselläänkin on mahdollisuus hakea tietoa omaehtoisista suomen kielen kursseista. Yhdenvertaisuutta edistävänä seikkana nähtiin sekin, että Finnishcourses.fi-palvelua pystyy hyödyntämään missä tahansa, sijainnista riippumatta.

6.1.2 Alkukartoituskäytäntöjen kehittäminen

Alman vuosien 2012–2014 toiminnan yhtenä tavoitteena on ollut, että alkukartoitus ja alkuinfon paikallinen osuus ovat käytössä kaikissa Pirkanmaan kunnissa. Vuoden 2014 alussa alkukartoitus oli käytössä Tampereen Maahanmuuttajaneuvonnassa sekä sosiaali-toimen maahanmuuttaja-asiakkaille että niin sanotulle kolmannelle asiakasryhmälle. Kolmannella asiakasryhmällä tarkoitetaan asiakkaita, joilla ei ole asiakkuutta TE-toimistoon tai sosiaalitoimeen: työssäkäyviä, opiskelijoita, kotiäitejä ja eläkeläisiä. Alkukartoitus oli käytössä myös Etelä-Pirkanmaalla, missä Valkeakoski, Akaa ja Urjala hankkivat sen ostopalveluna Valkeakoski-opistolta sekä sosiaalitoimen asiakkaille että

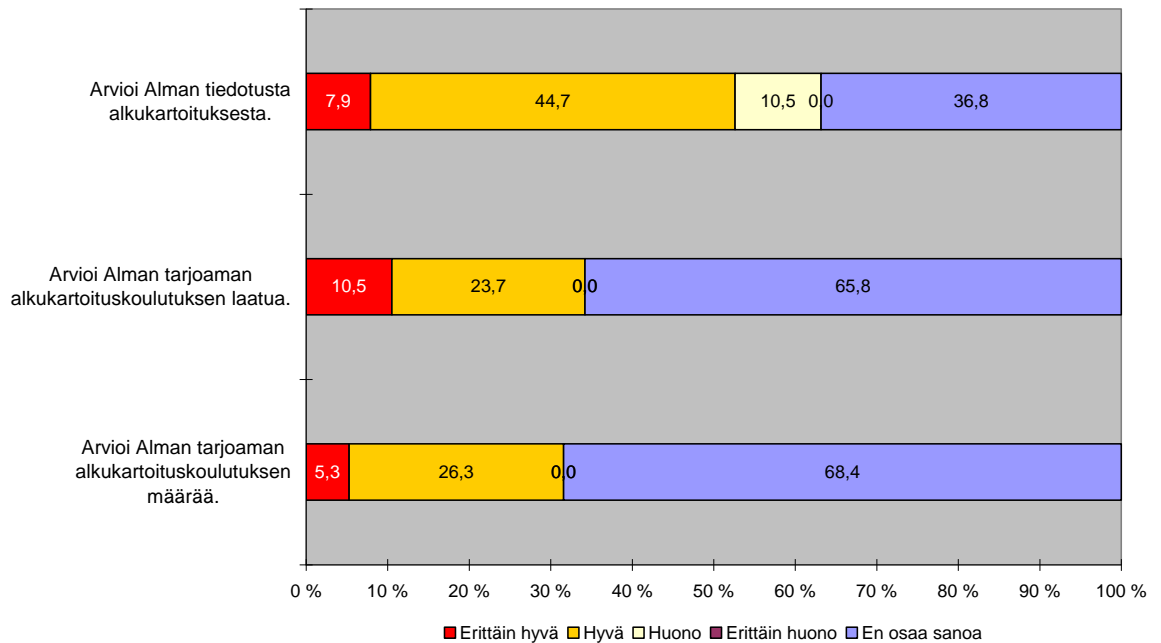
edellä mainitulle kolmannelle asiakasryhmälle. Tammikuussa 2014 alkukartoitus oli käytössä myös Hämeenkyrössä, Ikaalisissa ja Parkanossa, missä kunnat hankkivat palvelun Länsi-Pirkanmaan koulutuskuntayhtymältä sosiaalitoimen asiakkaille ja kolmannelle asiakasryhmälle. (Rasilainen 2014b.)

Alkuvuodesta 2014 alkukartoitus oli käytössä myös Lounais-Pirkanmaalla, missä Punkalaidun ja Sastamala hankkivat sen ostopalveluna Tampereen Maahanmuuttajaneuvonnasta kolmannelle asiakasryhmälle. Neuvottelut ovat käynnissä palvelujen hankkimiseksi jatkossa paikallisesti Sastamalan opistosta. Lounais-Pirkanmaan sosiaalitoimen asiakkaiden alkukartoitus tehtiin sosiaalitoimessa sosiaalityön palveluohjaajan toimesta. Lempäälässä, Pirkkalassa ja Nokialla alkukartoitukset tehtiin sosiaalitoimessa maahanmuuttotyön koordinaattoreiden toimesta sekä sosiaalitoimen asiakkaille että kolmannelle ryhmälle. Juupajoen ja Virtain tavasta järjestää alkukartoitus ei Alma-hankkeella ollut tietoa vuoden 2014 alussa. Mitä alkuinfon paikalliseen osuuteen tulee, vuoden 2014 alussa Alman tiedossa oli, että ainakin Urjala, Akaa, Valkeakoski, Sastamala sekä Punkalaidun aikoivat päivittää oman osuutensa alkuinfosta. (Rasilainen 2014b.)

Alkukartoitukseen liittyviä seikkoja selvitettiin Alma-hankkeen sidosryhmiltä kyselyn avulla. Ensinnäkin haluttiin tietää, minkä verran hankkeen sidosryhmien edustajat ovat saaneet Alman kautta tietoa ja koulutusta alkukartoituksesta. Enemmistö eli 66 prosenttia vastaajista (n=38) koki saaneensa hankkeen kautta tarpeeksi tietoa alkukartoituksesta. 16 prosenttia ei kokenut saaneensa tarpeeksi tietoa, ja 18 prosenttia ei osannut sanoa kantaa tähän asiaan. Kyselyyn vastanneista suurin osa (84 prosenttia) ilmoitti alkukartoituksen olevan käytössä kunnassaan. 5 prosenttia vastasi, ettei alkukartoitus ole käytössä hänen kunnassaan, ja 11 prosenttia ei osannut sanoa vastausta.

Kyselyssä arvioitiin myös Alma-hankkeen tarjoaman alkukartoituskoulutuksen laatua ja määrää sekä alkukartoituksen tiedotusta. Voi olettaa, että suurin osa vastaajista ei ole ollut kiinteästi tekemisissä alkukartoitusten tai niihin liittyvien koulutusten kanssa, sillä kysymyksiin oli kertynyt runsaasti *en osaa sanoa* -vastauksia (kuvio 4).

Arviot Alman tiedotuksesta ja koulutuksesta alkukartoitukseen liittyen

KUVIO 4. Arviot Alman tarjoamasta koulutuksesta ja tiedotuksesta alkukartoitukseen liittyen (n=38).

6.1.3 Maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalvelut

Alman jatkokauden 2012–2014 tavoitteisiin kuului, että maahanmuuttajille suunnatut ohjaus- ja neuvontapalvelut ovat käytössä kaikissa Pirkanmaan kunnissa, tai kunnissa on osoitettu taho, josta palveluita saa. Vuoden 2014 alussa Alma-hankkeen tiedossa oli, että maahanmuuttajille suunnatut ohjaus- ja neuvontapalvelut ovat käytössä kaikissa hanke- ja seutukunnissa. Sastamalassa esimerkiksi kokeiltiin ensi kertaa omakielisen neuvojan palvelujen hankkimista ostopalveluna espanjalaisten sairaanhoitajien alkuvaiheen kotouttamisessa kesällä 2013. (Rasilainen 2014b.)

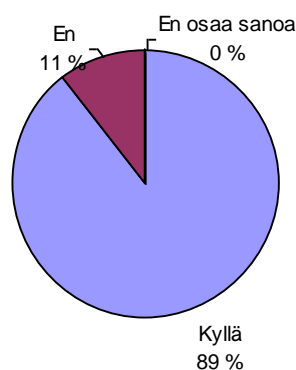
Alma-hankkeen mukaan Maahanmuuttajaneuvonnan palveluita oli myös markkinoitu Alman kunnissa aktiivisesti sekä maahanmuuttotyöryhmissä työntekijöille että erikielissä infotilaisuuksissa kunnissa asuville maahanmuuttajille. Vuoden 2014 alussa tiedossa olikin, että noin kymmenen prosenttia Maahanmuuttajaneuvonnan asiakkaista tulee muista kunnista kuin Tampereelta (Rasilainen 2014d). Alkuvuodelle 2014 oli suunnitteilla Maahanmuuttajaneuvonnan ja Pirkanmaan Tulkkikeskuksen kuntamarkki-

nointikiertue, jonka yhteydessä myös Alma on mukana kertomassa kotouttamisohjelmatyöstä, alkukartoitusjärjestelyistä sekä muista toiminnoistaan. (Rasilainen 2014b.)

Alman vaikuttavin yksittäinen aikaansaannos ohjaus- ja neuvontapalveluiden suhteen on kiistämättä ollut Tampereen Maahanmuuttajaneuvonta (entinen omakielinen neuvonta, nykyinen Maahanmuuttajainfo Mainio). Tässä alaluvussa arvioidaankin tarkemmin Alma-hankkeen toimintaa Maahanmuuttajaneuvonnan osalta. Luvun pohjana on kyselystä saatu aineisto. Myös haastatteluilla haluttiin saada käsitystä siitä, minkä verran sidosryhmien edustajat hyödyntävät Maahanmuuttajaneuvonnan palveluita ja millä tavalla Maahanmuuttajaneuvonnan palvelut ovat vaikuttaneet maahanmuuttajaasiakkaiden tilanteisiin.

Kyselyn vastaajista (n=38) suurin osa eli 89 prosenttia oli ohjannut asiakkaitaan Maahanmuuttajaneuvontaan (kuvio 5). Maahanmuuttajaneuvonnan järjestämiin teemallisiin infotilaisuuksiin asiakkaitaan oli ohjannut 58 prosenttia vastaajista. 42 prosenttia ei ollut ohjannut asiakkaita infotilaisuuksiin. Se, saiko asiakas infotilaisuudesta tarpeellista tietoa, oli suurimmalle osalle vastaajista jäänyt arvoitukseksi. 71 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa vastausta asiaan. 26 prosenttia arvioi asiakkaansa saaneen tarpeellista tietoa ja 3 prosenttia vastaajista ilmoitti että ei.

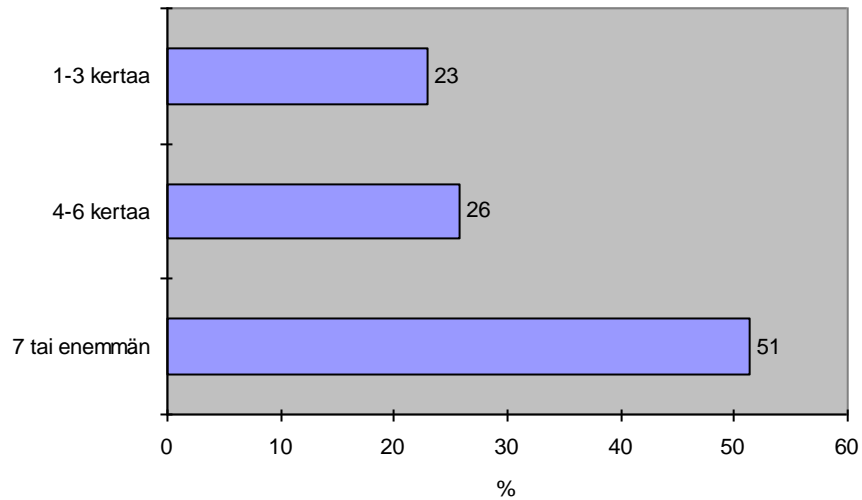
**Oletko ohjannut asiakkaitasi
Maahanmuuttajaneuvontaan?**

KUVIO 5. Asiakkaiden Maahanmuuttajaneuvontaan ohjaamisen yleisyys (n=38).

Kyselytuloksista kävi ilmi, että enemmistö vastaajista, 51 prosenttia, oli viimeisen vuoden aikana ohjannut asiakkaitaan Maahanmuuttajaneuvontaan seitsemän kertaa tai useammin (kuvio 6). Tämä osaltaan kertoo Maahanmuuttajaneuvonnan palvelun käyttöasteesta ja tarpeellisuudesta.

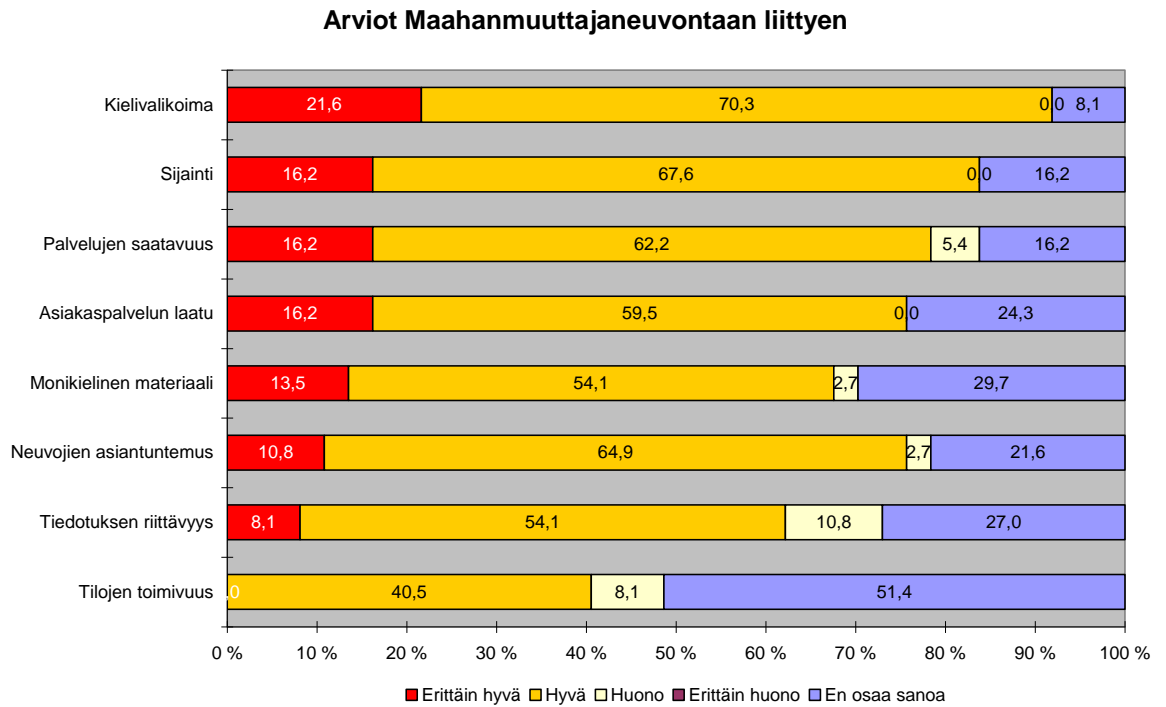
Kuinka monta kertaa viimeisen vuoden aikana olet ohjannut asiakkaitasi Maahanmuuttajaneuvontaan?

KUVIO 6. Asiakkaiden Maahanmuuttajaneuvontaan ohjaamisen toistuvuus (n=35).

Kyselyyn vastanneista 38 henkilöstä suurin osa eli 55 prosenttia oli itse vierailut Maahanmuuttajaneuvonnassa, 45 prosenttia ei ollut siellä käynyt. Kyselyn perusteella Maahanmuuttajaneuvonnan palvelut tunnetaan kunnissa ja organisaatioissa. Kun vastaajilta kysyttiin, tiedetäänkö heidän kunnassaan tai organisaatiossaan Maahanmuuttajaneuvonnan palveluista, 84 prosenttia vastasi kyllä ja 3 prosenttia ei. Vastaajista 13 prosenttia ei osannut muodostaa kantaa asiaan.

Maahanmuuttajaneuvonnan palvelut eri osa-alueineen arvioitiin keskimäärin hyväksi (kuvio 7). Kyselyn vastaajia pyydettiin arvioimaan Maahanmuuttajaneuvonnan neuvojien asiantuntemusta, asiakaspalvelun laatua, palvelujen saatavuutta, kielivalikoimaa, tilojen toimivuutta, sijaintia, tiedotuksen riittävyttä sekä monikielistä materiaalia. Yhden henkilön osalta vastaukset näihin kysymyksiin jäivät saamatta, eli Maahanmuuttajaneuvonnan palveluita arvioi yhteensä 37 vastaajaa. Parhaat arviot saivat Maahanmuuttajaneuvonnan kielivalikoima, sijainti sekä palvelujen saatavuus.

KUVIO 7. Arviot Maahanmuuttajaneuvonnan eri osa-alueista (n=37).

Maahanmuuttajaneuvonnan tilojen toimivuuden arvioiminen osoittautui vaikeaksi, mikä oletettavasti kertoo juuri siitä, etteivät kaikki kyselyyn vastanneet olleet itse käyneet tiloissa. Mielenkiintoista on kuitenkin se, ettei kyselyyn vastanneista kukaan pitänyt tilojen toimivuutta erittäin hyvänä. Maahanmuuttajaneuvonnan tilojen toimivuutta (tai toimimattomuutta) sivusi myös kaksi haastateltavaa: toinen haastateltavista toivoi Maahanmuuttajaneuvonnalle ”arvoisiaan” tiloja ja toinen harmitteli putkiremontista sekä ympäristön katuremontista Maahanmuuttajaneuvonnalle aiheutuneita häiriöitä.

13 haastateltavasta 7 oli itse ohjannut tai tiesi organisaatiostaan ohjatun henkilöitä Maahanmuuttajaneuvontaan. Yksi haastateltava kertoi ohjanneensa henkilöitä Maahanmuuttajaneuvontaan ainoastaan välillisesti, viranomaisten kautta. Eräs toinen haastateltava puolestaan totesi esimiehen roolissa tiedottaneensa alaisia Maahanmuuttajaneuvonnan olemassaolosta ja palveluista.

Maahanmuuttajaneuvonnassa kerätään jokaisesta asiakkaasta kävijätiedot Alpo-tukirakenteen asiakasrekisteriin. Asiakkaalta kysytään muun muassa käynnin syy, mistä hän on saanut tietää neuvonnan palveluista sekä kuinka monta kertaa hän on käynyt neuvonnassa. Kävijätietoja on tilastoitu puolivuositain ja tuotu julki muun muassa Alma-hankkeen ESR-väliraporteissa. Maahanmuuttajaneuvonta on myös teettänyt sään-

nöllisesti asiakastyytyväisyyskyselyitä eri kielillä. Kyselyissä on kartoitettu muun muassa sitä, saiko asiakas Maahanmuuttajaneuvonnasta hakemansa tiedon tai avun. (Rasilainen 2014d.)

Kun haastateltavilta kysyttiin, millainen vaikutus Maahanmuuttajaneuvonnan palveluilla on ollut asiakkaan tilanteeseen, neljä heistä vastasi, ettei heillä itsellään ole asiasta systemaattista seurantaa ja sen myötä varmaa tietoa. Tietoa vaikuttavuudesta oli kuitenkin tihkunut haastateltaville asiakkailta itseltään ja/tai Maahanmuuttajaneuvonnan neuvojien kautta, mikäli haastateltava oli selvittänyt asiakkaan tilannetta yhteistyössä Maahanmuuttajaneuvonnan neuvojan kanssa. Haastateltavat arvioivat omakielisestä neuvonnasta olleen apua maahanmuuttajille.

Vaikutus on tietysti ollu se, et se on vihdost viimein ehkä saanu jostain, et joskus sanotaan vaik et asumisasiossa että se on ollukin vähän jumissa tilanne, ni vaikutus on ainakin se et joku on pystyny auttaan et jos mulla ei oo täällä toimistossa sinänsä mahdollisuutta niin kun et. (haastateltava 2)

Yksi haastateltavista havaitsi Maahanmuuttajaneuvonnan vaikuttaneen maahanmuuttajien tilanteisiin myös siten, että omakielinen neuvonta itsessään työllistää nimenomaan maahanmuuttajia. Ne haastateltavat, jotka olivat ohjanneet henkilöitä Maahanmuuttajaneuvontaan, kokivat palvelun merkityksen positiivisena. Viisi haastateltavista koki omakielisen neuvontapalvelun työkaluna myös itselleen ja/tai organisaatiolleen, erityisesti sellaisissa tilanteissa, jolloin itseltä ei löydy tarvittavaa tietoa tai osaamista asiakkaan auttamiseksi. Kuten eräs haastateltava asian ilmaisi:

– – mun kannaltani on ihanaa että meillä on Maahanmuuttajaneuvonta johon voi ohjata sillon kun on semmonen tilanne, mihin ei pysty itte ehkä vastaamaan tai ei oo aikaa ruveta kaivamaan tietoja tai, tai muuta niin tota se on. Ja sit just se et siel on monta kieltä. (haastateltava 7)

Maahanmuuttajaneuvonnan omakielisyys nähtiin vahvuutena. Erään haastateltavan mielestä omakielisen neuvojan kanssa asiakkaan voi olla luontevampaa käsitellä yksityisempiä asioitaan. Sama haastateltava kuvasikin hyvin neuvontapalvelun matalan kynnyksen luonnetta:

Ja nimenomaan se, kun siellä on sit omalla kielellä sitä neuvontaa, et se on semmosta vapaamuotosempää että. Tässä kuitenkin ku aina viranomaisen ja tulkki, niin se on vähän erilainen asetelma. (haastateltava 6)

Yksi haastateltavista nosti esiin kysymyksen siitä, kuinka Maahanmuuttajaneuvonnan palveluista saavat tiedon nekin henkilöt, jotka eivät juuri asioi viranomaisten luona. Haastateltava arvioi, että ainakin kuntien sosiaalitoimien pitäisi ohjata asiakkaita tarvittaessa Maahanmuuttajaneuvontaan sekä muihin alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalveluihin, mutta muista organisaatioista ohjaus ei toimisi niin hyvin.

– – meillä on edelleenki varmaan vielä tekemistä siinä, että nää muut organisaatiot, niinku nää maistraatti ja tota noin niin, lähinnä ja tietysti Kela ja poliisi opastaa sitte henkilöitä myöskin näihin neuvontapisteisiin tai ylipäättänsä kertoo siitä, että maahanmuuttajalla on oikeus tämmöseen alkukartoitus kautta haastatteluun että. – – Se ollaan nyt vaan tässä huomattu, että ehkä toi neuvonta ja ohjaus ihan niinkun kaikista organisaatioista ei oo niin hyvin niinku toiminu kuin ois toivottu. (haastateltava 5)

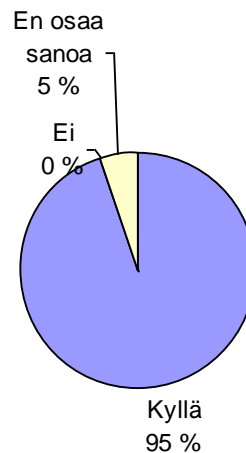
6.1.4 Maahanmuuttajien suomen kielen opintoihin ohjautuminen

Maahanmuuttajien suomen kielen opintoihin ohjautumista selvitettiin Alma-hankkeen väliarvioinnissa sekä kyselyn että haastattelujen avulla. Kyselyssä kartoitettiin Alma-hankkeen kehittämien/tarjoamien palveluiden roolia maahanmuuttajien suomen kielen opintoihin ohjautumisessa. Vastaajista (n=38) 71 prosenttia oli ohjannut asiakkaitaan Maahanmuuttajaneuvontaan kysymään suomen kielen opiskelumahdollisuuksista. Vastaavasti 29 prosenttia vastaajista ei ollut ohjannut asiakkaita Maahanmuuttajaneuvontaan asiaan liittyen. Jatkokysymyksenä kysyttiin, ovatko asiakkaat hyötäneet saamistaan tiedoista suomen kielen opiskeluun liittyen. Tähän vastasi 24 vastaajaa: heistä 46 prosenttia arvioi asiakkaidensa hyötäneen saamistaan tiedoista, 54 prosenttia ei osannut sanoa arviotaan asiasta.

Alma-hankkeen internetsivuille taulukkomuotoon koostettua omaehtoisten, ei-työvoimapoliittisten suomen kielen koulutusten kalenteria oli käyttänyt 45 prosenttia kyselyn vastaajista. Enemmistö vastaajista, 53 prosenttia, ei ollut käyttänyt kyseistä kurssikalenteria. 3 prosenttia vastaajista oli valinnut *en osaa sanoa* -vaihtoehdon tässä kysymyskohdassa. Jatkokysymyksenä kysyttiin, ovatko kalenterin käyttäjät olleet siihen tyytyväisiä. Tähän kohtaan olivat vastanneet kaikki kyselyn vastaajat, nekin, jotka eivät olleet kalenteria käyttäneet. Vastaukset 38 vastaajan kesken jakautuivat seuraavasti: tyytyväisiä 34 prosenttia, tyytymättömiä 8 prosenttia ja arviotaan asiasta muodostamattomia 58 prosenttia.

Alman tavoitteisiin kaudella 2012–2014 kuului, että Pirkanmaalla on käytössä avoin sähköinen kurssihakujärjestelmä, jonka kurssikuvaukset ovat yhteneväiset ja jota kouluttajat itse päivittävät. Tämä tavoite saavutettiin suurelta osin elokuussa 2013, kun Alma-hanke otti käyttöön omaehtoisen suomen kielen koulutuksen Finnishcourses.fi-kurssihakupalvelun Pirkanmaalla. Vastaajien näkemystä suomen kielen omaehtoisen koulutuksen yhteisen koulutuskalenterin tarpeellisuudesta kartoitettiin jo toukoheinäkuussa 2013 tehdyssä kyselyssä. Kyselyn vastaajista lähes kaikki (95 prosenttia) olivat sitä mieltä, että tällainen yhteinen sähköinen koulutuskalenteri on Pirkanmaalla tarpeellinen (kuvio 8).

**Onko mielestäsi suomen kielen omaehtoisen
koulutuksen yhteinen sähköinen koulutuskalenteri
Pirkanmaalla tarpeellinen?**

KUVIO 8. Arvio suomen kielen omaehtoisen koulutuksen yhteisen sähköisen koulutuskalenterin tarpeellisuudesta Pirkanmaalla (n=38).

Haastattelujen avulla selvitettiin, millaiseksi haastateltavat arvioivat sähköisen kurssikalenterin sekä Finnishcourses.fi-palvelun merkityksen maahanmuuttajien suomen kielen opintoihin ohjautumisessa. Haastateltavat olivat innostuneita ja toiveikkaita etenkin Finnishcourses.fi-palvelun suhteen, joten suurin osa kommenteista koski kyseistä palvelua. Toisaalta juuri palvelun uutuuden takia sen käytöstä tai vaikutuksista maahanmuuttajien suomen kielen opintoihin ohjautumiseen ei ollut paljon kokemuksia tai käsityksiä. Joka tapauksessa haastateltavat pitivät Finnishcourses.fi-palvelua hyvänä ja tärkeänä sekä uskoivat sen vaikuttavuuteen jatkossa.

– – Finnishcourses.fi-hakupalvelu niin, kun se saa vähän lisää tunnettuutta, niin se tulee oleen kyllä merkittävä. Et mä uskon että, sehän vasta au-

kes että ei siitä oo viel sellasta niinku konkreettista tietookaan että, et tota. – – - Se on niin alkuvaiheessa, että tuskin vielä paljon vaikuttaa, mutta jatkossa ni, jatkossa tulee vaikuttaaan kyllä. (haastateltava 7)

Eräs haastateltava toivoikin, että Alma keräisi palautetta Finnishcourses.fi-palvelun käytöstä siinä vaiheessa kun palvelu on hieman ehtinyt vakiintua.

Toivon kovasti että, et tästä ehkä Alma pystyis niinkun kanssa, tai tai nykyinen koordinaattori jonkunlaista palautetta keräämään kun tää Finnishcourses on sitte pyörinyt jonku aikaa että, et mitä ne, just niinku vaikka työntekijöiltä et mikä on kokemus, että onko nyt helpompaa ohjata asiakkaita löytämään niitä kursseja, et onko jotain muuttunut. (haastateltava 12)

Kuitenkin jo melko pian Finnishcourses.fi-palvelun käyttöönoton jälkeen haastateltavat arvioivat palvelun parantaneen kurssitietojen saatavuutta niin maahanmuuttajille kuin heidän parissaan toimiville työntekijöillekin. Tiedon koonti keskitetysti koettiin tärkeäksi, koska ”muutenhan se hajoo ja hukkuu”, kuten muuan haastateltava kuvaili. Eräs toinen haastateltava puolestaan luonnehti kurssitietojen olleen vielä muutama vuosi sitten ”hirvee sekamelska”, ja arveli että tiedot on nyt järjestetty huomattavasti johdonmukaisemmin.

Finnishcourses.fi-palvelun edistyksellisyys nousi selkeimmin esiin kahden haastateltavan kommentista. Eräs haastateltava kuvasi Finnishcourses.fi-palvelua edeltänyttä Alma-hankkeen omille internetsivuille koostettua kurssikalenteria ”aika staattiseksi”. Haastateltava pitikin todella hyvänä sitä, että uusi kurssihakupalvelu on dynaaminen. Eräs toinen haastateltava luonnehti kurssikalenteria ”karvalakkitaulukoksi”.

– – se oli enemmän tosiaankin mietitty sitten että se ehkä helpotti työntekijöitä että on tämmönen taulukko ni, ni. Toivon itse kauheesti että nyt kun nää, nää kaikki homma on niinku tohon sähköiseen palveluun, hakupalveluun saatu että, et, et se on jo niinkun lähempänä sitten sitä käyttäjää ja sitä kurssin etsijää. (haastateltava 12)

Moni muukin haastateltavista odotti, että Finnishcourses.fi-palvelua hyödyntävät paitsi maahanmuuttajien parissa työskentelevät, myös maahanmuuttajat itse. Yksi haastateltavista arvioi, että omaehtoisten suomen kielen kurssien kalenterista olisi hyötyä etenkin niin sanotulle kolmannelle asiakasryhmälle.

Kuten eräs haastateltava ilmaisi, kantaväestön tapaan myös maahanmuuttajissa on niitä, jotka palvelevat mielellään itse itseään sähköisesti internetin kautta. Kuitenkin kolme haastateltavista painotti myös henkilökohtaisen opastuksen ja suullisesti annetun tiedon merkitystä. Yksi haastateltava oli sitä mieltä, että Alman järjestämät esittäytymiset ja infotilaisuudet ovat oleellisempia väyliä maahanmuuttajan suomen kielen opintoihin ohjautumisessa kuin sähköinen palvelu. Sama haastateltava kuitenkin pohti sitä, että vapaaehtoiset infotilaisuudet – samoin kuin sähköinen palvelu – houkuttelevat itseohjautuvia ihmisiä, joten miten kyseisiin tilaisuuksiin ja kielikoulutuksiin saadaan sellaisiakin ihmisiä, jotka ovat asuneet maassamme pitkään, mutta eivät edelleenkään puhu suomea?

– – sit jos mä mietin kuinka paljon Tampereellaki on maahanmuuttajia jotka on ollu kymmenen, kaksyt vuotta eikä vieläkään puhu suomee, niin musta sekin on hyvä kysymys että mistä ne sen sit löytää, mikä siellä on se syy et ne ei niinku löydä näille kursseille tai – – Onks se tavallaan se et he ei löydä sitä tietoa – se tuntuu vähän uskomattomalta koska kuitenkin ne on ollu niin kauan, että on nyt väkisinki saanu kuulla että missä sitä oppii sitä suomea. (haastateltava 3)

Toinen haastateltava sivusi hieman samaa problematiikkaa ja pohti, kuinka tavoittaa suomen kielen kurssia tarvitsevat? Haastateltavan mielestä on todella vaikeaa löytää kielikoulutusta tarvitsevat, ja siksi tietoa suomen kielen kursseista olisi levitettävä mahdollisimman monen eri kanavan ja toimijan kautta. Finnishcourses.fi-palvelua hän piti hyvänä lisänä tässä haasteellisessa tehtävässä.

Yksi haastatelluista koki Finnishcourses.fi-palvelun käytön omalla kohdallaan ja asiakastyössä vaikeaksi siksi, ettei kurssihakupalvelusta löydy suomen kielen kursseja lähi-alueelta. Tässä olisikin varmasti kehitettävää, mutta ei niinkään Alma-hankkeen, vaan koulutuksenjärjestäjien taholta. Toinen haastateltava näki Finnishcourses.fi-palvelussa kehitettävää työperusteisen maahanmuuton kannalta. Työssäkäyviä maahanmuuttajia hyödyttävät kurssit tulisi saada näkymään omana ryhmänään, jotta ne olisivat helposti löydettävissä muusta kurssitarjonnasta. Haastateltava mietti, kuinka hakupalvelussa saataisiin ryhmiteltyä ja nostettua esiin joustavina ajankohtina, esimerkiksi iltaisin järjestettävät kurssit sekä sisällöltään vaikkapa hoiva-alan työntekijöille räätälöidyt kurssit. Sitäkin haastateltava pohti, voisiko kurssihakupalveluun saada myös työnantajarahoitteiset suomen kielen kurssit.

6.2 Alman kehittämien ja tarjoamien palveluiden saatavuus

Alman kehittämien ja tarjoamien palveluiden saatavuutta haluttiin selvittää erityisesti siitä näkökulmasta, koetaanko palveluiden saatavuus hyväksi yli kuntarajojen, vai keskittyvätkö palvelut esimerkiksi Maahanmuuttajaneuvonnan sijainnin takia liian voimakkaasti Tampereelle. Kokemuksia palveluiden saatavuudesta koottiin haastattelujen kautta. Haastateltavat eivät nähneet Alman kehittämien ja tarjoamien palveluiden saatavuudessa ylitsepääsemättömiä ongelmia. Yksi haastateltavista näki palveluiden järjestämisen ja niiden saatavuuden turvaamisen olevan nimenomaan kuntien vastuulla:

Kyllä mä ajattelen et se on niinku jokaisen kunnan itse järjestettävä se asianmukainen palvelu kaikille kunnan asukkaille. Et en mä nyt ajattelekaan että omakielistä – mä puhun vieläkin omakielisestä neuvonnasta, vaikka se on Maahanmuuttajaneuvonta – niin tota, et kyl mä ajattelen et ilman muuta se palvelee tamperelaisia, koska se on Tampereella. Mutta et sitten niinkun kaikkien kuntien pitää sitte ite mieltää ne omat palvelut. (haastateltava 4)

Eräs haastateltavista koki Alman palvelut ja koko kotouttamistoimijoiden palvelukentän monimutkaisena ja sitä kautta ongelmallisena myös maahanmuuttaja-asiakkaan kannalta. Haastateltava viittasi suoraaniseen asiakkaan pallotteluun palvelusta toiseen esimerkiksi asiakkaan asuinpaikkakunnan perusteella.

Se vaan tekee siitä kauheen monimutkaisen tästä kuvioista. Siis tavallaan silleen että meillä on joku jonkinlainen ja sit kun joku asuukin jossain muualla, sit sillä on joku toisenlainen ja sit se menee taas jonku toisen ihmisen hallintaan ja, ja. Niin. Ja se vastuu siirtyy aina seuraavalle ja seuraavalle. Et jotenki se, se on niin monimutkanen tää koko kuvio. Et vaikka tavallaan yritetään olla niin kotouttavia ja näin, niin se koko kuvio on vaan niin monimutkasta. (haastateltava 3)

Haastateltujen kommentteissa korostui Maahanmuuttajaneuvonnan palveluiden saatavuus. Haastateltavista viisi sanoi suoraan Maahanmuuttajaneuvonnan keskittymisen Tampereelle olevan luontevaa ja loogista, jopa välttämätöntä. Perusteluina oli muun muassa se, että suurin osa Pirkanmaan maahanmuuttajista asuu Tampereella. Tähän liittyen yksi haastateltavista pohti jopa, olisiko aiheellista kohdennetusti järjestää Maahanmuuttajaneuvonnan kaupunginosakohtaisia kokeiluja vaikkapa Tesomalle tai Hervantaan ja parantaa näin palvelun saatavuutta edelleen. Maahanmuuttajaneuvonnan sijainti koettiin luonnolliseksi myös siksi, että Tampere on keskuskunta, johon suuntautuu asiointiliikennettä sekä muuttoliikettä kehyskunnista. Erään haastateltavan mielestä

Maahanmuuttajaneuvonnan keskittymistä Tampereelle puoltaa sekin, että Tampere on Almassa mukana hankkeen jäsenkuntien suurimmalla rahoitusosuudella väestöpohjansa mukaisesti.

Maahanmuuttajaneuvonnan Tampere-keskeisyyttä pidettiin siis johdonmukaisena asiana, mutta samalla tiedostettiin, että etenkin Pirkanmaan reuna-alueille omakielisten neuvontapalvelujen saatavuus on heikompaa. Moni haasteltavista pitikin Maahanmuuttajaneuvonnan palveluiden levittämistä tärkeänä. Keinona tähän nähtiin ensisijaisesti sähköisten neuvontapalveluiden kehittäminen, ei niinkään Maahanmuuttajaneuvonnan palveluiden vieminen fyysisesti Tampereen ulkopuolisiin kuntiin. Tosin yksi haasteltavista oli kuullut tällaisia toiveita Tampereella toimivilta työntekijöiltä.

– – et moni on laittanu tai, tai niinku heittäny semmosta ajatusta, et neuvonta vois olla vähän niinku talous- ja velkaneuvonnan tapaan tai, tai sitten tää sovittelutoimiston tapaan alueellinen, mutta että kenen käsissä sitten tai kuinka iso työ se on ja prosessi että sen niinku saadaan kehitettyä tämmöseks että kunnat sitten tekee keskinäisen sopimuksen että, et se toimis näin että, et pystytään, pystytään sitä sitten järjestämään eri, eri paikkakunnilla että. (haastateltava 12)

Yleisesti tärkeänä pidettiin Maahanmuuttajaneuvonnan ja sen tarjoamien palveluiden markkinointia ja tiedottamista niin maahanmuuttajille kuin kotouttamistyötä tekeville tahoille. Yksi haastateltava totesikin, että lopulta tarpeellista ei ole kaikkien palveluiden tuominen alueelle, vaan riittää, että alueelle tuodaan tieto palveluista. Eräs toinen haastateltava katsoi, että Maahanmuuttajaneuvonnan ostopalvelumahdollisuutta voisi markkinoida enemmän myös työnantajille.

Alkukartoitukseen liittyvän tiedon ja järjestämismallien levittäminen eteenpäin sekä hankkeen kotouttamisohjelmatyö kunnissa ja seutukunnissa tuntui olleen saatavuudeltaan hyvää. Monista haastatteluista huokui tyytyväisyys erityisesti aluekoordinaattorin tekemää työtä kohtaan. Yksi haastateltava kehaisi Alman alueellisten palveluiden parantuneen jopa sata prosenttia aluekoordinaattorin myötä.

Yksi Alman tarjoama palvelukokonaisuus on tietysti ollut kotouttamistoimijoiden koulutus. Useimmat koulutukset on järjestetty Tampereella, ja erityisesti suurten koulutusten kohdalla tällainen keskittäminen arvioitiinkin järkeväksi. Alman koulutusten ja seminaarien koettiin tavoittaneen hyvin myös Tampereen ympäristökuntien työntekijöitä.

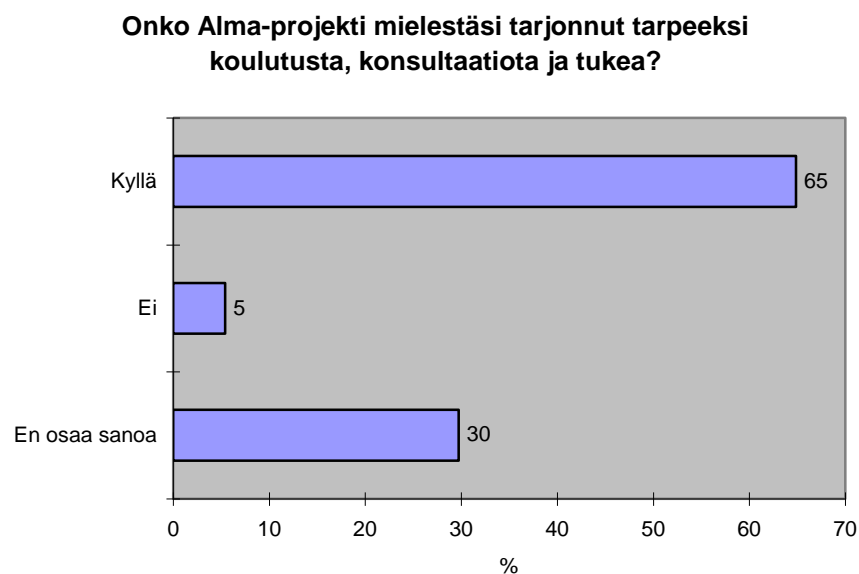
Tosin eräs haastateltavista totesi, että hankkeessa olisi ehkä voinut miettiä lisäksi sellaista vaihtoehtoa, jossa pienimuotoisempi koulutus järjestettäisiin vain tietyssä kunnassa, kunnan työntekijöille.

Sähköisten palveluiden saatavuus koettiin luonnollisesti hyvänä. Tähän liittyen mainittiin paitsi Finnishcourses.fi-palvelu, myös Alman käynnistämä maahanmuuttaja-asiakastyön konsultaatioverkosto Expertus (katso luku 4.3). Eräs haastateltava kuvaili Finnishcourses.fi-palvelun ja Expertuksen saatavuutta näin:

Mut et kaikki mitkä sähköisesti on saatavissa, Finnishcourses tai vaikka Expertus-lista, se on netissä ja siitä voi kelle tahansa soittaa että mihinkään ei tarvi paikan päälle tulla niin, niin siinä mielessä ne on kaikille samalla tavalla. (haastateltava 12)

6.3 Maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden osaaminen ja verkostot

Alma-hankkeen vaikutusta maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden osaamisen sekä verkostojen kehittämiseen selvitettiin sekä kyselyn että haastattelujen avulla. Kyselyssä kartoitettiin, onko Alma-hanke tarjonnut vastaajien mielestä tarpeeksi koulutusta, konsultaatiota ja tukea. Suurin osa vastaajista koki Alma-hankkeen tarjonneen näitä tarpeeksi (kuvio 9).

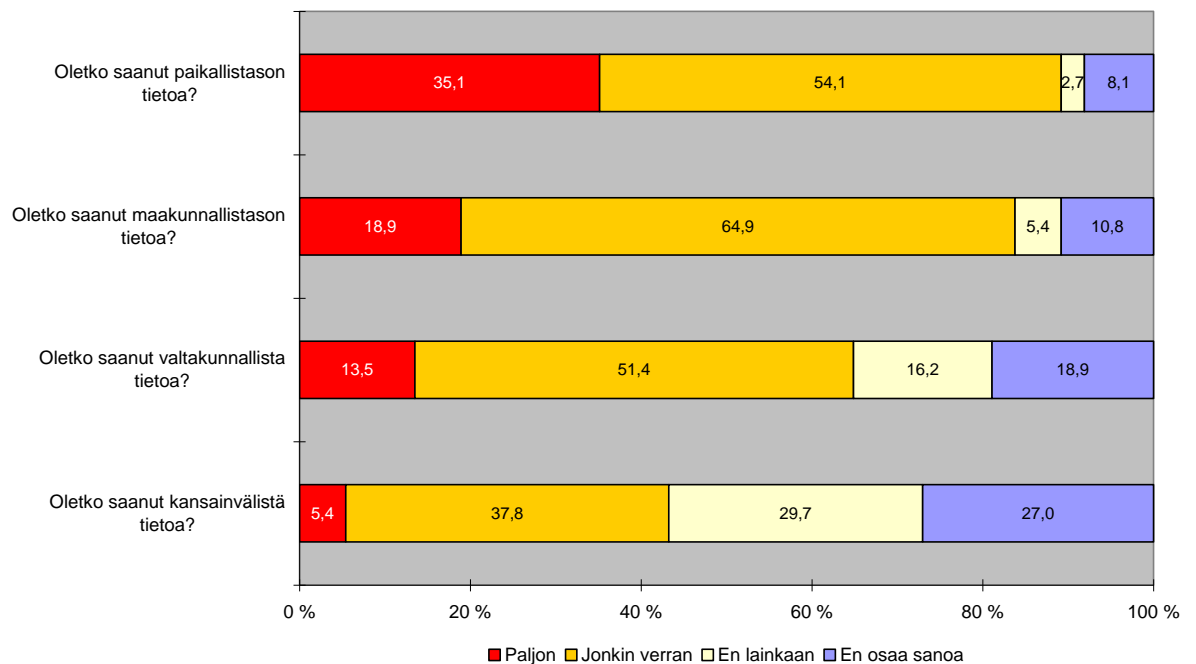

KUVIO 9. Kokemus Alma-hankkeen tarjoaman koulutuksen, konsultaation ja tuen riittävydestä (n=37).

Kyselyn ainoassa avoimessa kysymyksessä vastaajilta tiedusteltiin, mistä aiheesta he olisivat kaivanneet lisää koulutusta. Kysymys tuotti seuraavat vastaukset viideltä vastaajalta: 1) *Ajankohtaisista asioista, vaihdellen. Yleistilanteesta opiskelu <työelämä.* 2) *Lisää voisi olla lapset ja nuoret aiheista, jotka tukevat lasten ja nuorten kotoutumista ja osallistamista.* 3) *Työnhaku akateemisille* 4) *Kotouttamiseen liittyvää koulutusta muutakin kuin alkukartoitukseen liittyvää. Syrjäytymisen ehkäisy, toimivat ryhmät yms.* 5) *työntekijöille vai maahanmuuttajille?*

Niin ikään kyselyssä kartoitettiin, kuinka paljon vastaajat olivat saaneet Alman kautta tietoa maahanmuuttotyön hyvistä käytännöistä erilaisilla aluetasoilla. Etenkin paikallisella tasolla oli koettu saadun jonkin verran tai paljon tätä tietoa (kuvio 10). Suurin osa vastanneista koki saaneensa Alma-hankkeen kautta jonkin verran tietoa maahanmuuttotyön hyvistä käytännöistä niin paikallisella, maakunnallisella, valtakunnallisella kuin kansainväliselläkin tasolla.

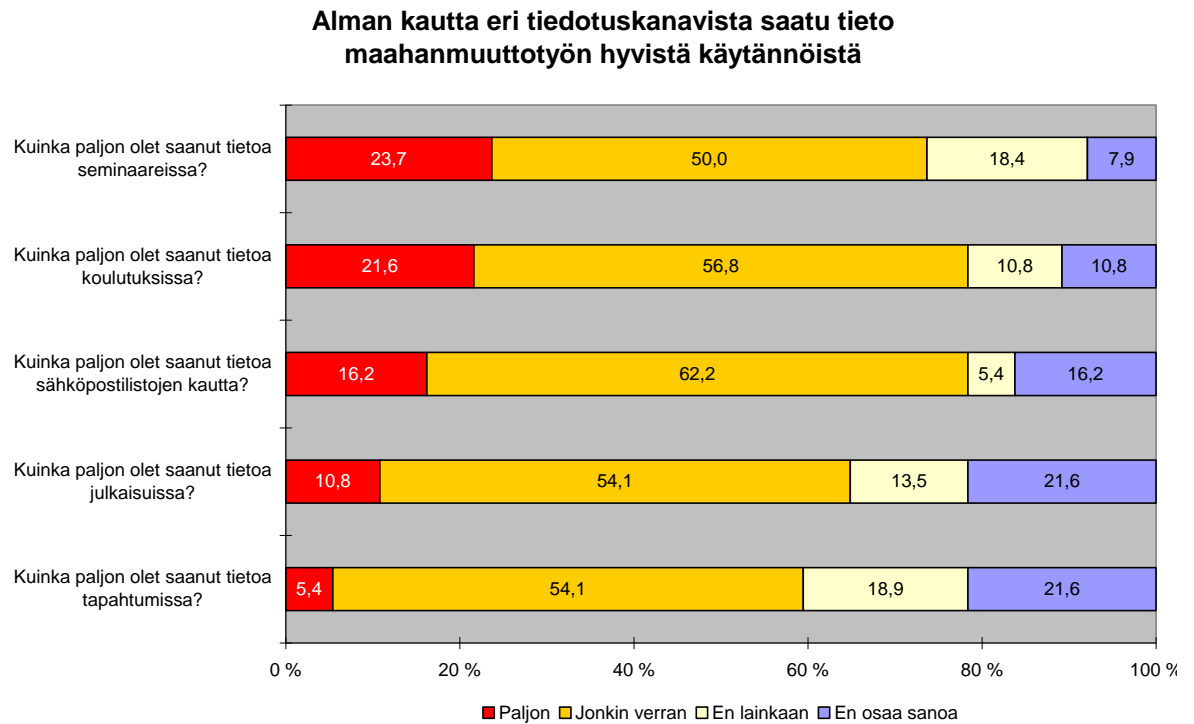
Alman kautta maahanmuuttotyön hyvistä käytännöistä saadun tiedon määrä

KUVIO 10. Alman kautta erilaisilla aluetasoilla saatu tieto maahanmuuttotyön hyvistä käytännöistä (n=37).

Kyselyssä tiedusteltiin myös, kuinka paljon vastaajat olivat saaneet Alman kautta tietoa maahanmuuttotyön hyvistä käytännöistä seminaareissa, koulutuksissa, tapahtumissa, julkaisuissa sekä sähköpostilistojen kautta. Kuten kuviosta 11 käy ilmi, vastaajat koki-

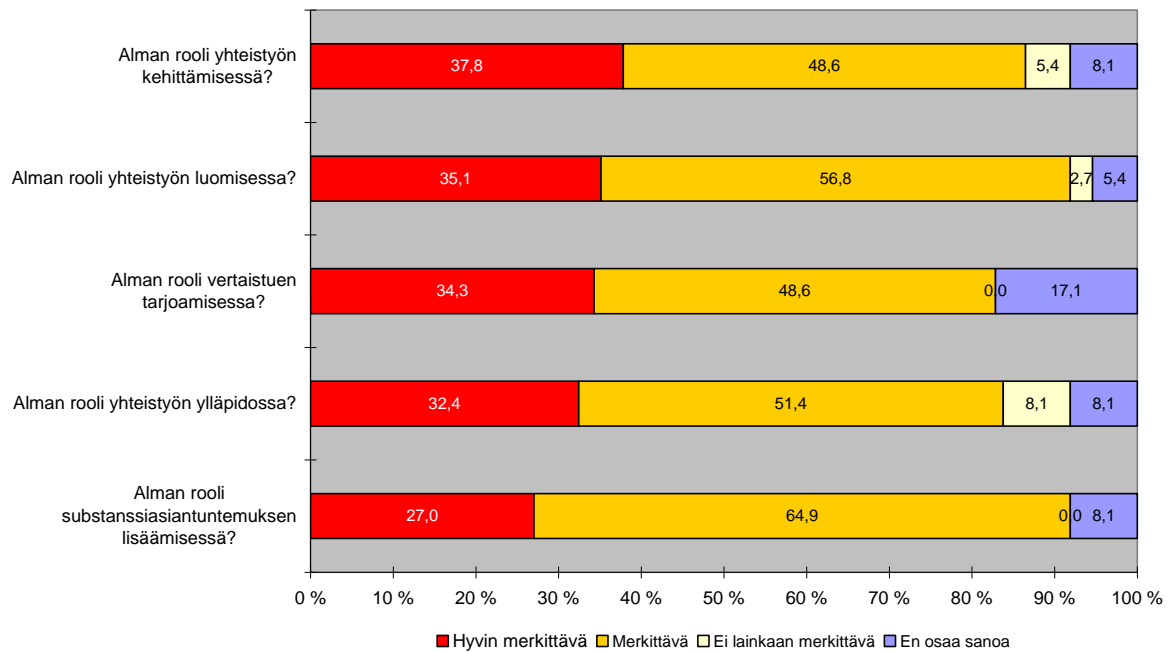
vat antoisimmiksi tiedonlähteiksi hankkeeseen liittyvät sähköpostilistat, Alman kautta järjestetyt koulutukset sekä seminaarit. Kautta linjan suurin osa vastaajista koki saaneensa Alman eri tiedotuskanavien kautta jonkin verran tietoa maahanmuuttotyön hyvistä käytännöistä.

KUVIO 11. Alman kautta eri tiedotuskanavista saatu tieto maahanmuuttotyön hyvistä käytännöistä (n=37/38).

Kyselyn vastaajia pyydettiin myös arvioimaan Alman roolin merkitystä asiantuntijayhteistyössä. Merkitystä arvioitiin seuraavista näkökulmista: substanssiantuntemuksen lisääminen, yhteistyön luominen, ylläpito ja kehittäminen sekä vertaistuen tarjoaminen. Vastaajat arvioivat Alman roolin näissä tehtävissä enimmäkseen merkittäväksi (kuvio 12). Merkityksellisimpänä Alman rooli näyttäytyi yhteistyön luomisessa, substanssiantuntemuksen lisäämisessä sekä yhteistyön kehittämisessä.

Arviot Alman rooleista asiantuntijayhteistyössä

KUVIO 12. Arviot Alman rooleista asiantuntijayhteistyössä (n=37/35).

Haastatteluilla haluttiin selvittää, mikä on ollut Alman järjestämien koulutusten tai seminaarien anti tai oppi haastateltavien ammatillisen osaamisen kannalta. Voimakkaimmin haastatteluissa nousi esiin verkostojen luominen ja niissä mukanaolo. Verkostoitumiseen viittasi 13 haastateltavasta 7. Haastateltavat liittivät Alman järjestämien koulutusten tai seminaarien kautta verkostoitumiseen monenlaisia merkityksiä. Eräs haastateltava nosti esiin kotouttamistyölle ominaisen moniammatillisuuden. Kun eri sektoreiden ja alojen toimijat tuodaan yhteen, voi tuloksena olla moniääninen ja uusia näkökulmia synnyttävä keskustelu.

Sitte toi tietysti ne on semmosia moniammatillisia, moni-, poikkiallisia tai tällöisiä moni-, kun ne on siis tällöisiä verkostoja mis on sekä kuntien, siel on sekä kunnan, valtion et kolmannen sektorin edustajia usein ollut näissä Alman, Almanki seminaareissa mun mielestäni. Sit kun on näitä ryhmitöitä tai työpajoja, ni siellähän sitte saattaa olla sekasin niinku eri tahojen ihmisiä että, varmaan voi olla ihan hyödyllistäki sitte se, että oppii näkeen asioita eri näkökulmista vähän, ettei kattele vaan sen oman putken kautta sitä. (haastateltava 6)

Toinen haastateltava iloitsi sosiaalisesta pääomasta, jota verkostotyöskentelyn – yhdessä tekemisen ja näkökulmien jakamisen – myötä on syntynyt. Kolmas haastateltava puolestaan koki verkostoitumisen ohella hyödylliseksi sen, että koulutuksissa ja seminaareissa hän oli saanut käsityksen kotouttamistoimijoiden kentästä ja tehtävistä. Tämän

myötä haastateltava oli myös pystynyt pohtimaan oman kolmannen sektorin organisaationsa roolia kotouttamistyössä.

Kotouttamistyöhön liittyvien kokemusten kuulemisen ja jakamisen koettiin myös olleen koulutusten ja seminaarien tärkeä anti. Muuan haastateltava koki saaneensa omaan työhönsä oppia kuultuaan muiden käytännöistä sekä työssä kohdatuista ongelmista. Haastateltava piti merkityksellisenä sitäkin, että koulutuksissa ja seminaareissa on saanut ideoita siitä, kuinka asioita hoidetaan muissa kunnissa.

Toki koulutuksista ja seminaareista oli saatu myös tietoa. Yksittäisistä teemoista voimakkaimmin nousi esiin uuteen kotouttamislakiin liittyvä tieto. Kolme haastateltavaa mainitsi saaneensa Alman koulutuksista tai seminaareista tietoa kotouttamisohjelmista. Tietoa oli tullut myös alkukartoitusprosesseista. Kaksi haastateltavaa toi ilmi, että heidän kohdallaan Alman koulutuksista tai seminaareista saatu tieto oli konkreettisesti hyödyttänyt kotouttamisohjelman valmistelua.

Sillon sitä käsiteltiin sitä kotouttamislain uudistuksia ja, ja sitten niitä että, että tavallaan potkastiin vauhtiin sitä että nyt niitä kotouttamisohjelmia pitäis ruveta sitten päivittelemään – –. Mutta täältä koulutuksesta tuli sitä, sitä että mihin suuntaan täytyy lähteä viemään sitä – –. (haastateltava 10)

– – se liitty niinku, ku tähän oli Kotouttamisohjelmat kuntoon -seminaari, jos tää nyt on niinku se, ni se liitty nimenomaan siihen että meillä oli tämä, tämä kesken ja tavallaan niinku sitä että, että mieltää niinku mistä, mistä puhutaan ja nää, nää asiat ja muut, niin tota siitä oli, oli sellainen hyöty, kyllä siitä oli sellainen hyöty että tavallaan aina paremmin on kartalla. (haastateltava 13)

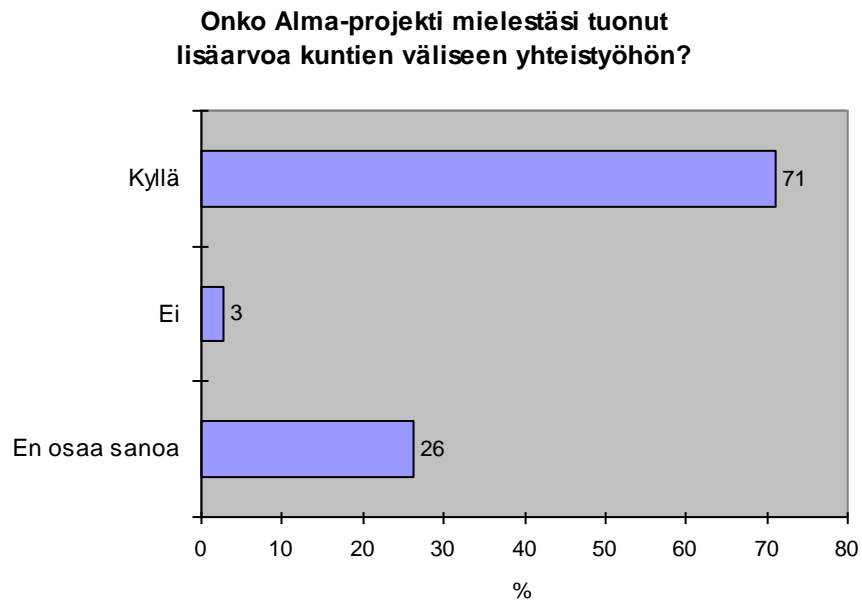
Oman tiedon kartuttamisen lisäksi tärkeäksi oli koettu sen havaitseminen, kuinka paljon eri aloilla on maahanmuuttajiin liittyvän tiedon tarvetta. Tähän seikkaan viittasi kaksi haastateltavaa, joista toinen kuvaili asiaa seuraavasti:

Tässä Monikulttuurisuus terveydenhuollossa -koulutuksessa ni must se oli jotenki aika pysäyttävää tavallaan, koska siel oli paljon terveydenhuollon, siis lähestulkoon kaikki oli terveydenhuollon alan ammattilaisia, ni jotenkin kuulla konkreettisesti se et miten paljon siellä kentällä on semmosta niinkun tiedon puutetta. Tavallaan että, ihan semmosta niinku käytännön tilanteita. Että jotenki nähdä se tarve, kuinka valtava tarve niinku tän tyyppisillä koulutuksilla on. – – Et tässäki koulutuksessa oli esimerkiksi naisten ympärileikkaus oli yhtenä aiheena. Mä oon ite ollu paljon koulutuksissa, et se ei mulle itelle ollu semmonen niinku uus asia, mutta että yl-

lättävää, miten niinkun tuolla sitte terveydenhuollon puolella on sitä semmosta niinku tiedottomuutta. (haastateltava 4)

6.4 Kuntien ja muiden verkostojen välinen yhteistyö

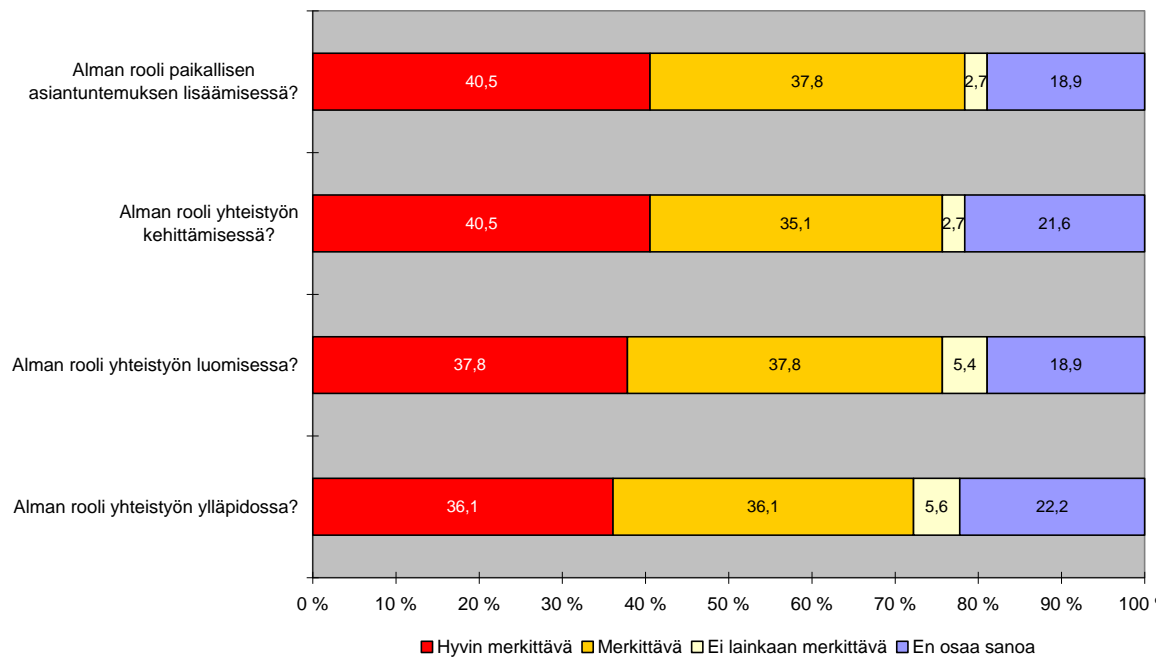
Kuntien ja muiden verkostojen välistä yhteistyötä kartoitettiin sekä kyselyssä että haastatteluisissa. Suurin osa kyselyn vastaajista koki Alma-hankkeen tuoneen lisäarvoa kuntien väliseen yhteistyöhön (kuvio 13).

KUVIO 13. Näkemys Alma-hankkeen vaikutuksesta kuntien väliseen yhteistyöhön (n=38).

Kyselyn vastaajia pyydettiin arvioimaan myös Alman roolia kuntayhteistyössä paikallisen asiantuntemuksen lisäämisessä sekä yhteistyön luomisessa, ylläpidossa ja kehittämisessä. Enimmäkseen vastaajat pitivät Alman roolia näissä tehtävissä hyvin merkittävänä tai merkittävänä (kuvio 14). Hyvin merkittäväksi hankkeen rooli arvioitiin etenkin paikallisen asiantuntemuksen lisäämisessä sekä kuntayhteistyön kehittämisessä.

Arviot Alman rooleista kuntayhteistyössä

KUVIO 14. Arviot Alma-projektin rooleista kuntayhteistyössä (n=36/37.)

Haastateltavatkin kokivat Alma-hankkeen vaikuttaneen kuntien väliseen yhteistyöhön. Selkeimmin vaikutus nähtiin kuntien yhteisenä kotouttamisohjelmatyönä. Alma on kutsunut kuntia kokoon ja kannustanut niitä kotouttamisohjelmien työstämiseen yhdessä, aluekoordinaattorin tuella. Eräs haastateltavista kertoi, kuinka hanke oli rohkaissut kunnallista organisaatiota ottamaan vastuulleen maahanmuuttajien niin sanotun kolmannen asiakasryhmän alkuvaiheen haastattelut. Myös tässä kohtaa oli jätetty ovi auki mahdolliselle tulevalle kuntayhteistyölle. 13 haastateltavasta 7 mainitsi kuntien yhteisen kotouttamisohjelmatyön. Yhteistyö koettiin hyväksi ja järkeväksi. Osa haastateltavista koki yhteistyötä olleen kuntien välillä olleen jo aiemmin, mutta Alman koettiin tiivistäneen sitä entisestään. Eräs haastateltava luonnehti hanketta kohtaamispaikaksi, joka on luonut yhteistyölle mahdollisuutta syntyä. Toinen haastateltava puolestaan näki Alman vaikuttaneen kuntien väliseen yhteistyöhön suorastaan ratkaisevasti.

– – Alma on antanu mun mielestä sille yhteistyölle jo oman rakenteen, et, et sitä ylipäänsä on ollu ja sitä keskustelua on ylipäänsä käyty. Et ilman Almaa mä luulen että, että meillä ei olis ollu semmosta kuntien välistä yhteydenpitoa, et sit menis kaikki vaan suoraan tuolta ELY-keskuksen kautta tää asiointi, mut nyt on saatu vähän sitte, ja just siinä, en tunne sitä Katriinankaan panosta niin hyvin, mutta, mutta tota oletan että, et just esim. Etelä-Pirkanmaan tai sit Länsi-Pirkanmaan kunnat niin, ne on siellä tehny yhteistyötä erilailla kun mitä aikasemmin, nyt sen takia että ku siel on teh-

ty niitä kotouttamisohjelmia yhdessä ja näin. Että kyllä se on vaikuttanu. (haastateltava 7)

Eräs haastateltava totesi kuitenkin, että kuntien välinen yhteistyö saattaa jäädä ohueksi, mikäli kuntien välillä ei ole taloudellista yhteistyöpohjaa.

– – yhteistyö kyllä eri viranomaisten kanssa, mut kannattaa aina muistaa, et jos ei niillä oo sellasta taloudellista yhteistyöpohjaa niin tota noin kuntien kesken, niin se jää sitten niinku näitten työntekijöiden keskeiseksi asiaksi, mutta nyt tässäki tapauksessa, kun nää on niinkun, niillä on muutakin yhteistä ja niillä on sote-yhteyttä, esmes Punkalaidun ja Sastamala, niillä on yhteinen sosiaali- ja terveystoimi, samoten sitten tossa Ikaalisten ja tota Hämeenkyrölläkin on alkanu ja niillä on jo jotain – – yhteistä, mut joka tapauksessa niillä on niinku hallinnollisesti jo yhteisiä asioita, niin silloin se yhteistyö on ollu niinkun todella hedelmällistä rakentaa sillä tavalla kun ne on kuitenkin aika tuoreita yhteistyömuotoja – –. (haastateltava 5)

Haastateltavat nostivat yhtenä kuntayhteistyön muotona esille myös monikulttuurisen sosiaalityön verkoston. Tästä mainitsi neljä haastateltavaa. Yksi heistä kertoi omalla kohdalla saaneensa verkostosta tukea omaan työhönsä ja jopa vertaistukea. Haastateltava piti hyvänä sitä, että monikulttuurisen sosiaalityön verkostossa pääsee kuulemaan muiden kuntien näkemyksiä ja vaihtamaan kuulumisia sekä käsittelemään omassa työssä koettuja ongelmia.

– – sitä kautta on myöskin sit saanu niitä, niitä linkkejä, linkkejä sitten eri, eri kuntiin että jos jotakin ongelmia tulee niin on jotakin yhteystietoja sit niinkun että kehen, kehen ottaa yhteyttä. (haastateltava 9)

Yksi haastateltava mainitsi Expertus-verkoston esimerkkinä kuntien välisestä yhteistyöstä siinä mielessä, että verkostoon on koottu eri toimijoita ja se on Pirkanmaan kaikkien kuntien käytettävissä. Haastateltavat katsoivat myös Alman ohjausryhmätyön sekä kuntaryhmän vaikuttaneen kuntien väliseen yhteistyöhön. Lisäksi Pirkanmaan liiton mukanaolo ohjausryhmätyössä koettiin kuntien väliseen yhteistyöhön vaikuttavana.

– – ohjausryhmässä on eri kuntien edustajia myöskin, et se on, tää ohjausryhmätyöskentely on myöskin luonut pohjaa, kun se on Pirkanmaan liiton, mukanaolo on myöskin siinä, ja sehän on kuntien yhteinen, niin se on tietysti sillä tavalla semmonen tekijä joka antaa siihen tavallaan semmosen niinkun mahdollisuuden siihen nähdä ne kunnat. (haastateltava 5)

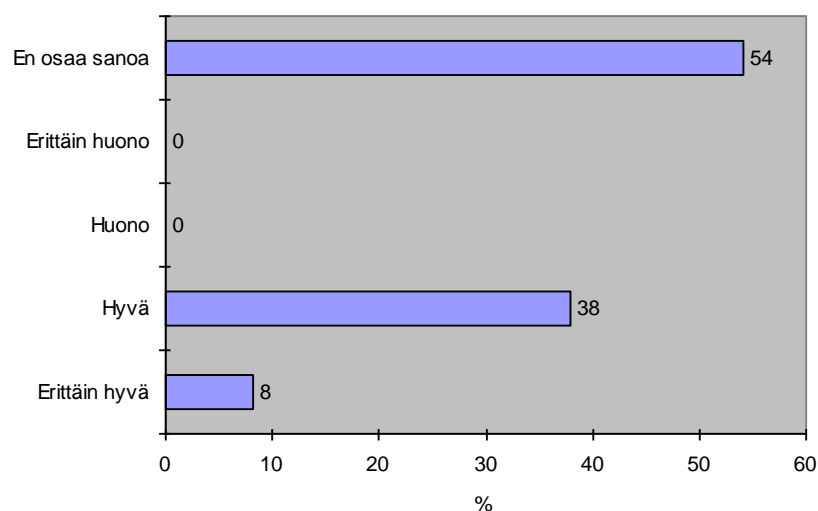
6.5 Hyvien käytäntöjen levittäminen, mallit ja ohjeistukset

Alman vuosien 2012–2014 toiminnan yhtenä tavoitteena oli, että hankkeessa aiemmin kehitetyt hyvät käytännöt ovat levinneet ja juurtuneet Pirkanmaan kuntiin, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Hyviin käytäntöihin liittyen tässä väliarvioinnissa ja sen sähköisessä kyselyssä kartoitettiin Alma-hankkeessa kehitettyjen Tampereen alkuhaastattelumallin, alkuhaastattelulomakkeen sekä viranomaisohjeistuksen käyttöä. Vastauksista päätellen kyseiset käytännöt ovat ehkä levinneet, mutta eivät vielä täysin juurtuneet pirkanmaalaisiin kuntiin. Käytäntöjen levinneisyyttä ja juurtumista valtakunnallisesti ja kansainvälisesti ei tässä opinnäytetyössä tutkittu.

6.5.1 Tampereen alkuhaastattelumalli ja Alman alkuhaastattelulomake

Alman kyselyssä ylivoimainen enemmistö eli 71 prosenttia vastaajista (n=38) ilmoitti, että hänen kunnassaan käytetään Alma-hankkeen kehittämää Tampereen alkuhaastattelumallia. 5 prosenttia vastasi, ettei kyseinen malli ole käytössä hänen kunnassaan, ja 24 prosenttia vastasi tässä kohtaa *en osaa sanoa*. Vastaajat saivat myös arvioida Alman kehittämää alkuhaastattelulomaketta. Ilmeisesti alkuhaastattelulomake ei ollut tuttu suurimmalle osalle vastaajista, sillä eniten kertyi *en osaa sanoa* -vastauksia (kuvio 15).

Arviot Alman kehittämästä alkuhaastattelulomakkeesta

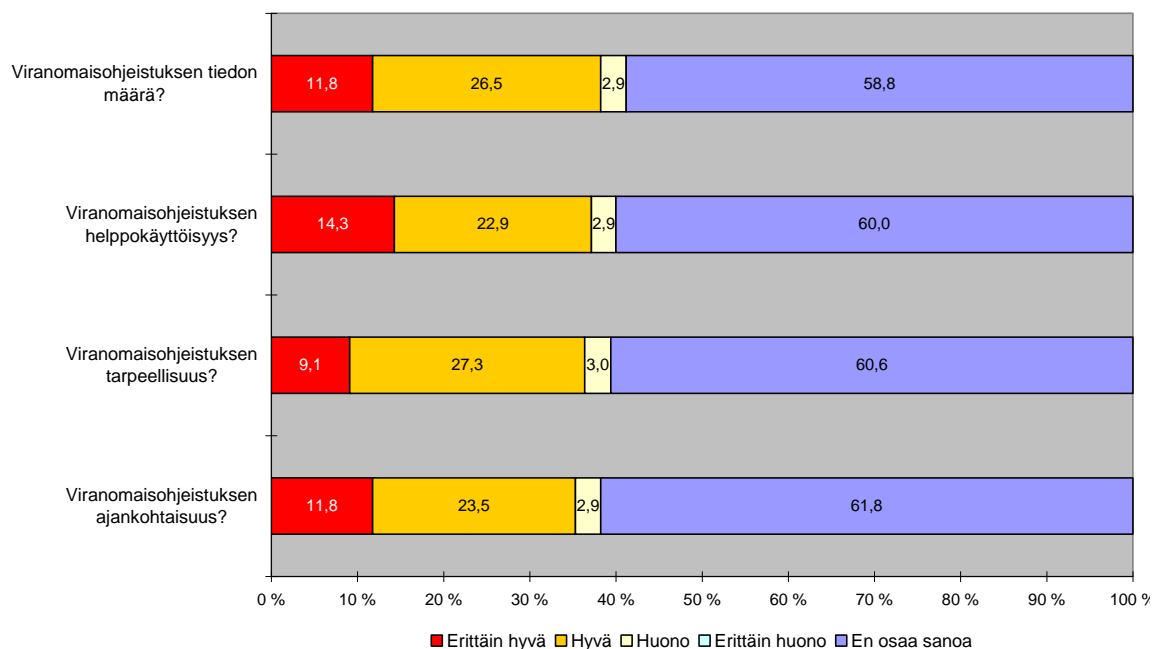
KUVIO 15. Arviot Alman kehittämästä alkuhaastattelulomakkeesta (n=37).

6.5.2 Alman viranomaisohjeistus

Kyselyn vastaajat pääsivät arvioimaan myös Alma-hankkeessa laadittua viranomaisohjeistusta EU-kansalaisia sekä kolmansista maista muuttavia varten. Ohjeistukseen on kuvattu kotoutumisprosessin eri vaiheita viranomaistyön tueksi. Kyselyssä kartoitettiin ohjeistuksen käyttöä sekä käyttökelpoisuutta. 34 prosenttia kyselyn vastaajista (n=38) ilmoitti viranomaisohjeistuksen olevan käytössä omassa organisaatiossaan. 24 prosenttia puolestaan vastasi, ettei ohjeistus ole käytössä hänen organisaatiossaan. Suurin osa, 42 prosenttia, vastasi tähän kysymykseen *en osaa sanoa*. Suurin osa eli 68 prosenttia vastaajista ei ollut itse käyttänyt viranomaisohjeistusta. Ohjeistusta oli käyttänyt 26 prosenttia vastaajista. Kysyttäessä *oletko itse käyttänyt työssäsi kyseistä viranomaisohjeistusta?* 5 prosenttia vastaajista päätyi *en osaa sanoa* -vaihtoehtoon.

Kyselyssä arvioitiin myös viranomaisohjeistuksen käyttökelpoisuutta työssä ohjeistuksen tarpeellisuuden, tiedon määrän, ajankohtaisuuden sekä helppokäyttöisyyden osalta. Koska suurin osa (68 prosenttia) kyselyn vastaajista ei ollut käyttänyt viranomaisohjeistusta, vastaukset painottuivat *en osaa sanoa* -vaihtoehtoon (kuvio 16). Vastaajat antoivat parhaat arviot viranomaisohjeistuksen tiedon määrästä sekä ohjeistuksen helppokäyttöisyydestä.

Arviot viranomaisohjeistuksen käyttökelpoisuudesta työssä

KUVIO 16. Arviot Alman laatiman viranomaisohjeistuksen käyttökelpoisuudesta työssä (n=33/34/35).

6.6 Alma-hankkeen viestintä

Alman yhtenä tavoitteena jatkokaudella 2012–2014 oli se, että hankkeen viestintä tavoittaa pirkanmaalaiset toimijat. Hankeviestinnän toimivuutta selvitettiin haastatelluilta. Heiltä pyydettiin näkemyksiä siitä, kuinka hankkeen sisäinen (hankkeen sidosryhmille, ohjausryhmälle sekä kehittämissyhmille suunnattu) sekä ulkoinen (niin sanotulle suurelle yleisölle suunnattu) viestintä ovat toimineet. Haastateltavat olivat tyytyväisiä etenkin hankkeen sisäiseen viestintään sekä kokivat sen olleen hyvää ja monipuolista. Tieto tuntui liikkuneen kiitettävästi etenkin sähköpostin välityksellä. Alman ohjaus- ja kehittämissyhmässäkin tieto oli kulkenut hyvin ja johdonmukaisesti.

– – mä en osaa sanoa nyt sidosryhmistä tai kehittämissyhmistä mutta ohjausryhmän jäsenenä niin sit mä aattelen että, että myös siellä ryhmän kokouksissa on perusteellisesti infottu aina että missä mennään, mikä on tilanne, mitä on tehty, niinku kuuluuki, sehän kuuluukin, mutta se on hyvin tehty, mä oon, mä oon nimittäin, mun mielestä mä oon ihan tyytyväinen että kyllä ne on niinku selkeesti, selkeesti asiansa esittäny ja pakkohan se on niin toimia kun on tälläisestä rahoituksesta kysymys niin nehän on kaikki esitettävä ne asiat. (haastateltava 13)

Eräs toinenkin haastateltava mainitsi hankkeen rahoittajatahojen säännölliset kohtaamiset ja keskustelut tärkeäksi osaksi Alman sisäistä viestintää. Näissä kohtaamisissa oli voitu hyvinkin rehellisesti keskustella hankkeen onnistumisista, haasteista sekä rahoituksen tulevasta suuntaamisesta.

Sidosryhmillekin tietoa oli tullut riittämiin, ja se oli koettu hyödylliseksi. Kaksi haastateltavaa mainitsi erikseen myös Alma-hankkeen antamat materiaalit, joita oli voitu jakaa eteenpäin. Lisäksi eräs haastateltava toi esille tyytyväisyytensä aluekoordinaattorin järjestämiin paikallisiin yleisinfoihin. Kaiken kaikkiaan tiedonvälitys Alma-hankkeesta sidosryhmille oli mielletty ketteräksi ja siihen liittyi myös matala kynnyys kysyä asioista suoraan hankkeesta:

– – meille päin niinku tiedonkulku on ollu loistavaa. Sieltä tulee hyvinki säännöllisesti niinku materiaalia, uutiskirjeitä, tietoa asioista, koulutusta niinku etu- ja taka- ja jälkeiskäteen, ne on ollu aina hyviä se tiedotus niistä. – – Ihan henk. koht. viestintäki, täytyy nyt niinku seki, et siel on ihmisiä joilta saa heti sen vastauksen niinku mitä sitä pyytää. (haastateltava 2)

Eräs haastateltavista totesi, että Alman tiedotus on vuosien aikana ollut vaihtelevaa ja tiedotuskäytännöt ovat ajan mittaan muuttuneet. Haastateltava pohti tämän olleen melko paljon kiinni tiedotusvastuussa olleista henkilöistä. Kuitenkin haastateltava koki, että perusasioista on aina välitetty tietoa, mutta etenkin ulkoisen viestinnän taso on hieman vaihdellut. Sitä haastateltava piti hyvänä, että Alman internetsivuille on koottu kaikki seminaarimateriaalit. Tämä oli yksi tiedotuskäytäntö, joka syntyi hankkeessa. Uusiin tiedotuskäytäntöihin viittasi myös toinen haastateltava, joka koki Alman kotisivujen ja uutiskirjeen parantaneen hankkeen viestintää entisestään.

Parikin haastateltavaa pohti, ettei suuri yleisö ole Alman viestinnän prioriteetti, eikä hankkeen itsessään tarvitse välttämättä näkyä suurelle yleisölle – tärkeintä on, että hankkeen kehittämät palvelut näkyvät. Eräs haastateltava totesi, että kun sisäinen viestintä toimii hyvin, se edesauttaa myös ulkoista viestintää. Palveluohjaus levittää tietoa Alman kehittämistä palveluista myös varsinaisille asiakkaille eli maahanmuuttajille ja sitä myöten toimii myös maahanmuuttajien oma puskaradio. Toisaalta eräs toinen haastateltava iloitsi siitä, että Maahanmuuttajaneuvonnan kautta oli tehty avaus sosiaalisessa mediassa.

Mun mielestä kuitenkin tietysti neuvonnan kautta ollaan siellä Facebookissa läsnä ja mun mielestä just tää niinku tää somen käyttö ja sen mahdollisuuksien hyödyntäminen ni tietysti siinäkin voi aina tehdä enemmän, mutta mun mielest se on hyvä et siinä kuitenkin on tehty avauksia siihen liittyen että, et jotenki se on kuitenkin sitä nykyaikaa erityisesti nuorten kohdalla, oli ne maahanmuuttajia tai muita niin jotenki, sieltä niitä palveluita haetaan ja etsitään että, et jotenki se on kanssa varmaan semmonen ikuisuusaihe että sitä voi kehittää enemmän ja mieltää että miten, mikä ois järkevä somen kautta tuleva tieto ja palvelu sitte että. (haastateltava 11)

Tampereen Maahanmuuttajaneuvonta on ollut Facebookissa maaliskuusta 2010 saakka. Maaliskuussa 2014 Tampereen Maahanmuuttajaneuvonnan Facebook-sivulla oli noin 700 tykkääjää. Maahanmuuttajaneuvonta on varmasti näkynyt Alman kehittämistä palveluista eniten ulospäin, muutenkin kuin sosiaalisessa mediassa. Yksi haastateltava muisteli Maahanmuuttajaneuvonnasta olleen juttuja muun muassa Aamulehdessä, paikallisradiossa sekä ELY-keskuksen viestimissä. Lisäksi Maahanmuuttajaneuvontaa oli mainostettu maahanmuuttajille suunnatuissa julkaisuissa. Alma-hankkeen ja SPR:n Hämeen piirin yhteistyössä kehittämästä tandem-kielenopiskelusta juttua oli tehnyt myös STT, ja sitä myöten tietoa tandem-kielenopiskelun mallista oli levinnyt valtakunnallisestikin.

Kehitettävääkin Alman tiedotuksessa nähtiin. Yksi haastateltava ajatteli ulkoisessa viestinnässä olevan kehittämisen tarvetta erityisesti sen osalta, että hanke voisi markkinoida Maahanmuuttajaneuvonnan kautta ostettavia palveluita yrityksille. Toisaalta haastateltava pohti, ettei palveluiden markkinoiminen yrityksiin resurssien rajoissa välttämättä ole mahdollista, etenkin jos hankkeella ei muuten ole luontaisesti kosketuspintaa yrityksiin. Toinen haastateltava toivoi hankkeen nettisivuja kehitettävän asiakaslähtöisemmiksi ja kolmas ehdotti yhteisiä keskustelutilaisuuksia Aamulehden kanssa.

Yksi haastateltavista toivoi Alman koko imagon selkiyttämistä ja että hanke erottautuisi paremmin muista toimijoista. Haastateltava koki Alman tarjonnan runsaana, mutta samalla epäselvänä ja huonosti hahmottuvana.

– – sen pitäis sen brändin tai sen jotenkin olla niin selkeä, et käymättä siellä missään sivuilla, niin se jotenkin kirkastuu sulle tasan tarkkaan et mitä se tekee. Et sit sä voit hakee sitä lisätietoa tai jotaki et olikos se näin, mut et jotenki semmonen epämääräinen niinku, et ”se on täällä jossain”... Koska sit mä mietin sitä omaa työtä ajatellen, niin joutuu muutenki hakeen niin paljon sitä tietoa eri asioista, niin sitten jotenkin se semmonen, et haluais et joku asia ois jotenki niinku semmonen selkeä. – – Ehkä siin on vähän se että sitten se ei tuu myöskään itekään, kun se on epäselvä itselle, niin sitä ei tuu myöskään haettua sitä apua sieltä. Heillä on varmaan niinkun tarjota, mutta ei osaa kysyä eikä silleen, koska tota niin, se on niin semmonen möykky. (haastateltava 3)

Toisaalta eräs toinen haastateltava totesi Alman olevan jo ikään kuin käsite, jonka nimeen liitetään positiivisia asioita ja odotuksia, jotka hanke on myös hyvin täyttänyt.

6.7 Muut haastatteluista esille nousseet teemat

6.7.1 Alman mukanaolo valtakunnallisessa kehittämistyössä

Useampikin haastateltava näki merkityksellisenä Alma-hankkeen mukanaolon myös kotouttamisen valtakunnallisessa kehittämistyössä. Tähän työhön Alma on osallistunut pääasiassa TEM:n Alpo-hankkeen kautta. Esimerkiksi maaliskuussa 2013 Tampereella järjestettiin ensimmäinen valtakunnallinen omakielisten neuvojien tapaaminen yhteistyössä Alpo-hankkeen kanssa. Osallistujia oli ympäri Suomen, yhteensä 58 henkilöä. (ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke 2013b; 6). Alman projektipääl-

likkö Päivi Sinkkonen on myös ollut mukana kirjoittamassa maahanmuuttajien neuvonnan käsikirjaa yhdessä Tampereen Maahanmuuttajaneuvonnan koordinaattori Kristiina Teissin kanssa. *Oikeilla neuvoilla, oikeaan paikkaan. Suosituksia ja hyviä käytäntöjä maahanmuuttajien neuvonnan kehittämiseen.* on TEM:n Alpo-hankkeen julkaisu, joka ilmestyi alkuvuodesta 2014. Myös Tampereen alkukartoitusmalli on saanut Suomessa huomiota, ja sitä on käytetty esimerkkinä muilla paikkakunnilla. (Rasilainen 2014a.) Lisäksi Alma-hanketta on kuultu muun muassa valtakunnallisen kotouttamisen verkosto- ja informaatio-ohjauksen mallin laatimista varten (Hammar ym. 2012, 8).

Yksi haastateltava kuvasi, kuinka Alman työntekijät ovat päässeet vaikuttamaan muun muassa siihen, millaisiksi alkuvaiheen palvelut uuden kotouttamislain myötä muodostuvat, millä tavalla alkukartoituksia ryhdytään järjestämään ja millainen on maahanmuuttajille tarjottavan alkuinfopaketin sisältö. Työtä on tehty Alpo-tukirakenteen valtakunnallisissa työryhmissä.

Koska se on ollu, tää Alpo, Alpo-tukirakenne on tää ikäänkun kattohanke kaikille meillä tämmösillä, näille ympäri Suomea oleville hankkeille ja kaikista sitten on ollu eri työryhmissä mukana edustajat et ihan tämmöstä konkreettista työtä, joka ei sitten keskity siihen oman alueen asioihin vaan, vaan sillain et se sieltä sitten valuu tieteenki takaisin. (haastateltava 12)

Toinenkin haastateltava piti TEM:n tukirakennetta hyvänä sekä järkevänä kotouttamisen alueellisen ja valtakunnallisen kehittämisen kannalta. Haastateltavan mielestä oli hyvä, että tukirakenne oli kytkenyt alueellisen kehittämishankkeen toiminnan valtakunnalliseen työhön. Hänen mielestään Alpo oli antanut Alman työhön tukea ja yhteisiä linjoja sekä ehkäissyt sitä, ettei työ ole pelkästään alueellista, sirpaleista ja projektivetoista.

– – jotenki tuntuis että pitäis olla melkein edellytys että on aina tän tyyppinen vastaava tukirakenne ja koordinointi mikä niinku helpottaa just sitä ideoiden levittämistä ja juurruttamista ja me ollaan tavallaan hyödytty sitte siitä kun, kun on tuotettu jotain tiettyjä materiaaleja tai, tai mitä nyt ol-tukin, niiden tiettyjen, tähän Alpo-verkoston kuuluvien projektien kautta on sitten löydetty ne ja sitten pystytty, tavallaan me tarjoamaan jotain heille ja he meille ja jotenki semmosta ihan hyvää yhteistyötä ollu sinnekin suuntaan että. Et tavallaan et on niinku saanu paljon enemmän ku pelkästään Alman palvelut ja ideat, vaan niinku koko sen verkoston sitte. (haastateltava 11)

Kolmas haastateltava toivoi, että Alman tuottama materiaali säilyisi ja olisi käytettävissä maanlaajuisesti. Haastateltava näki, että Alman samoin kuin muiden Alpo-hankkeen

alueellisten osahankkeiden tuottamia tietoja ja käytäntöjä voitaisiin kerätä perusteilla olevan valtakunnallisen kotouttamisen osaamiskeskuksen tietopankkiin.

— et tää osaamiskeskus, joka on tarkoitus ens vuonna sinne työ- ja elinkeinoministeriön alle tulla, niin sit se keräis tämmösiä erilaisia hyviä käytänteitä näistä projekteista mitä nyt on valtakunnassa ja Alma yks, tuottanut tosi loistavaa materiaalia. Että sillain ois niinku tosi tärkeä että ne jäis sitte kaikkien käytettäväks Suomessa että niin sieltä vois niinku hakee, et jos joku aikoo pitää jostain asiasta nyt mitä täälläkin on niin, Maahanmuuttajat sosiaalipolitiikasta elinkeinopolitiikkaan -tyyppisiä ajatuksia, niin sieltä vois löytyä sitte puhujia ja myöskin sitten erilaisia muita sosiaali- ja terveydenhuollon niinkun asiantuntijoita niin siel olis pankissa sitten tietoutta kuka näistä asioista, asioita on niinku vieny eteen tai tehny paljon, pitkän työpäivän ja mahdollisesti tutkinu ja useinhan tääl on myöskin ollu ihan näitä yliopiston tutkijoita jotka on puhunu näistä asioista. Että sen tähden täältä varmasti tulee paljon jäämään semmosta niinkun, tästäkin hankkeesta sellasta mitä sinne pankkiin kannattaa laittaa eri tota aihioitten alle. (haastateltava 5)

6.7.2 Hanketoiminnan suhde kotouttamislakiin ja ELY-keskukseen

Kaksi haastateltavaa viittasi problematiikkaan, että kotouttamislain velvoitteita ikään kuin täytetään projektitoiminnoin ja ilmaisi toiveensa Alma-hankkeen toimintojen vakinaistamisesta. Haastateltavat tiedostivat valtion resurssipulan, mutta silti he toivoivat, että Alman toiminnasta pystyttäisiin edelleen luomaan vakinaisia palveluita ja rakenteita. Maahanmuuttajaneuvonnan vakinaistaminen mainittiin tässä mallikkaana esimerkkinä.

Että, et siinä mielessä, et voidaan toki niinkun miettiä että, et jos jotain hanketta pyöritetään vuosia ja vuosia, niin, niin millä tavalla nää asiat sitten hoituu alueellisesti. Että pitäskö niinkun miettiä jotain semmosia rakenteita tai, tai mihin, niinku jos edelleen jatkuvasti tarvitaan lisää resursseja hankkeen kautta joittenkin asioiden hoitamiseen niin, et niinku, onko se sen verran tehokkaampaa, auttaako se niin, siis monia, monia asioita viemään eteenpäin että siinä ois niinkun tarkoituksenmukaista miettiä jotain vakinaista rakennetta. — Et sehän on niinku hirveän hieno juttu ja eikä Suomessa kovin monessa paikassa että tässä hankkeessa on niinku yks, yks kuitenkin aika iso osa-alue pystytty vakinaistamaan. Mut et pystyykö sitten niinku mitään muuta tämmöstä siivua, vaikka nyt sieltä sitä aluekoordinaattoria, et jos esimerkiksi siellä alueella niinku tarvitaan tämmöstä toimintaa tai toimijaa niin, tota. (haastateltava 12)

Haastateltavat näkivät laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla ongelmia siinä, kuinka kotouttamistoimet maassamme on järjestetty. Toisen haastateltavan mielestä on jopa sääli, että kotouttamislakia noudatetaan Suomessa projektirahoilla. Haastateltavaa häiritsi ylipäättään se, että on tehty laki, jolle ei kuitenkaan ole taattu rahoitusta. Tähän haastateltava toivoikin valtiolta enemmän selkärankaa.

*Että, et jos kotouttamislaki, siis siel on semmonen pykälä jossa käy ilmi että lakia noudatetaan jos valtion, niinku valtion tulo- ja menoarvion puitteissa, eli noudatamme lakia jos meil on rahaa. Niin se on mun mielestä lainsäädännössä hankala asia. Tää nyt menee yli ehkä tän Alma-hankkeen senki, Alma-hankkeenkin, mut että, että mun mielestä valtion tulis niinkun taata vakinainen rahoitus sellasille, sellasille toiminnoille joista se tekee lakejakin. Esimerkiks kotouttamiselle. Ja silloin niinkun tietysti tämmöstä kehitystyötä kuten nyt Almaki tekee niin, niin tota sitä tarvitaan, mut että sit sen työn vakinaistaminen ja sen, sen niinku sen kotouttavan toiminnan vakinaistaminen ni se kuuluis olla siellä sitte niinkun valtion ja kuntien tulo- ja menoarvioissa. Että, et on, on vaikee kuvitella että, et saadaan toimintoja vakinaistettua laajemmassa määrin yleensä sosiaalirahaston hankkeissa jos ei ole mitään, mitään niinku mallia esimerkiksi nyt kotouttamisen valtionrahotuksesta. Et nää on kuitenkin uusia tehtäviä mitä kunnille on annettu viimeisen, tai siis vuonna yhdeksänkytuhdeksän niin, niin niin, eihän ne nyt siinä, siinä mieles enää uusia oo, mut tätä asiaa ei oo koko tänä aikana ratkastu, että miten tää rahoitus, rahoitusasia järjestyy et-
tä. (haastateltava 7)*

Saman haastateltavan mukaan ELY-keskus on siirtänyt Alma-hankkeelle tehtäviä, jotka olisivat ELY-keskuksen omalla vastuulla, mikäli hanketta ei olisi. Tällaisiksi tehtäviksi haastateltava mainitsi kuntayhteistyön sekä vastaanottovalmiuksien kehittämisen kunnissa koulutusten avulla.

– – ELY-keskuksen tulis järjestää näitä koulutuksia jos ei, jos ei olis Almaa jonka kautta sitte työtä kanavoidaan. Ja nyt sitten niin, tietysti ELY-keskuksen kannalta on vaikea ajatella että, että tota he ottais sen oman roolinsa vaikka kuntien kouluttajana, kun heilläkin on vähenevät resurssit. Mut jos kunnat ei halua tähän panostaa niin, niin niin se on, siin on omat haasteensa. (haastateltava 7)

Haastateltava näki ongelmallisena myös sen, että Alma hankkeena ikään kuin marssii ELY-keskuksen tahtiin. Hän oli kokenut, että kun ELY-keskuksella on rahaa, ELY-keskus tilaa kyseiseen rahoitukseen sopivan hankkeen tai hankkeen jatkokauden. Kuitenkin haastateltava painotti, että ESR-hankehakujen pitäisi olla vapaita uusille toimijoille, uusille ideoille ja uusien mallien kehittämiseksi. Haastateltavan mielestä tulisikin selvittää, onko niin, että joillekin projekteille kohdennetaan EU:n rahoitusta ilman jul-

kista hakua, ja jos näin on, kuinka kyseiset projektit valikoituvat ja kenen päätätäväl-
lassa hankkeiden jatkorahoitus on.

ESR-hanketoimintaan liittyvänä haasteena haastateltava näki myös vaatimuksen innova-
tiivisuudesta: hankkeen odotetaan aina olevan jollain tapaa uutta kehittävä, mutta haas-
tateltavan mielestä tämä ei saisi olla itseisarvo. Ennemmin tulisi satsata jo aiempien
innovaatioiden jatkojalostukseen ja niiden kunnolliseen resursointiin. Tästä haastatelta-
va mainitsi esimerkkinä suomen kielen koulutukset.

*Ja toinen on sitte tietysti aina se että, et Alma-hanke nyt ei oo kehittäny
kun, kun sitä sähköstä kurssikalenteria ja sitä hakupalvelua mut että se et-
tä, että jos meillä kehitetään alkukartotusta ja alkuhaastattelua mutta ei
anneta resurssia suomen kielen koulutukseen, niin sit me vaan saadaan
tietää mitä kaikkee ihmisten pitäis saada, mutta me ei, mutta me ei niinku
tarjota niille mahdollisuutta osallistua tähän yhteiskuntaan tasavertasina
niin kauan kun me ei tarjota sitä suomen kieltä joka tuutista. Et, se on, se
on kans semmonen asia ja se menee kans ohi tän, ehkä tän Alma-hankkeen
pelkästään ku Alma-hanke nyt vaan niinku laittaa niitä olemassa olevia
resursseja järjestykseen ja kalenteriin, mut että, että kun sitä tarvittas pal-
jon lisää. Ja sit tietysti kaikissa hankkeissa on aina se haaste että, että jo-
ka kerta pitäis olla jotain innovatiivista. Mutta kun me tiedetään jo että mi-
tä pitäis tehdä, meil ei oo vaan siihen rahaa, niin, niin ei se niinku keksi-
mällä uusia temppuja ni välttämättä asiat ei ratkee, mut jos siihen panos-
tettas mikä on jo keksitty joskus, niin se voi olla että moni asia olis hel-
pommin järjestyksessä jatkossa. (haastateltava 7)*

6.7.3 Työperusteisen maahanmuuton pientyöryhmä

Muuan haastateltavista mainitsi Sastamalaan perustetun työperusteisen maahanmuuton
pientyöryhmän maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluihin vaikuttaneena
käytäntönä. Haastateltava koki moniammatillisen pientyöryhmän työn merkittävänä ja
vaikuttavuuden välittömänä Sastamalassa sekä totesi, että malli olisi käyttökelpoinen
muissakin kunnissa, joissa tapahtuu kansainvälisiä rekrytointeja.

Kyseisen ryhmän koollekutsujana ja yhteistyötahona etenkin kunnan suuntaan on toimi-
nut Alman aluekoordinaattori Katariina Tcheuffa. Työperäisen maahanmuuton pientyö-
ryhmä päätettiin perustaa Sastamalan maahanmuuttotyöryhmän kokouksessa helmi-
kuussa 2013. Pientyöryhmän perustaminen oli tuolloin ajankohtaista, sillä Sastamalaan
odotettiin Tredean Kansainvälisen Osaamisen Palvelut- eli KOP-hankkeen avustuksella

saapuvaksi ryhmä espanjalaisia sairaanhoitajia kesän 2013 alussa. Heidän tuloonsa halettiin valmistautua kunnolla, joten työryhmän tarkoituksena oli kartoittaa saapuvien sairaanhoitajien palvelutarpeita ja välittää tietoa eri toimijoiden välillä. Toimijat ovat kutsuneet tätä tapausta Case Españaksi. (Tcheuffa 2014.)

Moniammatilliseen työryhmään ovat kuuluneet kaupungin henkilöstöpäällikkö, sosiaalityön palveluohjaaja, sairaanhoitaja, terveydenhoitaja, asuntosihteeri, varhaiskasvatuksen päällikkö, perusopetuksen johtava rehtori sekä KOP-hankkeen projektipäällikkö. Työryhmään on osallistunut myös projektikoordinaattori KOP-hankkeesta, samoin hankkeen espanjalainen harjoittelija. Myös Sastamalan Seudun Yrityspalvelu oli kerran edustettuna. Tcheuffan (2014) mukaan Case Españan kokemuksesta opittiin Sastamallassa paljon. Kokemus poiki myös lukuisia kehittämissuhteita työperäisen maahanmuuton kotouttamistyöhön eri hallinnonaloilla. (Tcheuffa 2014.) Myös haastateltava kuvaili moniammatillisen yhteistyön hedelmällisyyttä uusien tulokkaiden kotoutumisen edistämiseksi.

– – että jos tulee ulkomailta ja siin on niin monta kysymystä, pitää järjestää päivähoito ja koulu ja asunto, niin tavallaan niinku se yhteistyökuvi on järjestäminen ku kaikki riippuu kaikesta että, että tota varmaan niitä sisäisten prosessien niinku semmonen striimaus tai semmonen kuntoonlaittaminen. (haastateltava 11)

6.7.4 Alman apu kotouttamisohjelmatyössä

Eräs haastateltava toi hyvin avoimesti esiin tyytyväisyytensä ja kiitollisuutensa Alman apuun kunnan kotouttamisohjelmatyössä. Haastateltavalla oli haastattelutilanteessa mukanaan oman kuntansa sekä toisen kunnan yhteinen kotouttamisohjelma, jonka työstämisessä Alma oli auttanut. Haastateltava totesi Alman avun olleen merkittävä resurssi, sillä jos kotouttamisohjelman työstäminen olisi ollut pelkästään kunnan omilla harteilla ja oman työn lisänä, kotouttamisohjelma ei olisi valmistunut läheskään niin nopeasti kuin se nyt oli valmistunut.

– – kun tää asiakirja (kotouttamisohjelma) saatiin näin Alman kautta niinku, tää on niinkun, niinku oot huomannu mun puheesta että mä oon tästä niin onnellinen että se, ne on ollu tässä mukana. Eli ihan konkreettisesti työssä siellä, tuonu sitä tietoo ja keränny ne keskeiset ihmiset ja keränny sen, ne on esittäny hyviä ohjelmajohjia muilta, mitä me valitaan ja, ja mi-

tä pitää ottaa huomioon ja näin nää, kaikkee, ketä kannattaa olla mukana ja muuta niin, niin mun mielest se on ollu hirveen arvokasta. (haastateltava 13)

Haastateltava kertoi tarkemminkin Alman roolista kotouttamisohjelman tekemisessä. Kotouttamisohjelmatyö perustui kuntien yhteisen kotouttamistyöryhmän, Alman sekä ELY-keskuksen yhteistyöhön. Ryhmä oli käsitellyt muun muassa maahanmuuttajien koulutusta, sosiaali- ja terveystalvueluita, työllistymistä, kolmatta sektoria ja monialaista yhteistyötä. Ryhmä oli koottu eri hallinnonalojen edustajista molemmista kunnista. Haastateltava kuvaili työryhmän toimintaa aktiiviseksi ja jäsenten osallistumista innokkaaksi. Haastateltava oli erittäin tyytyväinen lopulliseen kotouttamisohjelmaan. Hän piti varsin hyvänä muun muassa tapaa, jolla keskeiset maahanmuuttoon liittyvät käsitteet oli ohjelmaan määritelty. Käytännössä kotouttamisohjelma oli aluekoordinaattori Katariina Tcheuffan kokoama.

Kotouttamistyöryhmää haastateltava piti sikäläkin merkittävänä, että siitä jäi kahden kunnan välille pysyvä yhteistyömalli. Haastateltava uskoi, että kotouttamistyöryhmä auttaa pitämään yllä kuntien eri hallinnonalojen valmiuksia maahanmuuttajien palveluihin liittyen ja ennen kaikkea vastaamaan tuleviin palvelutarpeisiin.

– ja kuitenkin sit tää on ihan niinkun merkittävä juttu, jossa on niinku kunnan ja kahden kunnan sisällä keskusteltu maahanmuuttajapalveluista ja suunniteltu tulevaakin vielä ja sovittu yhteisestä työryhmästä, joka vuosittain kartottaa tilanteen, ollaanko ajan tasalla ja miten palvelut on järjestetty ja onko nää, nää kaikki hommat hanskassa ni täällä on sovittu vielä tällasesta kuntien yhteistyöstäki, työryhmästä, kotouttamistyöryhmästä jossa on edustettuna kuntien, kahden kunnan kaikki merkittävät hallinnonalat, palvelut. (haastateltava 13)

6.7.5 TE-toimistouudistuksen vaikutus kotouttamistyön verkostoihin

Eräs haastateltavista viittasi vuoden 2013 alussa toteutuneeseen valtakunnalliseen TE-toimistouudistukseen. Uudistuksen myötä Pirkanmaan TE-toimiston tiettyjen toimipisteiden palvelutarjonta muuttui siten, että konttoreista oli saatavilla vain rajoitettuja TE-palveluita yhteistyössä tai yhteisissä tiloissa muiden toimijoiden kanssa toteutettuna (Saari 2013, 5). Omalla paikkakunnallaan haastateltava koki uudistuksen vaikeuttaneen paikallisen työvoimaviranomaisen tavoittamista. Haastateltava oli hyödyntänyt kontaktiaan paikalliseen työvoimaviranomaiseen markkinoidessaan oman organisaationsa pal-

veluita maahanmuuttajille. Käytännössä hän oli lähettänyt oman organisaationsa esitteitä työvoimaviranomaiselle ja pyytänyt tätä lähettämään tietoa eteenpäin maahanmuuttaja-asiakkaille. Haastateltava koki, että TE-toimistouudistuksen myötä paikallinen työvoimaviranomainen ei enää ollut tavoitettavissa entiseen tapaan.

Nyt tää on monimutkaistunut. Mä en voikaan enää lähettää paikallisille, mun täytyy lähettää joillekin tänne Tampereelle se, kolmannelle, neljännelle ihmiselle ja... (haastateltava 1)

Kyseiselle haastateltavalle verkostot olivat tärkeitä oman organisaation palveluiden markkinoinnissa, niistä tiedottamisessa sekä maahanmuuttajien tavoittamisessa. Hän näki hyvin tärkeänä lähikontaktin maahanmuuttajiin ja tässä mielessä harmitteli TE-toimiston palvelun etääntymistä. Hän toivoikin Alma-hankkeelta apua tiedon levittämiseen omaan palveluun liittyen.

Harmittaa kun toi TE-toimiston palvelu etääntyi, se hävisi jotenkin, johonkin ihmeelliseen pilveen hävisi, kun se aikasemmin oli mahdollista minun kommunikoida suoraan työvoimaneuvojien kanssa, jotka taas suoraan kommunikoivat oman maahanmuuttaja-asiakkaansa kanssa. Nyt se hävis niin kuin poks. – – Tässä tietysti aina toivoo, että Alma olisi apuna ja levittämässä sitä tietoa. (haastateltava 1)

6.7.6 Kolmas sektori kotouttamispalveluissa

Kolmannen sektorin osuutta kotouttamispalveluissa ei tässä opinnäytetyössä erityisesti tutkittu. Haastateltavista kolme edusti kolmatta sektoria, mutta nämä haastateltavat eivät haastatteluissa tuoneet aktiivisesti esille omien organisaatioidensa roolia tai tehtäviä kotouttamispalveluissa. Aihetta kuitenkin sivuttiin erinäisten haastatteluvastausten ohessa.

Eräs järjestöpuolta edustavista haastateltavista kuvaili Alma-hankkeen järjestämiä koulutuksia ja seminaareja hyödyllisiksi verkostoitumisen kannalta, mutta myös siksi, että koulutuksissa ja seminaareissa hän oli saanut käsityksen kotouttamistoimijoiden kentästä ja tehtävistä. Tämän myötä haastateltava oli pystynyt pohtimaan oman kolmannen sektorin organisaationsa roolia kotouttamistyössä.

Sama haastateltava näki Alman edesauttaneen myös kontaktien luomista kuntiin päin. Henkilö oli päässyt hankkeen kautta kuntiin esittelemään edustamansa järjestön toimintaa ja tekemään yhteistyötä kuntien kanssa. Haastateltava arveli, että Alman yksi tehtävä onkin ollut toimia välittävänä tahona kuntien ja kolmannen sektorin sekä kolmannen sektorin hankkeiden välillä.

Se on ehkä niinkun myös niinkun jotenkin ehkä se Alman yks tarkoitus olis niinkun ehkä enemmän, tai sillain et pystyy myös kertoon niinkun hankkeesta tai hankkeista jotka voi niinkun auttaa jossain kunnassa jossain asiassa ja niillon varmaan tähän vahva tietämys olemassa, muistakin kuin musta. – – Luulisin et niillon on tämmönen, erilaisia työkaluja, niinkun kolmatta sektoria työkaluna. (haastateltava 2)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Maahanmuuttoa Suomeen on ollut aina, mutta aktiivisen maahanmuuttopolitiikan ja -lainsäädännön näkökulmasta ilmiö on tuore ja kasvava. Näin ollen maahanmuuttoa ja kotoutumista edistävät yhteiskunnan rakenteetkin hakevat vielä muotoaan. Kotouttamisen pääroolissa ovat kunnat, joten niitä ei saa jättää tässä tehtävässä yksin. Kunnat työntekijöineen tarvitsevat tukea maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluohjaukseen (esim. Pietiläinen 2013, 20). Kotouttamistyötä ei voi sälyttää myöskään pelkästään kolmannen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan harteille, vaikka järjestöpuolella tehdäänkin merkittävää työtä maahanmuuton ja kotoutumisen tukemiseksi muun muassa rasisminvastaisen asennekasvatuksen osalta.

Kotouttamistyön rakenteiden muovaamisessa Alman kaltaiset alueellista maahanmuuttoa kehittävät hankkeet ovat perusteltuja. Vähäisemminkin maahanmuuton alueilla maahanmuuton ja kotouttamisen kehittämishankkeista vaikuttaa olleen hyötyä. Hankkeilla on saatettu onnistua luomaan sellaisia kotoutumista edistäviä palveluita, malleja ja valmiuksia, joita kunnissa ei välttämättä entuudestaan ole ollut lainkaan. Toisaalta pitää muistaa se, ettei maahanmuuttajien erityisyyttä asiakkaina tule kuitenkaan loputtomiin painottaa. Edelleenkin maahanmuuttajiin liittyvät kysymykset nähdään erityisinä tarpeina, joihin täytyy vastata erityispalveluina. Ihanteellisinta olisi, että kunnan eri sektoreita saataisiin mukaan kotouttamistyöhön ja ymmärrettäisiin kotoutumisen edistäminen osaksi toimijoiden omaa perustyötä, ei sinänsä erilliseksi, ylimääräiseksi työksi. (Osallisena Suomessa -hankkeen arviointiraportti 2013, 92, 105.)

Tämän opinnäytetyön yleisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että Alma-hanke on vaikuttanut erittäin myönteisesti maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluihin Pirkanmaalla. Alman roolina on ollut olla kotouttamistyön ja -lain viestinviejä, mutta samalla Alman luomat palvelut sekä verkostot ovat vieneet pirkanmaalaista maahanmuuttaja- ja kotouttamistyötä konkreettisesti eteenpäin hankkeen alusta asti. Alman kehittämiä ja tarjoamia palveluita tunnetaan hyvin ainakin hankkeen sidosryhmien eli maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden keskuudessa. Silti Alman palveluista tiedottaminen ja niiden markkinointi on tärkeää myös jatkossa niin maahanmuuttajille, maahanmuuttaja-asiakastyötä tekeville kuin kunnille sekä muille kotouttamistoimijoille.

Alma-hankkeen tärkeimmäksi tulokseksi ja sen myötä vaikuttavimmaksi yksittäiseksi palveluksi nousi omakielinen neuvontapiste, sen luominen ja vakinaistaminen Tampereen kaupungin toiminnaksi. Tämän opinnäytetyön tuloksista voi päätellä, että Maahanmuuttajaneuvonnalla on merkitystä maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen Pirkanmaalla laajemminkin, vaikka fyysisesti palvelu sijaitsee Tampereella. Monien muiden palveluiden, esimerkiksi kielikoulutusten sijainti Tampereella synnyttää joka tapauksessa asiointiliikennettä Pirkanmaan muista kunnista Tampereelle, joten seutukunnistakin Maahanmuuttajaneuvonnan palvelun saatavuus ja saavutettavuus on koettu kohtalaiseksi. Silti tässä raportissa tuli todetuksi, että Maahanmuuttajaneuvontaa pitäisi levittää muihinkin kuntiin, sillä palvelun saatavuus maakunnan reuna-alueille ei ole täysin ongelmaton. Keinoksi tähän esitettiin ensisijaisesti sähköisten neuvontapalvelujen kehittämistä. On kuitenkin muistettava, ettei sähköisillä palveluilla voi korvata kasvokkaista kontaktia.

Tutkimusta varten haastatellut eivät ylipäätään kokeneet suuria ongelmia hankkeen kehittämien ja tarjoamien palveluiden saatavuudessa. Erityisen hyväksi koettiin Alman sähköisten palveluiden saatavuus. Positiivista palautetta sai myös aluekoordinaattorikokeilu, jonka koettiin parantaneen Alman alueellista palvelua huomattavasti. Aluekoordinaattorin työ koettiin konkreettiseksi lisäresurssiksi kunnille.

Tutkimuksessa selvitettiin myös, millainen vaikutus Alman tarjoamalla Finnishcourses.fi-kurssihakupalvelulla on ollut maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen. Asiaa tutkittiin suomen kielen opintoihin ohjautumisen näkökulmasta. Maahanmuuttajien suomen kielen opintoihin ohjautumisessa Finnishcourses.fi-kurssihakupalvelun vaikutavuuden uskottiin muodostuvan hyväksi, kunhan kyseinen palvelu on toiminut Pirkanmaalla jonkin aikaa. Tätä opinnäytetyötä tehtäessä maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoilla ei ollut vielä paljon kokemuksia kurssihakupalvelun vaikutuksista maahanmuuttajien suomen kielen opintoihin ohjautumiseen. Silti kurssihakupalvelun arvioitiin parantaneen kurssitietojen saatavuutta niin maahanmuuttajille kuin maahanmuuttajien parissa työskenteleville työntekijöillekin. Toisaalta arvioinnissa nousi esille se huomio, että toimivan kurssikalenterin lisäksi maahanmuuttajille sekä koulutuksen järjestäjille tarvittaisiin nykyistä huomattavasti enemmän resursseja varsinaiseen suomen kielen koulutukseen.

Myös Maahanmuuttajaneuvonnalla tuntui olleen vaikutusta maahanmuuttajien suomen kielen opintoihin ohjautumiseen. Kyselyn vastaajista yli kaksi kolmasosaa oli ohjannut asiakkaitaan Maahanmuuttajaneuvontaan kysymään suomen kielen opiskelumahdollisuuksista. Valtaosalla vastaajilla ei tosin ollut tarkkoja tietoja siitä, olivatko asiakkaat hyötäneet saamistaan tiedoista suomen kielen opiskeluun liittyen.

Maahanmuuttajatyön asiantuntijoiden verkostojen sekä yhteistyön luojana ja ylläpitäjänä Almalla on ollut merkittävä rooli. Alman kautta kunnat ja muut kotouttamistyön toimijat kuten järjestöt, ovat voineet jakaa kokemuksia ja käytäntöjä. Kaikkien vuosien aikana Alma on koonnut yhteen pirkanmaalaisia maahanmuuttajatyön toimijoita ja auttanut rakentamaan keskustelua ja yhteistyötä heidän välilleen. Alma on tuonut yhteen paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen tason toimijoita. Tämän lisäksi hankkeen osalliset ovat halutessaan saaneet kosketusta myös kansainväliseen maahanmuuttajatyöhön, tästä osoituksena on muun muassa Alman yhteistyö Integration Net -hankkeen ja Eurocities-verkoston kanssa. Kuten eräs haastateltavista totesi:

Että tää ei oo pelkästään niinku, tää on jotenki tosi hienoa et täs on, täs on ihan tää ruohonjuuritaso ja sitte tää tavallaan alueellisten organisaatioitten ja kuntien taso ja, ja tota, sit tulee se kansainvälinen taso että, harva projekti niinkun näin hyvin onnistuu toimiin kaikilla tasoilla. (haastateltava 8)

Maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden osaamiseen Alma on vaikuttanut eniten uuden kotouttamislain osalta. Tietoa ja käytännönkin apua uuden kotouttamislain toimeenpanoon koettiin hankkeesta saadun paljon. Erityisen hyvänä nähtiin Alman apu kuntien kotouttamisohjelmien valmistamiseksi ja päivittämiseksi. Kotouttamisohjelmien arvioitiin myös lisänneen kuntien yhteistyötä. Pirkanmaan kuntien ja muiden verkostojen yhteistyössä Alman vaikutus on kaiken kaikkiaan ollut yhteen kokoava ja tiivistävä. Alma on saatellut alueen kotouttamistoimijoita yhteen ja luonut heille areenan moniammatilliseen ja poikkihallinnolliseen keskusteluun.

Vuosien 2012–2014 toiminnalle asetettuja tavoitteita Alma-hanke onnistui saavuttamaan osittain. Hanke onnistui tavoitteessa ottaa Pirkanmaalla käyttöön avoin, sähköinen kurssihakujärjestelmä. Alma-hanke ylläpitää Finnishcourses.fi-kurssihakupalvelua Pirkanmaalla toistaiseksi, mutta hankkeen jatkokaudella 2014–2015 tavoitteena on palvelun vakinaistaminen (Tampereen kaupunki 2013b; Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin kuvaus 2014). Alma pääsi tavoitteeseen myös viestinnän suhteen,

sillä hankkeen viestintä vaikutti tavoitaneen pirkanmaalaiset maahanmuuttajatyön toimijat varsin hyvin. Hyvin toiminut hankkeen sisäinen viestintä lienee edesauttanut sitä, että Alma-hankkeessa aiemmin kehitetyt hyvät käytännöt vaikuttivat levinneen Pirkanmaan kuntiin melko hyvin. Myös tavoite alkukartoituksen ja alkuinfon paikallisen osuuden käytöstä kaikissa Pirkanmaan kunnissa näytti toteutuneen hyvin ainakin hankekuntien osalta. Vuoden 2014 alussa Alma-hankkeen tiedossa oli, että maahanmuuttajille suunnatut ohjaus- ja neuvontapalvelut ovat käytössä kaikissa hanke- ja seutukunnissa. Ohjaus- ja neuvontapalveluista oli maininta myös niiden hankekuntien kotouttamisohjelmissa, joiden laatimiseen hanke oli osallistunut. Hankkeen mukaan Maahanmuuttajaneuvonnan palveluita oli myös markkinoitu Alman kunnissa aktiivisesti sekä maahanmuuttotyöryhmissä työntekijöille että erikielisissä infotilaisuuksissa kunnissa asuville maahanmuuttajille. (Rasilainen 2014b; 2014d.)

Jos ja kun Alman toiminnan vaikuttavuutta suhteuttaa hankkeen vuosien 2012–2014 tavoitteisiin, Almalle voi katsoa jääneen hieman kirimistä. Tämä on kuitenkin ymmärrettävää. Maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluiden sekä niiden yhdenmukaisuuden alueellinen kehittäminen on vaativaa ja hidasta johtuen muun muassa kotouttamistyön monitoimijaisuudesta sekä kuntien erilaisuudesta. Alueellisen maahanmuuttajatyön kehitystä ei välttämättä tapahdu vuodessa eikä kahdessa. Sen sijaan pitkäjänteinen kehittämistyö tuottaa parhaimmillaan tulosta sekä vakinaisia rakenteita maahanmuutto- ja kotouttamistyöhön. Näin kävi Maahanmuuttajaneuvonnan kohdalla: palvelua ryhdyttiin kehittämään Alma-hankkeessa vuonna 2008, ja toiminta vakinaistettiin vuoden 2013 alussa.

Tässä väliarvioinnissa toivottiinkin edelleen Alma-hankkeen toiminnan tai osien siitä vakinaistuvan pysyviksi rakenteiksi. Kuten muuan haastateltavista painotti, valtion tulisi taata vakinainen rahoitus sellaisille toiminnoille, joista on laissa säädetty – tässä tapauksessa siis kotouttamiselle. Kuten seuraava sitaatti osoittaa, saman problematiikan parissa on maahanmuuton kehittämishankkeissa painittu jo viime vuosikymmenellä:

Toisaalta jo olemassa olevista hankkeista voidaan päätellä, että ulkopuolinen rahoitus on merkittäväällä tavalla luonut pohjaa ja laajentanut olemassa olevaa toimintaa. Tämän pohjalta voi olettaa, että maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä ei ole riittävästi resursoitu normaalin budjetti- rahoituksen yhteydessä, vaan on jouduttu turvautumaan lyhytaikaiseen ja siten rakenteellisilta vaikutuksiltaan heikompaan toimintaan. Projektien

usein arvokkaatkin tulokset valuvat helposti hukkaan hankkeiden päätyttyä. (Ruhanen & Martikainen 2006, 69.)

Alman kohdalla näkyy hankkeen toiminnan tärkeys ja tarve. Tähän mennessä hankkeesta on kuitenkin kunnalliseen perustoimintaan onnistuttu kunnolla vakinaistamaan vain yksi palvelu eli Tampereen Maahanmuuttajaneuvonta. Vuosien ajan hanketta on jatkettu pätkissä. Eräs haastateltava kuvailikin tätä toiminnan ketjuttamista ”hankehelvetiksi”. Esimerkiksi Egeh (2012, 169) on todennut jatkuvuuden puutteen rahoituksessa olevan ongelma suomalaisessa kotouttamistyössä. Egeh (2012, 169) mukaan kotouttamisohjelmien jatkuva, luotettava rahoitus on tärkeää, jotta voidaan rakentaa uutta aikaisemman kehityksen ja menestyksen pohjalle sekä luoda kotouttamiseen pysyviä valmiuksia ja osaamista. Lopulta tällä voidaan olettaa olevan myönteinen vaikutus myös maahanmuuttajien kotoutumiseen. TEM:n alaisuuteen on perusteilla kotouttamisen osaamiskeskus, joten sikäli kotouttamistyöhön on luvassa vakinainen rakenne. Nähtäväksi kuitenkin jää, kuinka hyvin valtakunnallinen osaamiskeskus pystyy tukemaan kotouttamistoimijoita henkilökohtaisella, kunnallisella ja alueellisella tasolla.

Tutkimusta varten haastatellut maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijat esittivät Alma-hankkeelle useita kehittämissuhteita (liite 4). Suuri osa ehdotuksista liittyi maahanmuuttajataustaisten nuorten tukemiseen eri tavoin. Nuorisotakuun hengessä kyseiset ehdotukset ovatkin relevantteja. Myös Alma-hankkeen jatkokauden 2014–2015 toiminnan painotus on nuorissa maahanmuuttajissa. Kehittämissuhteissa nousi esiin myös kaksisuuntaisen kotoutumisen ja monikulttuurisen toiminnan edistäminen: ehdotettiin esimerkiksi maahanmuuttajatoimijoiden yhteisen kulttuuri- ja palvelukeskuksen perustamista Tampereelle.

Tässä opinnäytetyössä, etenkin haastatelluilta kerättyjen kehittämissuhteiden myötä, tuli esille myös se, että maahanmuuton ja maahanmuuttajien moninaisuus sekä maahanmuuttajat voimavarana tulisi kotouttamistoimijoidenkin pystyä näkemään entistä paremmin. Maahanmuuttajien osallisuutta ja toimijuutta tulisi edelleen lisätä myös Alma-hankkeen kautta, jottei heitä nähtäisi vain toiminnan kohteina. Tutkimusprosessin aikana joidenkin maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoiden diskursseissa oli havaittavissa hieman samanlaisia piirteitä kuin tässä seuraavassa sitaatissa kuvataan.

Häiritsevänä piirteenä raporttimme tuloksissa näkyy myös se, että maahanmuuttajista piiryy kuva ongelmallisiksi nähtyinä toiminnan kohteina, joita tarvitsee erikseen ohjastaa suomalaisen yhteiskunnan toimintaan.

Heidät nähdään resursseina oikeastaan vain toisten maahanmuuttajien opastajina ”talon tavoille” – esimerkiksi kulttuuritulkkeina. Hankekuvauksissa ja hyvissä käytännöissä ei juurikaan kyseenalaisteta olemassa olevan järjestelmän toimivuutta, vaan valtaosa toimenpiteistä kohdistuu maahanmuuttajiin, jotka pitäisi ”normalisoida työmarkkinakelpoisiksi” samalla tavoin kuin vammaiset, vajaakuntoiset, pitkäaikaistyöttömät, jne. Lisäksi huomattavan vähän on kiinnitetty huomiota yrittäjyyden tukemiseen ja laajempiin asennekampanjoihin. Toki osa tästä vaikutelmasta johtuu projektiretoriikasta ja siitä, että hankkeet kohdistuvat heikoimmassa asemassa oleviin ryhmiin. Siitä huolimatta maahanmuuttajien oman toimijuuden puute on todella huolestuttava piirre, etenkin jos tämä heijastaa myös yleisemmin projektitoimijoiden näkemystä toimintansa kohteesta. (Ruhanen & Martikainen 2006, 69.)

Huomionarvoista tässä väliarvioinnissa oli myös se, ettei kukaan kyselyyn tai haastatteluihin osallistuneista nostanut esille mielenterveyspalvelujen merkitystä maahanmuuttajien kotoutumisen tukemisessa. Kuitenkin myös alueellisen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämissyksikkö Alman yhtenä työntekijänä oli alun perin kehittäjäpsykologi. Hän työskenteli osana Tampereen kaupungin avomielenterveyspalvelujen maahanmuuttajien psykiatrasta poliklinikkaa. Kehittämissyksikköhankkeen loppuarvioinnissa koettiin psykologin mukanaolon lisänsen mielenterveystyön osaamista ja yhteydenpitoa niin Tampereella kuin alueellisestikin. (Alueellinen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämissyksikkö ALMA 2009, 4, 18, 26.)

Myös vuonna 2012 valmistuneen Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimuksen mukaan kotoutumisen tukemisessa tulisi kiinnittää huomiota mielenterveys- ja muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuteen sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistoimiin. Kyseisessä tutkimuksessa selvisi, että maahanmuuttajataustaiset saivat koko väestöä harvemmin tarvitsemiaan mielenterveyspalveluita, vaikka psyykinen oireilu oli maahanmuuttajataustaisilla huomattavasti yleisempää. (THL 2012.)

7.1 Eettiset näkökulmat ja luotettavuus

Kuten Mäkinen (2006, 146) toteaa, yksityisyyden suojeleminen ja kunnioittaminen on tutkijan velvollisuus. Vaikka tässä tutkimuksessa käytettiin runsaasti haastateltavien suoria lainauksia, tiedonantajien anonymiteetti pyrittiin säilyttämään. Esimerkiksi mahdolliset viittaukset haastateltavien taustaorganisaatioihin häivytettiin. Tiedonantajien

yksityisyyden varmistamiseksi tutkimusaineisto hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen. (Mäkinen 114, 81.)

Kuten Virtanen (2007, 25) toteaa, arvioinnin tekijä on aina vallankäyttäjä, joka voi arviointityönsä kautta vaikuttaa yhteiskunnalliseen toimintaan – tästä syystä arviointiprosessienkin tulisi aina olla mahdollisimman korkealaatuisia sekä hyvän tutkimustavan mukaisia. Tämän arvioinnin mielivaltaisuutta pyrittiin ehkäisemään siten, että arvioinnin johtopäätökset ja kehittämis ehdotukset perustuivat nimenomaan työtä varten kerättyyn empiiriseen aineistoon (Virtanen 2007, 16).

Hankkeen toiminnan arviointia oli ajallisesti vaikeaa rajata vain toimintaan vuodesta 2012 alkaen, koska Alma-hanke on toiminut jo useita vuosia ja useimmat sen vaikuttavimmiksi koetuista palveluista (esimerkiksi Maahanmuuttajaneuvonta) ovat peräisin jo hankkeen aiemmilta kausilta. Lisäksi opinnäytetyön tekijä koki vaikeaksi, käytännössä mahdottomaksi, hankkeen tahattomien vaikutusten sekä syyn ja vaikutusten välisen suhteen analysoinnin, jota olisi pitänyt tehdä, jotta tämän opinnäytetyön luotettavuus vaikutusten arviointina olisi ollut maksimaalinen. Enemmän olisi pitänyt pohtia sitäkin, olisiko Pirkanmaan alueellisen maahanmuuton kehittämisessä voitu saavuttaa samanlaisia tuloksia myös ilman Alma-hankkeen toimenpiteitä. (Virtanen 2007, 109–110.)

Määrällisen ja laadullisen tutkimusmenetelmän rinnakkaisella hyödyntämisellä opinnäytetyöhön tavoiteltiin luotettavuutta. Kahdesta erilaisesta aineistosta nousi esille samansuuntaisia havaintoja, joten menetelmätriangulaation voidaan katsoa lisänneen tutkimuksen luotettavuutta. Myös arvioinnin tukena käytetty hankkeen seuranta-aineisto oli luotettavaa ja monipuolista.

Opinnäytetyössä keskityttiin enimmäkseen viranomaistyönä tehtävään kotouttamiseen ja siksi opinnäytetyön informantitkin olivat maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoita. Tässä työssä korostuu siis kotouttamistoimijoiden näkökulma Pirkanmaan alueellisen maahanmuuton kehittämiseen. Alma-hankkeen tulevilla arvioinneilla, etenkin loppuarvioinnissa, onkin suositeltavaa huomioida myös kotoutujien näkökulma. Tällä tavalla saadaan toivottavasti hankkeen ensisijaisen asiakasryhmän oma ääni kuuluviin, vahvistetaan maahanmuuttajien osallisuutta sekä saadaan tulevaisuuden kehittämistyöhön ideoita kotoutujilta ja maahanmuuttajataustaisilta henkilöiltä itseltään.

Kyselyaineiston analyysin yhteydessä olisi pitänyt pyrkiä vastaajakadon selvittämiseen eli katoanalyysiin. Kyselyssä tuli merkittävä vastaajakato, sillä noin 59 prosenttia kyselyn vastaanottajista ei vastannut siihen. Vastaajakadon arvioinnissa olisi tullut selvittää muun muassa se, ketkä eivät vastanneet kyselyyn ja oliko kato systemaattista vai ei-systemaattista (Vilkkä 2007, 107). Vastaajakadon selvittäminen olisi kuitenkin ollut vaikeaa, sillä kyselyn vastaajilta ei kerätty lainkaan taustatietoja, joiden perusteella olisi voinut saada käsitystä siitä, millainen vastaajajoukko kyselyyn on osallistunut ja millainen joukko on jäänyt kyselyn ulkopuolelle. Kyselystä saatujen vastausten perusteella saattoi päätellä lähinnä, että suuri osa kyselyyn vastanneista maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijoista ei välttämättä tee suoraa asiakastyötä maahanmuuttajien parissa.

7.2 Mahdolliset jatkotutkimusaiheet

Mahdollinen jatkotutkimusaihe tämän opinnäytetyön pohjalta voisi olla, kuinka vuoden 2013 alussa tapahtunut TE-toimistouudistus on vaikuttanut maahanmuuttajien parissa tehtävään sosiaalityöhön sekä ylipäätään aikuissosiaalityöhön. Mielenkiintoinen ja etenkin kaksisuuntaisen kotoutumisen kannalta tärkeä tutkimusaihe olisi selvitys maahanmuuttajatoimijoiden kulttuuri- ja palvelukeskuksen tarpeesta Pirkanmaalla tai Tampereella.

LÄHTEET

ALMA – Alueellisen maahanmuuton kehittämishanke. 2011. Evaluaatioiltapäivä 14.3.2011, Työväenmuseo Werstas. Tampere: Tampereen kaupunki. Luettu 15.9.2013.
http://www.tampere.fi/material/attachments/a/5y6spObl3/Alman_evaluaatiotyopaja_140311.pdf

ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke. 2012. ESR-projektin väliraportti, raportointikausi 01.01.2012–30.06.2012. Tampere: Tampereen kaupunki.

ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke. 2013a. ESR-projektin väliraportti, raportointikausi 01.07.2012–31.12.2012. Tampere: Tampereen kaupunki.

ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke. 2013b. ESR-projektin väliraportti, raportointikausi 01.01.2013–30.06.2013. Tampere: Tampereen kaupunki.

ALMA – alueellisen maahanmuuton kehittämishanke. 2013c. Ohjausryhmän kokouspöytäkirja 27.8.2013. Tampere: Tampereen kaupunki.

Alpo-esittely. Suomeen muuttaneiden alkuvaiheen ohjaus ja osaamisen kehittäminen - tukirakenne. Powerpoint-tiedosto. Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettu 5.2.2014.
http://www.tem.fi/files/33595/Alpo_esittely_01012012.ppt

Alueellinen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämissyksikkö ALMA. 2009. Tampere ja seutukunta 7/2007–10/2009. Loppuraportti. Tampere: Tampereen kaupunki. Luettu 15.9.2013.
http://www.tampere.fi/material/attachments/a/5rg3nFYIT/Alman_loppuraportti_lokak2009.pdf

Alueellinen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämissyksikkö (ALMA) / Tampereen seutukunta. 2009. Toiminta vuonna 2008. Tampere: Tampereen kaupunki. Luettu 11.1.2014. <http://www.tampere.fi/tiedostot/5FbRLOOUp/almatk2008.pdf>

Asa, R. 2012. Vuosittainen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa koskeva raportti – Suomi. Helsinki: Euroopan muuttoliikeverkosto (EMN) & Maahanmuuttovirasto.

Asiakkaana maahanmuuttaja? Expertus-esite. Tampereen kaupunki. Luettu 6.3.2014.
http://www.tampere.fi/material/attachments/e/634EIfDXg/Expertus_esiteA5_update_091111.pdf

Berry, J. W. 1997. Immigration, acculturation and adaptation. *Applied psychology: An international review*. 46 (1), 5–68.

Dahler-Larsen, P. 2005. Vaikuttavuuden arviointi. Helsinki: Stakes.

Egeh, H. 2012. Kotouttamisen ja sopeutumisen parhaat käytänteet Kanadassa ja Suomessa. Teoksessa Hiltunen, S. (toim.) *Maahanmuuttajan matka suomalaiseen yhteiskuntaan*. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja B:42, 164–169.

EU:n rakennerahasto-ohjelmat. 2011. Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettu 11.1.2014.
http://www.rakennerahastot.fi/rakennerahastot/fi/02_eu_rr_ohjelmat/index.jsp

Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin kuvaus. 2014.
 RR-tietopalvelu -projektikuvaus S11123. Luettu 8.1.2014.
<https://www.eura2007.fi/rrtiepa/projekti.php?projektikoodi=S11123>

Hammar, S., Marjamäki, P., Petrovskaja, V., Leinonen, K., Anis, M., Laiho, K., Aalto-Siiro, M. & Komulainen, S. 2012. Esiselvitys valtakunnallisen kotouttamisen verkosto- ja informaatio-ohjauksen tarpeesta ja toteuttamisesta – ehdotus kotouttamisen osaamiskeskuksen perustamisesta. Raportti. Helsinki: Socca, pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.

Hankesuunnitelma. 2007. Alueellinen maahanmuuttaja-asiakastyön kehittämisyksikkö 7/2007–10/2009. Tampere: Tampereen kaupunki. Luettu 29.1.2014.
http://www.tampere.fi/tiedostot/5uGO4BL6N/maahanmuuttaja-asiakastyon_kehittamisyksikkosuunnitelma.pdf

Himanen, M. & Könönen J. 2010. Maahanmuuttopoliittinen sanasto. Helsinki: Into Kustannus.

Hiltunen, S. 2012. Monikulttuurisuus Euroopan reunamailla. Teoksessa Hiltunen, S. (toim.) Maahanmuuttajan matka suomalaiseen yhteiskuntaan. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja B:42, 8–19.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Kiiskinen N. & Palenius N. 2011. Työn rajalla -hankkeen väliarviointi. Hoitotyön koulutusohjelma. Laurea-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Kotoutumiskaari. Suomen Punainen Risti, RedNet. Luettu 18.12.2013.
<http://rednet.punainenristi.fi/sites/rednet.mearra.com/files/tiedostolataukset/kotoutumiskaari%20%28su%29.pdf>

KvantiMOTV. 2008. Frekvenssijakauma, keski- ja hajontaluvut – SPSS-harjoitus 1. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Päivitetty 19.2.2008. Luettu 5.2.2014.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/frekvenssi/harjoitus1.html>

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010. 1386/2010.

Maahanmuuton vuosikatsaus 2012. 2013. Sisäministeriö. Luettu 1.2.2014.
http://www.migri.fi/download/43811_43667_Maahanmuuton_tilastokatsaus2012_web.pdf?53ba823f82ded088

Maahanmuuttovirasto. 2014a. Keskeisiä maahanmuuttoon liittyviä termejä. Luettu 31.1.2014. http://www.migri.fi/medialle/sanasto#U_fi

Maahanmuuttovirasto. 2014b. Turvapaikka ja kansainvälinen suojelu. Luettu 2.2.2014.
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/paatos/turvapaikka_ja_kansainv%C3%A4linen_suojelu

Makkonen, T. & Koskenniemi, E. 2013. Muuttoliikkeen ja maahanmuuttajien aseman oikeudellinen sääntely. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 55–80.

Mattila, M. & Björklund, K. 2013. Tomaatteja, teollisuutta ja monikulttuurisuutta. Närpiön malli maahanmuuttajien kotouttamisessa. Siirtolaisinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen tutkimuksia nro 5. Turku: Siirtolaisinstituutti.

Mikkonen, A. 2005. Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kokemuksia kotouttamisohjelmasta. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 53–71.

Monitori-lehti. 2013. Kotouttamisen osaamiskeskus aloittaa vuoden 2014 alkupuolella. Helsinki: Sisäministeriö. Julkaistu 23.10.2013. Luettu 5.2.2014.
http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/monitori-lehti/1/0/kotouttamisen_osaamiskeskus_aloittaa_vuoden_2014_alkupuolella

Mähönen, T. & Jasinskaja-Lahti, I. 2013. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 247–261.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Mäkisalo-Ropponen, M. 2012. Tavoitteena kotoutuminen – Valtion kotouttamisohjelman 2012–2015 painopistealueita. Teoksessa Hiltunen, S. (toim.) Maahanmuuttajan matka suomalaisen yhteiskuntaan. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja B:42, 20–29.

Nyrhinen, M. Maahanmuuttajatyön pääkoordinaattori. 2014. Sähköpostiviesti. marja.nyrhinen@tampere.fi. Luettu/tulostettu 8.1.2014.

Oivo, T. 2013. Esipuhe. Teoksessa Ramboll Management Consulting. Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013. TEM raportteja 38/2013. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 1.

Osallisena Suomessa -hankkeen arviointiraportti. 2013. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, konserni 29/2013. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Pehkonen, A. 2006. Maahanmuuttajan kotikunta. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut, nro 52.

Pietiläinen, R. (toim.) 2013. Kemi kansainvälistyy ja kemiläiset sen mukana – vaikka vähän hitaammin. Silmu -maahanmuuttajien kotoutumisprojektin loppuarviointi. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 11/2013. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.

Pirkanmaan ELY-keskus. 2013. Pirkanmaan väestö ja ulkomaalaiset 31.12.2012 Tilastokeskuksen ja Väestörekisterikeskuksen tietojärjestelmien mukaan. Powerpoint-tiedosto. Luettu 28.1.2014.

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. 2012. Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi. Päivitetty 24.7.2012. Luettu 15.9.2013.
<http://www.sosiaalikollega.fi/aluuetieto/alueellista%20tietoa/asiantuntijuus/sostyonvaik>

Puuronen, V. 2011. Rasistinen Suomi. Helsinki: Gaudeamus.

Pöyhönen, S. & Tarnanen, M. & Vehviläinen, E-M. & Virtanen, A. & Pihlaja, L. 2010. Osallisena Suomessa. Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Suomen kulttuuri-rahasto.

Rajavaara, M. 2007. Vaikuttavuusyhdistys. Sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutusten todentamiseen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 84. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Rasilainen, L. Projektikoordinaattori. 2013a. Sähköpostiviesti. lilli.rasilainen@tampere.fi. Luettu 13.9.2013.

Rasilainen, L. Projektikoordinaattori. 2013b. Sähköpostiviesti. lilli.rasilainen@tampere.fi. Luettu 20.9.2013.

Rasilainen, L. Projektikoordinaattori. 2014a. Sähköpostiviesti. lilli.rasilainen@tampere.fi. Luettu 10.1.2014.

Rasilainen, L. Projektikoordinaattori. 2014b. Sähköpostiviesti. lilli.rasilainen@tampere.fi. Luettu 10.1.2014.

Rasilainen, L. Projektikoordinaattori. 2014c. Sähköpostiviesti. lilli.rasilainen@tampere.fi. Luettu 13.2.2014.

Rasilainen, L. Projektikoordinaattori. 2014d. Sähköpostiviesti. lilli.rasilainen@tampere.fi. Luettu 11.3.2014.

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Robson, C. 2002. Real world research. Second edition. Blackwell Publishing.

Ruhanen, M. & Martikainen, T. 2006. Maahanmuuttajaprojektit: hankkeet ja hyvät käytännöt. Katsauksia E 22/2006. Helsinki: Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammerpaino Oy.

Saari, R. 2013. Pirkanmaan TE-toimiston uusi palvelumalli. Pirkanmaan TE-toimisto. Luettu 3.2.2014. http://www.tampere.fi/material/attachments/p/6Di7V2xXd/Pirkanmaan_TE-toimiston_uusi_palvelumalli.pdf

Saukkonen, P. 2013. Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 81–97.

Sisäministeriö. 2011. Maahanmuuttoasioihin merkittäviä muutoksia hallituskauden aikana. Julkaistu 8.4.2011. Luettu 18.12.2013. http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/monitorilehti/lainsaadanto/1/0/maahanmuuttoasioihin_merkittavia_muutoksia_hallituskauden_aikana

Sisäministeriö. 2013a. Ensi vuoden pakolaiskiintiössä otetaan vastaan 500 syyrialaispakolaista. Julkaistu 30.10.2013. Luettu 2.2.2014. http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/1/1/ensi_vuoden_pakolaiskiintiossa_otetaan_vastaan_500_syyrialaispakolaista

Sisäministeriö. 2013b. Valtioneuvoston periaatepäätös Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiasta. Luettu 2.2.2014. http://www.intermin.fi/download/44618_Maahanmuuton_tulevaisuus_2020_.pdf

Sisäministeriö. 2014a. Kiintiöpakolaispolitiikka. Luettu 2.2.2014. http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/pakolaiset_ja_turvapaikanhakijat/kiintiopakolaispolitiikka

Sisäministeriö. 2014b. Kotoutuminen. Luettu 2.2.2014. <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/kotoutuminen>

Sisäministeriö. 2014c. Maahanmuutto ja maahanmuuttopolitiikka. Luettu 31.1.2014. <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto>

Sisäministeriö. 2014d. Maahanmuuttopolitiikka. Luettu 31.1.2014. <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>

Sisäministeriö. 2014e. Pakolaiset ja turvapaikanhakijat. Luettu 2.2.2014. http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/pakolaiset_ja_turvapaikanhakijat

Suomen Kuntaliitto. 2014. Monikulttuurisuus ja maahanmuutto. Luettu 1.2.2014. <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/aek/maahanmuutto/Sivut/default.aspx>

Suomen sosiaalipsykologit ry. 2012. Integraatio ja monikulttuurisuuden ideologia. Julkaistu 7.5.2012. Luettu 2.2.2014. <http://www.sosiaalipsykologit.fi/tutkimus/tieteen-kentalta/?x345445=345609>

Suomen virallinen tilasto. 2013. Väestörakenne. Kansalaisuus iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990–2012. Päivitetty 22.3.2013. Luettu 3.2.2014. <http://stat.fi/til/vaerak/tau.html>

Tampereen kaupunki. 2012. Maahanmuuttajaneuvonta vakiintuu Tampereen kaupungin pysyväksi palveluksi. Päivitetty 3.12.2012. Luettu 5.2.2014. <http://www.tampere.fi/tampereinfo/viestinta/tiedotteet/2012/6CdQEJrjrw.html>

Tampereen kaupunki. 2013a. Alueellisen maahanmuuton kehittämishanke ALMA. Päivitetty 26.9.2013. Luettu 30.12.2013. <http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/maahanmuuttajat/alma.html>

Tampereen kaupunki. 2013b. Sopiva suomen kielen kurssi muutamalla klikkauksella. Päivitetty 13.8.2013. Luettu 5.2.2014. <http://www.tampere.fi/tampereinfo/viestinta/tiedotteet/2013/6IpxsRA1k.html>

Tampereen kaupunki. 2014. Maahanmuuttajainfo. Päivitetty 4.2.2014. Luettu 5.2.2014.
<http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/maahanmuuttajat/neuvonta.html>

Tampereen Maahanmuuttajaneuvonta. 2013a. Infotilaisuus maahanmuuttajille suomen kielen kursseista. Päivitetty 12.11.2013. Luettu 6.3.2014.
<https://www.facebook.com/notes/tampereen-maahanmuuttajaneuvonta/infotilaisuus-maahanmuuttajille-suomen-kielen-kursseista/676306442402646>

Tampereen Maahanmuuttajaneuvonta. 2013b. Mistä nuorelle ammatti? Päivitetty 12.11.2013. Luettu 6.3.2014. <https://www.facebook.com/notes/tampereen-maahanmuuttajaneuvonta/mista-nuorelle-ammatti/676303909069566>

Tcheuffa, K. Projektikoordinaattori. 2014. Sähköpostiviesti. katriina.tcheuffa@tampere.fi. Luettu 8.1.2014.

THL. 2012. Kansallinen tutkimus: maahanmuuttajien elämänlaatu on hyvä, mutta tukea tarvitaan. Julkaistu 29.11.2012. Luettu 31.1.2014.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tiedote?id=31957

THL. 2013. Aikuissosiaalityön vaikuttavuuteen liittyviä käsitteitä. Luettu 22.9.2013.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/aikuissosiaalityon_vaikuttavuus/tutkittua/kasitteita

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2013a. Kotouttamisen hallinto ja toimijat. Luettu 5.2.2014.
https://www.tem.fi/tyo/maahanmuuttajien_kotouttaminen/kotouttamisen_hallinto_ja_toimijat

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2013b. Kotouttamisen kehittämishankkeet. Luettu 5.2.2014. https://www.tem.fi/tyo/maahanmuuttajien_kotouttaminen/kotouttamisen_kehittamishankkeet

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2013c. Kotouttamisen seuranta. Luettu 5.2.2014.
https://www.tem.fi/tyo/maahanmuuttajien_kotouttaminen/kotouttamisen_seuranta

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2014a. Alpo – Suomeen muuttaneiden alkuvaiheen ohjaus ja osaamisen kehittäminen -tukirakenne. Luettu 4.2.2014.
http://www.tem.fi/tyo/maahanmuuttajien_kotouttaminen/kotouttamisen_kehittamishankkeet/alpo-hanke

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2014b. Kotouttamispalvelut. Luettu 4.2.2014.
https://www.tem.fi/tyo/maahanmuuttajien_kotouttaminen/kotouttamispalvelut

Työperusteisen maahanmuuton sanasto. 2010. Mikkeli: Etelä-Savon ELY-keskus.

Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2012. 2013. Helsinki: Tilastokeskus.

Uutiskirje Alma toukokuu 2013. 2013. Alma-hanke. Luettu/tulostettu 30.8.2013.

Valtakari, M., Arnkil R., Riipinen T. & Kesä, M. 2011. Alueellisen koheesio- ja kilpailukykyohjelman (KOKO) väliarviointi 30.11.2011. Tempo Economics Oy. Luettu 15.9.2013. http://www.tem.fi/files/31397/KOKO_valiarviointi.pdf

Valtioneuvosto. 2008. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta. Helsinki: Valtioneuvosto.

Valtion kotouttamisohjelma. Hallituksen painopisteet vuosille 2012–2015. 2012. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettu 18.12.2013. http://www.tem.fi/files/34181/TEMjul_27_2012_web.pdf

Valtioneuvoston asetus kotoutumisen edistämiseen liittyvästä alkukartoituksesta 570/2011.

Valtion talousarvioesitys 2014. 2013. 03. Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen (siirtomääräraha 2v). Luettu 5.2.2014. <http://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2014&lang=fi&maindoc=/2014/tae/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&id=/2014/tae/hallituksenEsitys/YksityiskohtaisetPerustelut/32/70/03/03.html>

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virtanen, P. & Tonttila, J. 2005. Palvelujärjestelmä toimivaksi. Seutukunnallisten kehittämishankkeiden ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän kehittämiskokeilujen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:7. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Virtanen, P. 2007. Arviointi – arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita.

Väestöliitto. 2014. Maahanmuuttajien määrä. Luettu 1.2.2014. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/

LIITTEET

Liite 1. Alman Suunta 2012–2014 -työkalu

Lähde: Alma-hanke/Tampereen kaupunki. Tampere.

ALMA: Suunta 2012-2014

TARVE: Maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palvelujen kehittäminen			
PÄÄMÄÄRÄ: Kuntien maahanmuuttajille tarjoamat yhtenäiset palvelut sekä vertailukelpoiset ja helposti saavutettavat suomen kielen koulutus ja kotoutuskoulutukset Pirkanmaalla.			
TAVOITE 1 : Alkukartoitus ja alkufinon paikallinen osuus ovat käytössä kaikissa Pirkanmaan kunnissa	TAVOITE 2 : Maahanmuuttajille suunnatut ohjaus- ja neuvontapalvelut ovat käytössä kaikissa kunnissa/on osoitettu taho josta palveluita saa	TAVOITE 3 : Pirkanmaalla on käytössä avoin sähköinen kurssihakujärjestelmä, jonka kurssikuvaukset ovat yhteneväiset ja jota kouluttajat itse päivittävät	TAVOITE 4: ALMA-hankkeessa aiemmin kehitetyt hyvät käytännöt ovat levinneet ja juurtuneet Pirkanmaan kuntiin, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti ja viestintä tavoittaa pirkanmaalaiset toimijat
KEINO: <ul style="list-style-type: none"> Tiedotetaan laajasti sekä maahanmuuttajia että viranomaisia alkukartoituksesta Tiedotetaan Tampereella ja muissa kunnissa jo käytössä olevista alkukartoitusmalleista Kehitetään edelleen alkuhaastatteluja ja alkukartoitusmalleja valtakunnallisia kehityssuuntia seuraten Koulutetaan kuntien työntekijöitä alkukartoituksen käyttöön 	KEINO: <ul style="list-style-type: none"> Omakielisen ohjauksen ja neuvonnan markkinointi, levittämisen ja pilotointi Pirkanmaan kunnissa Etäohjauksen kehittäminen maahanmuuttajien neuvontaan 	KEINO: <ul style="list-style-type: none"> Otetaan Pirkanmaalla käyttöön Infopankin kehittämä sähköinen alusta ja jatkojalostetaan se vastaamaan Pirkanmaan tarpeita avoimena verkkoalustana Koulutetaan oppilaitosten/kouluttajatahojen henkilökuntaa käyttämään sähköistä kurssihakujärjestelmää Koulutetaan oppilaitosten jne edustajat käyttämään yhtenäisiä taitotasoja kurssien kuvauksissa ja sisällöissä Luodaan aktiivinen oppilaitos/kouluttajaverkosto 	KEINO: <ul style="list-style-type: none"> Pilotoidaan maahanmuuttajakoordinaattori-mallia Etelä/Lounais –Pirkanmaalla Tiedon levittäminen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa Uutiskirjeen luominen
PROSESSI: <ul style="list-style-type: none"> Tiedottaminen, kouluttaminen, opetus 	PROSESSI: <ul style="list-style-type: none"> Kuntayhteistyön laajentaminen Hyvien käytäntöjen vakiinnuttaminen Yhteistyösuhteiden lisääminen 	PROSESSI: <ul style="list-style-type: none"> Koulutusten suunnittelu, toteutus ja implementointi Verkostotyö Yhteistyöprosessi Infopankin kanssa avoimen sähköisen alustan käyttöönoton mahdollistamiseksi Pirkanmaan laajuisesti 	PROSESSI: <ul style="list-style-type: none"> Kuntayhteistyön laajentaminen ja tavoitteellistaminen Hyvien käytäntöjen vakiinnuttaminen Yhteistyösuhteiden lisääminen
TEHTÄVÄT: <ul style="list-style-type: none"> Kuntien edustajien kokoaminen työryhmäksi Tehokas tiedottaminen; tiedote, sähköinen markkinointi, tiedotuslataukset Palveluntuottajien, alkukartoittajien ja alkuhaastatteluja tekevien kouluttaminen Kuntien työntekijöiden kouluttaminen ja koulutuslatausten järjestäminen Valtakunnallisiin koulutuslatauksiin osallistuminen Erialaisten alkukartoituskäytäntöjen vertailu yhteistyö Soccan/TEM:n kanssa sähköisten alkuvaiheen vastaanoton palvelujen kehittämiseksi 	TEHTÄVÄT: <ul style="list-style-type: none"> Uusien kuntien mukaan saaminen Etäyhteyksien ja palvelujen luominen yhteistyössä maahanmuuttajien neuvontapisteiden kanssa Neuvontapalvelujen markkinointi Omakielisten palvelujen tuoteistaminen Yhteistyö Tredean Kansainvälisen osaamisen palvelut-hankkeen kanssa 	TEHTÄVÄT: <ul style="list-style-type: none"> Oppilaitoskohtaiset yhteydenotot ja palaverit Koulutus- ja seminaaripäivien järjestäminen Kurssikuvauksen vertailu ja yhtenäistämisen Opistojen ja koulutusentiteettien henkilökunnan kouluttaminen Yhteistyö Kansalaisopistojen liiton hankkeiden kanssa Yhteistyö Työministeriön/Soccan Maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton sähköisten palvelujen kehittäminen –hankkeen kanssa 	TEHTÄVÄT: <ul style="list-style-type: none"> Sopimuksen laatiminen kuntien kesken Etelä/Lounais-Pirkanmaan kuntien yhteistyösopimuksen tekeminen koskien maahanmuuttajakoordinaattorin palkkua ja toimenkuvaa Yhteistyö Tampereen kesäyliopiston Integration Net-projektin kanssa (etsitään eurooppalaisen yhteistyön kautta hyviä käytänteitä ja uusia ratkaisuja Pirkanmaan maaseutukuntien työperäisen maahanmuuton ja kotouttamispalveluiden kehittämiseen) Yhteistyö Intercities ja Metropolis 2013 konferenssin kanssa
TUOTOKSET: <ul style="list-style-type: none"> Ajantasainen infomateriaali sähköisesti ja kohdennetusti myös painettuna Alkuhaastattelun lomakepohja Alkukartoitusprosessin kuvaus 	TUOTOKSET: <ul style="list-style-type: none"> Etäyhteyksipalvelut Omakielisten palvelujen käyttö kunnissa 	TUOTOKSET: <ul style="list-style-type: none"> Avoin sähköinen alusta joka on kaikkien pirkanmaalaisien kouluttajien ja oppilaitosten käytössä 	TUOTOKSET <ul style="list-style-type: none"> Etelä/Lounais- Pirkanmaan maahanmuuttajakoordinaattorin palvelut
TULOKSET: <ul style="list-style-type: none"> Maahanmuuttajat saavat kotoutumiseen tarvitsemansa tiedot ja tuen asuinpaikkakunnaltaan heti maahanmuuton alkuvaiheessa Alkukartoitus on käytössä kaikissa kunnissa Maahanmuuttajat kotoutuvat tulevaisuudessa ts löytävät työ- tai koulutuspaikan ja oppivat suomen kielen nopeasti 	TULOKSET: <ul style="list-style-type: none"> Maahanmuuttajat saavat kunnan muutettuaan lain edellyttämään ohjausta ja neuvontaa ja kotoutuminen pääsee nopeasti alkuun Kuntien työntekijät osaavat käyttää omakielistä ohjausta ja neuvontaa Kaikkissa Pirkanmaan kunnissa saa yhdenvertaista alkuvaiheen ohjausta 	TULOKSET: <ul style="list-style-type: none"> Pirkanmaan kattava ajantasainen koulutuskalenteri on käytössä Koulutukset ovat vertailukelpoisia ja opetussuunnitelmasuosittelun mukaisia Suomenkielen opintoihin ohjautuminen on sujuvaa ja opiskelijat löytävät tasoonsa ja tavoitteisiinsa sopivan koulutuksen Maahanmuuttajien suomen kielen oppiminen nopeutuu ja tehostuu 	TULOKSET: <ul style="list-style-type: none"> Hyvät käytännöt niin maahanmuuttajien neuvonnassa, alkukartoituksissa kuin maahanmuuttajatyön koordinaattorin työnkuvassakin ovat levinneet sekä valtakunnallisesti että kansainvälisesti Maahanmuuttajat saavat Pirkanmaalla ajantasaisia ja oikeaa tietoa sekä opiskelumahdollisuuksista että kunnallisista palveluista.
INDIKAATTORI: <p>Kuntien määrä joissa alkukartoitukset ovat käytössä ja joissa alkufinon paikallinen osuus on tehty</p>	INDIKAATTORI: <p>Kuntien määrä joissa ohjaus- ja neuvontapalvelut on organisoitu joko etä- tai lähipalveluna</p>	INDIKAATTORI: <p>Avoin, sähköinen koulutuskalenteri on käytössä ja koulutusentiteetit päivittävät sitä omatoimisesti</p>	INDIKAATTORI: <p>Maahanmuuttajien neuvonta on vakinaistettu, uutiskirje ilmestyy neljä kertaa vuodessa ja maahanmuuttajatyön koordinaattorin toimi on pysyvä.</p>

ALMA-hanke 1.11.2012 –30.6.2014:

Henkilökunta:

Projektipäällikkö; tiedottaminen, projektinhallinta, TEM ja ELY-yhteistyö, kv-yhteistyö

Kolme koordinaattoria

- Etelä/Lounais-Pirkanmaan kuntakoordinaattori; alueelliset palvelut

- Oppilaitos/kouluttajayhteistyöstä ja kurssikuvauksista vastaava koordinaattori

- Alkukartoituksen kehittämisestä, hyvien käytäntöjen levittämisestä ja sähköisistä palveluista vastaava koordinaattori

Liite 2. Alman sidosryhmille lähetetty kyselylomake

Lähde: Alma-hanke/Tampereen kaupunki. Tampere.

1 (5)

ALMA – Alueellisen maahanmuuton kehittämishanke - väliarviointi

Hyvä yhteistyökumppani,

Alma-projekti on vuodesta 2009 lähtien kehittänyt Pirkanmaan kuntien maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanottoa, kuntien yhteistyötä ja Tampereella toimivaa maahanmuuttajaneuvontaa. Tämän vuoden alussa maahanmuuttajaneuvonta vakinaistui Tampereen kaupungin pysyväksi toiminnaksi, mutta projektin kehittämistyö jatkuu.

Nyt on aika jälleen arvioida hankkeen toimintaa ja tarkastella sitä, miten olemme saavuttaneet aikaisempia tavoitteitamme. Toivomme vastauksia yhteistyökumppaneiltamme, eli juuri sinun vastauksesi on meille arvokas. Sen myötä voimme arvioida miten olemme työssämme onnistuneet ja miten voisimme yhä kehittää toimintaamme. Kiitos vastauksestasi!

Maahanmuuttajaneuvonta

Oletko ohjannut asiakkaitasi maahanmuuttajaneuvontaan?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

Kuinka monta kertaa viimeisen vuoden aikana olet ohjannut asiakkaitasi maahanmuuttajaneuvontaan?

- 1-3
- Valitse** 4-6
- 7 tai enemmän

Oletko itse vierailnut maahanmuuttajaneuvonnassa?

- Kyllä
- En

Tiedetäänkö kunnassasi/organisaatiossasi maahanmuuttajaneuvonnan palveluista?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Oletko ohjannut asiakkaitasi teemallisiin infotilaisuuksiin?

- Kyllä
- En

(jatkuu)

Saivatko asiakkaasi tarpeellista tietoa infotilaisuudessa?

2 (5)

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Arvioi maahanmuuttajaneuvonnan palveluita.

	Erittäin hyvä	Hyvä	Huono	Erittäin huono	En osaa sanoa
Neuvojen asiantuntemus					
Asiakaspalvelun laatu					
Palvelujen saatavuus					
Kielivalikoima					
Tilojen toimivuus					
Sijainti					
Tiedotuksen riittävyys (esim. aikataulumuutokset)					
Monikielinen materiaali					

Suomen kielen opintoihin ohjautuminen

Oletko ohjannut asiakkaitasi maahanmuuttajaneuvontaan kysymään suomen kielen opiskelumahdollisuuksista?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Jos vastasit edelliseen kysymykseen ei, siirry suoraan seuraavaan kysymykseen. Jos vastasit kyllä, ovatko asiakkaasi hyötynet saamistaan tiedoista suomen kielen opiskelumahdollisuuksiin liittyen?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Alma-projekti on koonnut tietoa nettisivuilleen omaehtoisista, ei-työvoimapolitiittisista suomen kielen koulutuksista. Oletko käyttänyt kyseistä kursikalenteria?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Jos olet käyttänyt kalenteria, oletko ollut siihen tyytyväinen?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Onko mielestäsi suomen kielen omaehtoisen koulutuksen yhteinen sähköinen koulutuskalenteri Pirkanmaalla tarpeellinen?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

(jatkuu)

Alkukartoitus

3 (5)

Oletko saanut Alma-projektin kautta tarpeeksi tietoa alkukartoituksesta?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Onko kunnassasi käytössä alkukartoitus?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Käytetäänkö kunnassasi Alma-projektin kehittämää Tampereen alkuhaastattelumallia?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Arvioi Alma-projektin tarjoamaa alkukartoituskoulutusta ja tiedottamista.

	Erittäin hyvä	Hyvä	Huono	Erittäin huono	En osaa sanoa
Tiedotus alkukartoituksesta					
Alkukartoituskoulutuksen laatu					
Alkukartoituskoulutuksen määrä					
Alman kehittämä alkuhaastattelulomake					

Työntekijöiden osaamisen kehittäminen

Onko Alma-projekti mielestäsi tarjonnut tarpeeksi koulutusta, konsultaatiota ja tukea?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Mistä aiheesta olisit kaivannut lisää koulutusta?

(jatkuu)

Oletko saanut Alma-projektin kautta tietoa maahanmuuttotyön hyvistä käytännöistä?

	Paljon	Jonkin verran	En lainkaan	En osaa sanoa
Paikallistason tieto				
Maakunnallistason tieto				
Valtakunnallinen tieto				
Kansainvälinen tieto				

Kuinka paljon olet saanut Alma-projektin kautta tietoa maahanmuuttotyön hyvistä käytännöistä?

	Paljon	Jonkin verran	En lainkaan	En osaa sanoa
Seminaareissa				
Koulutuksissa				
Tapahtumissa				
Julkaisuissa				
Sähköpostilistojen kautta				

Tiedätkö onko Alma-projektin laatima viranomaisohjeistus EU-kansalaisille ja kolmansista maista muuttaville käytössä organisaatiossasi?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Oletko itse käyttänyt työssäsi kyseistä viranomaisohjeistusta?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Arvioi viranomaisohjeistuksen käyttökelpoisuutta työssäsi?

	Erittäin hyvä	Hyvä	Huono	Erittäin huono	En osaa sanoa
Helppokäyttöisyys					
Ajankohtaisuus					
Tarpeellisuus					
Tiedon määrä					

Kunta - ja muu verkostoyhteistyö

5 (5)

Onko Alma-projekti mielestäsi tuonut lisäarvoa kuntien väliseen yhteistyöhön?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Kuntayhteistyö: arvioi Alma-projektin roolia kuntayhteistyössä.

	Hyvin merkittävä	Merkittävä	Ei lainkaan merkittävä	En osaa sanoa
Paikallisen asiantuntemuksen lisääminen				
Yhteistyön luominen				
Yhteistyön ylläpito				
Yhteistyön kehittäminen				

Asiantuntijayhteistyö: arvioi Alma-projektin roolia asiantuntijayhteistyössä.

	Hyvin merkittävä	Merkittävä	Ei lainkaan merkittävä	En osaa sanoa
Substanssiasiantuntemuksen lisääminen				
Yhteistyön luominen				
Yhteistyön ylläpito				
Yhteistyön kehittäminen				
Vertaistuen tarjoaminen				

**Alma-hankkeen väliarviointi,
sidosryhmien edustajien haastattelukysymykset**

**Sosionomiopiskelija Saara Pakaslahti, TAMK
22.10.2013**

Haastattelun taustakysymykset:

Millainen suhde teillä on Alma-hankkeeseen?

Osallistuitteko Alman väliarvioinnin e-kyselyyn touko-heinäkuussa 2013?

Kyllä

En

Kunta/organisaatio jota edustatte:

Akaa

Hämeenkyrö

Juupajoki

Lempäälä

Nokia

Parkano

Punkalaidun

Sastamala

Tampere

Urjala

Valkeakoski

Virrat

Pirkanmaan liitto

ELY-keskus

Jokin muu, mikä? _____

Montako vuotta olette tehnyt työtä maahanmuuttajien parissa?

1–5

6–10

11–15

16–20

20 tai enemmän

Teettekö kasvokkaista asiakastyötä maahanmuuttajien kanssa?

Kyllä

En

(jatkuu)

Haastattelukysymykset:

2 (3)

1. Näettekö Alma-hankkeen vaikuttaneen maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanoton palveluihin Pirkanmaalla? Jos vastasitte edelliseen kysymykseen kyllä, niin miten näette hankkeen vaikuttaneen?
2. Onko Alma-hanke mielestänne onnistunut edistämään maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluiden yhdenvertaisuutta Pirkanmaalla? Jos vastasitte kyllä, niin miten palveluiden kasvanut yhdenvertaisuus mielestänne näkyy?
3. Oletteko ohjannut asiakkaitanne maahanmuuttajaneuvontaan? Mikäli olette ohjannut asiakkaitanne maahanmuuttajaneuvontaan, millainen vaikutus maahanmuuttajaneuvonnan palveluilla on ollut asiakkaanne tilanteeseen? Miten olette saanut tiedon tästä (asiakkaalta itseltään, kunnan/organisaation tekemän seurannan kautta tms.)?
4. Millaiseksi arvioitte Alman tarjoamien palveluiden (sähköinen kurssikalenteri, Finnishcourses.fi-hakupalvelu) merkityksen maahanmuuttajien suomen kielen opintoihin ohjautumisessa?
5. Missä Alma-hankkeen koulutuksissa tai seminaareissa olette ollut mukana (lista s. 3)? Mikä on ollut näiden tilaisuuksien anti tai oppi ammatillisen osaamisenne kannalta?
6. Kuinka koette Alman kehittämien/tarjoamien palveluiden saatavuuden? (Palveluiden ylikunnallisuus vs. maahanmuuttajaneuvonnan keskittyminen Tampereelle?)
7. Onko Alma-hanke mielestänne vaikuttanut kuntien väliseen yhteistyöhön? Jos vastasitte kyllä, niin miten?
8. Kuinka Alma-hankkeen sisäinen (hankkeen sidosryhmille, ohjausryhmälle sekä kehittämisryhmille suunnattu) ja ulkoinen (suurelle yleisölle suunnattu) viestintä on mielestänne toiminut?
9. Jos Alma-hanke jatkuu, millaisten palveluiden kehittämisessä Almalla olisi vielä tehtävää?
10. Onko jotain, mitä vielä haluaisitte sanoa Alma-hankkeeseen liittyen?

(jatkuu)

Lista Alma-hankkeen koulutuksista ja seminaareista:

3 (3)

- Monikulttuurisuus terveydenhuollossa – näkökulmia haastaviin tilanteisiin -seminaari 8.10.2013 (Alma-hanke, Tampereen kaupungin MAKO -hankkeen ja Setlementti Naapurin Kunniakulttuuri Pirkanmaalla -hanke)
- Kotouttamisohjelmat kuntoon -seminaari 3.6.2013 (ELY-keskus ja Alma-hanke)
- Kotoutumislain mukainen alkukartoitus -koulutus/työpaja 9.1.2013 (ELY-keskus, Alpo-hanke ja Alma-hanke)
- Maahanmuuttajat – sosiaalipolitiikasta elinkeinopolitiikkaan -seminaari 25.9.2012 (Alma-hanke ja Tredean Kansainvälisen osaamisen palvelut -hanke)
- Maahanmuuttajapalveluiden hoitajien työkokous 10.–11.5.2012
- Opistot maahanmuuttajia kotouttamassa - ajankohtaisia käytäntöjä -seminaari 3.5.2012
- Ajankohtaisia asioita maahanmuuttajakoulutuksessa -koulutuspäivä 7.10.2011
- Koulutuspäivä kotoutumislain paikallisesta soveltamisesta 21.9.2011
- Maahanmuuttajat terveydenhuollon asiakkaina 23.3.2011
- Kotoutumisen hyvät käytännöt -seminaari 22.2.2011
- Rakkauden tähden – monikulttuuriset parisuhteet ja perheet Suomessa -seminaari 24.5.2010

Lista on koostettu hankkeen väliarviointia varten marras-joulukuussa 2013 haastateltujen 13 maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijan ehdotuksista. Listatut asiat ovat haastateltujen ajatuksia, mutta referoituina, ei suorina lainauksina.

1. KOTOUTUMISEN TUKEMINEN

- **Huomiota ja tukea maahanmuuttajanuorille**
 - **nuorten koulutuksen ja työmarkkinoille pääsyn hoitaminen kuntoon**
 - **nuorten ja nuorisotakuun piirissä olevien tavoittaminen**
 - pelkästään viranomaisten ohjaus ei välttämättä riitä; vertaistuki ja vaihtoehtoisten ratkaisujen etsiminen yhdessä viranomaisten kanssa olisi tärkeää
 - vertaistukiverkoston kehittäminen, toive että siihen saataisiin mukaan nuorten vertaistueksi sekä ohjaamaan ja rakentamaan nuorten ohjausta ja neuvontaa sellaisia maahanmuuttajia, jotka ovat olleet Suomessa jo pitempään ja joista useimmat saattavat olla jo hyvinkin koulutettuja; saada ennaltaehkäisemään syrjäytymisen kierrettä; yhteistyö niin TE-toimiston kuin kouluttajienkin kanssa
 - maahanmuuttajien kohdalla kieli on kynnys; vertaistukija toimisi omana kulttuuritulkkinä, osaisi opastaa ja neuvoa
 - kielen etäopetuksen kehittäminen nuorille voisi olla hyvä tapa opiskella
 - **vanhemmille tietoa Suomen koulutusjärjestelmästä**
 - omakieliset infot yhteishausta ja koulutuksista, niiden laajentaminen myös maakuntaan
- **Lisää huomiota työperäiseen maahanmuuttoon**
 - **työperusteisten maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluiden kehittäminen kunnissa; siinä kautta linjan paljon työtä**
- **Kaksisuuntaisen kotoutumisen ja monikulttuurisen toiminnan edistäminen**
 - **maahanmuuttajatoimijoiden kulttuuri- ja palvelukeskus**
 - ehkä Alma voisi olla yksi niistä tahoista, jotka lähtisivät kehittämään Tampereella maahanmuuttajaneuvoston ja muiden toimijoiden kanssa kulttuuri- tai palvelukeskusta; maahanmuuttajatoimijuuden ja maahanmuuttajayhdistysten keskittymää; hyvä synergiaetu kun toimijat voisivat tehdä asioita yhdessä ja samoissa tiloissa; Caisan tyyppinen puolihipillinen paikka, jossa yhdistyksiä ja kulttuuritilat tyyliin Tullikamari; hallinnon olisi oltava hyvissä käsissä, jotta toimintaa ohjattaisiin tasapuolisesti
 - **Kansalaisaktiivisuuden ja -toiminnan hyödyntäminen**
 - kunnallisten ja järjestötoimijoiden (esim. SPR, MLL, paikallinen kansalaisopisto tai Settlementi) yhteenkokoaminen pienillä paikkakunnilla ja kotouttamistoimien pohtiminen yhdessä; kotouttamisohjelmista konkretiaan – jonkinlaiset helposti toteutettavissa olevat toimenpiteet eivät vaadi suuria rahoja, mutta jonkinlaisia resursseja, hyvää tahtoa ja ideointia kuitenkin; voisi miettiä kotoutumisen edistämistä yhteistyössä kyläyhdistysten ja muiden vireiden paikallisten järjestöjen kanssa
- **Maahanmuuttajien osaamisen tunnistamisen kehittäminen**
- **Maahanmuuttajille jaettavan materiaalin tuottaminen hankkeessa jatkossakin ja sen jakaminen sidosryhmien toimijoiden kautta**
- **Ikääntyvien maahanmuuttajien palveluiden kehittäminen**
- **Alma voisi auttaa asiakkaita käyttämään olemassa olevia palveluita, esimerkiksi Maahanmuuttajaneuvontaa, mutta ehkä laajemminkin**

2. MAAHANMUUTTOPOLITIikka JA KOTOUTTAMISEN RAKENTEET

- **Hanketoiminnoista vakituisiksi rakenteiksi**
 - olisiko tarkoituksenmukaista miettiä Almasta jotain vakinaista rakennetta?
 - Maahanmuuttajaneuvontaa ja Finnishcourses.fi ovat jo vakinaisia palveluita, mutta pystyykö vakinaistamaan jotain muutakin siivua, esimerkiksi aluekoordinaattorin toimen?

(jatkuu)

- **Maahanmuutto-/kotouttamisprosessin selkiyttäminen sekä maahanmuuttajille että viranomaisille** 2 (2)
 - maahanmuuttajille suunnattu tieto mahdollisimman yksinkertaisena
 - myös Alman roolin selkiyttäminen järjestelmässä, mitä se tuottaa ja kenelle
 - maahanmuuttajille lähetettävien asiakirjojen selkokieliäisyyttä ja ymmärrettävyyttä olisi kehitettävä; Kela, Ely, Almakin voi vaikuttaa
- **Palveluiden yhtenäistäminen eri kuntien välillä; palveluiden yhdenvertaisuuden lisääminen tai vähintäänkin palveluista tiedottaminen yhdenvertaisesti**
- **Hyvien käytäntöjen juurruttaminen**
 - kotouttamisohjelman juurruttamisen ja jalkauttamisen aloittaminen
 - alkukartoituksen neuvottelu paikalliselle toimijalle

3. MAAHANMUUTTAJIIN JA KOTOUTTAMISEEN LIITTYVÄ OSAAMINEN

- **Koulutustarpeet jatkoa ajatellen**
 - **Alma asennevaikuttajana ja -kouluttajana:**
 - asennekoulutusta maahanmuuttajien kohtaamiseen tarvittaisiin omalle alueelle, enemmän maahanmuuttajamyönteistä ilmapiiriä ja sitä että otettaisiin maahanmuuttoa huomioon enemmän vahvuutena
 - asennevaikuttaminen ja asennetyö, siinä on vielä sarkaa erityisesti ehkä Tampereen ulkopuolen alueella missä maahanmuuttajia on vähemmän; että nähtäisiin maahanmuuttajat enemmän resurssina kuin taakkana, jotta nähtäisiin painopisteen siirtyminen humanitäärisestä maahanmuutosta muiden perusteiden kuten opintojen, perhesyiden ja työn perusteella tapahtuvaan maahanmuuttoon; tärkeää olisi myös nähdä maahanmuuton luonteen muutoksen merkitys kunnan palveluihin
 - **Koulutuskentän laajentaminen:**
 - koulutuksen tarve on selkeä, mutta Alma voisi verkostojensa ja kontaktiensa avulla monipuolistaa koulutuksia, laajentaa koulutuskenttää: koulutusten suuntaaminen esimerkiksi terveydenhuollon työntekijöille sekä muille kuntien hallinnonaloille
 - **Hallinnonalojen yhteiset koulutukset suoraan kuntiin:**
 - kuntakierros koulutusmielessä; kunnalle oma koulutus perusasioista, että ne pysyisivät ihmisillä kirkkaina; koulutuksiin esimerkiksi sivistys-, sosiaali- ja terveyspalveluita
 - **Tulkin käytön koulutus/perusasioiden esittely:**
 - perusasioiden tuonti esiin tulkinkäyttöön liittyen, jotta ymmärrettäisiin että viranomaistyöhön täytyy ottaa tulkki, tiedettäisiin mistä tulkki tilataan ja osattaisiin käyttää tulkkia

4. OMAKIELISET NEUVONTA- JA TULKKIPALVELUT

- **Tulkkipäivystysmalli**
 - Kieliongelmat hankaloittavat monia asiakaspalvelutilanteita niin oppilaitoksissa kuin nuorten vapaa-ajanvietossakin; Voisiko sellaisiin toimipisteisiin, joissa nuoret viettävät aikaa esimerkiksi koulun ohessa (esim. Tyttöjen Talo, Kōlvi), saada jotakin tulkkipäivystystä? Palvelua käytettäisiin tietenkin tarpeen vaatiessa, että olisi mahdollisuus konsultoida Maahanmuuttajaneuvontaa ja he voisivat sieltä sitten mahdollisesti järjestää kieliapua ja nuori ja tulkki voisivat tavatakin toimipisteessä.
- **Kuntien matalan kynnyksen kehittäminen neuvontaan**

5. SUOMEN KIELEN OPINTOIHIIN OHJAUTUMINEN

- **Finnishcourses.fi:n säilyttäminen selkeä tavoite, että palvelu tulee olemaan jatkossakin**
- **Yhteistyö suomen kielen kurssien käytännön markkinoinnissa, että Alma olisi apuna ja levittämässä sitä tietoa**